

บทที่ 4

ผลการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นกว้างๆ กล่าวคือ ประเด็นที่หนึ่ง เป็นการศึกษากลยุทธ์การใช้สื่อมวลชน เนื้อหา รูปแบบ และการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในการเผยแผ่อิสลาม โดยศึกษาในรูปแบบของการวิเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสาร เทปบันทึกการวิทยุกระจายเสียง เทปบันทึกการโทรทัศน์ รวมทั้งวารสาร 14 ฉบับ และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ประเด็นที่สอง เป็นการศึกษาถึงประสิทธิผลของการใช้สื่อมวลชนเพื่อการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม โดยศึกษาในรูปแบบของการสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) โดยสัมภาษณ์ตามแนวคำถาม (Interview Guide) ที่ได้เตรียมไว้ก่อนล่วงหน้า กับกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ส่งสาร (Sender) หมายถึง บุคคลากรทุกฝ่ายของมูลนิธิสันติชนที่ทำงานด้านสื่อเพื่อการเผยแผ่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอิสลาม และกลุ่มผู้รับสาร (Receiver) โดยกลุ่มตัวอย่างฝ่ายผู้รับสารเป็นประชากรมุสลิมที่อาศัยอยู่ในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร จำนวน 377 คน กระจายไปตามชุมชนมัสยิดต่างๆ ดังนั้น การนำเสนอผลการวิจัย จึงนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาในสื่อมวลชนที่ใช้เพื่อการเผยแผ่อิสลาม

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์กลยุทธ์การใช้สื่อมวลชนที่ใช้เพื่อการเผยแผ่อิสลาม

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์บทบาทการใช้สื่อมวลชนที่ใช้เพื่อการเผยแผ่อิสลาม

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ประสิทธิผลของการใช้สื่อมวลชนที่ใช้เพื่อการเผยแผ่

อิสลาม

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาในสื่อมวลชนที่ใช้เพื่อการเผยแผ่อิสลาม

มูลนิธิสันติชน ตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของการใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทางในการเผยแผ่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และการเผยแผ่อุดมการณ์หลักของสถาบัน จึงได้กำหนดนโยบายให้มีการใช้สื่อมวลชนเพื่อการเผยแผ่อิสลาม โดยมี

กลุ่มเป้าหมายคือ มุสลิมทุกกลุ่มทุกวัยทั่วประเทศ รวมทั้งประชาชนต่างศาสนาที่ต้องการทำความเข้าใจศาสนาอิสลามและชาวมุสลิม ในการประกาศสัจธรรมของอิสลามนั้น ได้รับความร่วมมือจากผู้ทรงความรู้ นักวิชาการศาสนา สถาบันการศึกษา นักการเมืองมุสลิม บุคคลผู้เป็นที่เคารพนับถือในสังคมมุสลิม รวมทั้งประชาชนทั่วไปเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่คำสอนของอิสลามโดยผ่านวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อวารสาร

สื่อมวลชนที่มุลนิธิสันติชนเลือกนำมาใช้อย่างจริงจังเพื่อเป็นช่องทางในการเผยแพร่วิทยุทัศน์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม มี 2 ประเภท ได้แก่ วิทยุกระจายเสียงและวารสาร "มุสลิมสันติชน" ส่วนการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลามนั้น มุลนิธิสันติชนมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน โดยการให้ความร่วมมือกับสำนักจุฬาราชมนตรีในการผลิตรายการ "วิถีชีวิต" ซึ่งเป็นรายการธรรมะของอิสลามเพียงรายการเดียวที่ออกอากาศทางสื่อวิทยุโทรทัศน์อยู่ในขณะนี้

เนื่องจากคุณสมบัติของสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้กว้างขวาง เป็นสื่อที่ประชาชนสามารถเปิดรับข่าวสารได้ตลอดเวลา เพราะเป็นสิ่งที่คุ้นเคยและใกล้ตัว ทั้งยังสามารถสร้างสรรค์ดัดแปลงลักษณะการนำเสนอได้อย่างไม่จำกัด จึงเป็นสื่อที่สามารถดึงดูดความสนใจให้ประชาชนเปิดรับและให้ความรู้สึกไว้วางใจในสาร (Message) ของสื่อมวลชนได้ในระดับหนึ่ง

ดังนั้น การที่มุลนิธิสันติชนมีการใช้สื่อมวลชนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในอิสลาม อันเป็นอุดมการณ์หลักของสถาบัน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนแบ่งปันสารสนเทศ (Information) กับองค์การอิสลามอื่นๆ ในสังคม ทำการผลิตและการผลิตซ้ำ รวมทั้งประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนของอิสลามเพื่อแก้ปัญหาและใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการทำ ความเข้าใจ ร่วมกันแสดงความคิดเห็น แสดงทัศนคติ และเกิดความศรัทธาในอิสลามมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของมุสลิมในทุกๆ สังคมเข้าด้วยกัน รวมทั้งบุคคลต่างศาสนาที่ให้ความสนใจศึกษาศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ เพื่อผลในการสร้างศรัทธาและสร้างทัศนคติที่ดี สร้างประสบการณ์ต่อเนื่อง ตอกย้ำความรู้เดิม เพิ่มความรู้ใหม่ สร้างเสริมจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่ประชาชนทั่วไปในสังคม และสร้างความเป็นอยู่ที่ดี

กว่าเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิถีชีวิตของเยาวชนและครอบครัว อันเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างสังคมที่ดีต่อไป

เพื่อให้เกิดการกระจายตัวในการปฏิบัติงาน เป็นการกระจายความรับผิดชอบไปทั่วองค์กร จึงได้จำแนกหน้าที่ความรับผิดชอบในการใช้สื่อมวลชนเพื่อการเผยแผ่อิสลาม ดังนี้

1. การวิเคราะห์ประเภทและเนื้อหาในสื่อสิ่งพิมพ์

สื่อสิ่งพิมพ์ที่มูลนิธิสันติชนใช้เป็นช่องทางในการเผยแผ่อิสลามเป็นวารสารเชิงวิชาการอิสลาม ให้ชื่อว่า "วารสารมุสลิมสันติชน" โดยมีคุณบรรจง บินกาชัน เป็นบรรณาธิการบริหาร ได้จัดทำวารสารมุสลิมสันติชนออกเผยแพร่ทุกๆ 3 เดือน ประกอบด้วยบทความทางวิชาการเกี่ยวกับอิสลาม สารคดี ชาวมุสลิมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ราคาจำหน่ายเล่มละ 25 บาท ค่าสมาชิกปีละ 100 บาท ซึ่งได้รับใบอนุญาตจากกรมตำรวจเป็นนิตยสารรายเดือน โดยมีคุณประเสริฐ มัสซารี เป็นบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

(สืบปีมูลนิธิสันติชน , 2540 : i1)

ดังนั้น เนื้อหาและลักษณะการนำเสนอสาร (Message) ในวารสารมุสลิมสันติชน จึงดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการทำวารสาร

วัตถุประสงค์ในการจัดทำวารสารมุสลิมสันติชนนั้น มี 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นเวทีสำหรับนักเขียนมุสลิมในการแสดงความคิดเห็นและแสดงความรู้ของตัวเองเพื่อเป้าหมายหลักในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม
2. เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้และข่าวสาร รวมทั้งสถานการณ์ทั่วไปในสังคมมุสลิม ทั้งในประเทศไทยและในสังคมมุสลิมทั่วโลก
3. เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของมูลนิธิสันติชน

(บรรจง บินกาชัน บรรณาธิการบริหารวารสารมุสลิมสันติชน ,
สัมภาษณ์ 3 พฤศจิกายน 2541)

นอกจากจุดประสงค์เพื่อการเผยแพร่อุดมการณ์ของอิสลามแล้ว ฝ่ายวารสารของ มุลินิสันดิชนยังคำนึงถึงแนวคิดที่ว่า หนังสือดี ย่อมส่งเสริมความรู้ สติปัญญา ฝึกการใช้ ความคิดและเหตุผล ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่ามหาศาลยิ่งกว่าทรัพย์สินเงินทอง ดังคำกล่าวของท่าน อาลี (ผู้นำคนสำคัญของโลกมุสลิม) ที่ว่า "การมีความรู้ดีกว่าการมีทรัพย์ ความรู้ที่รักษา ทรัพย์ ความรู้เป็นผู้พิพากษา ส่วนทรัพย์จะถูกพิพากษา ทรัพย์จะหมดไปด้วยการใช้จ่าย แต่ ความรู้ยิ่งใช้ยิ่งเพิ่มพูน"

(วิทยา วิเศษรัตน์ , วารสารมุสลิมสันดิชน 10 , ก.ค. - ก.ย. 2540 : 25)

พัฒนาการของวารสารมุสลิมสันดิชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาวารสารมุสลิมสันดิชน ซึ่งเป็นวารสารฉบับเดียวที่ออกในนามของมุลินิสันดิชน ตั้งแต่ ปี 2538 ถึงปี 2541 ปัจจุบันวารสารมุสลิมสันดิชนมีจำนวนทั้งสิ้น 14 ฉบับ (สิงหาคม 2541) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหา โดยแยกพิจารณาเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือรูปแบบ ได้แก่ ลักษณะรูปเล่ม ส่วนที่สองคือเนื้อหาภายในวารสารมุสลิมสันดิชน ปรากฏว่าได้พบประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของวารสารมุสลิมสันดิชนที่น่าสนใจ จึงได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำวารสารมุสลิมสันดิชนของมุลินิสันดิชน จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์มานำเสนอเป็นรายงานเกี่ยวกับพัฒนาการของวารสารมุสลิมสันดิชน ดังนี้

1. ลักษณะรูปเล่ม

1.1 รูปเล่ม ขนาด และสี

จากการตรวจสอบปรากฏว่า วารสารมุสลิมสันดิชนนั้น มีขนาดรูปเล่มเหมือนกัน โดยตลอด ตั้งแต่ฉบับแรกถึงฉบับปัจจุบัน คือ ขนาด 7.5 x 10.5 นิ้ว แต่มีจำนวนหน้าไม่เท่ากันในแต่ละฉบับ โดยเฉลี่ยแล้วมีประมาณ 58 หน้าต่อหนึ่งฉบับ

นอกจากนี้ยังพบว่า จำนวนฉบับต่อปีในระยะหลังได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นกัน จากในปีแรก (พ.ศ. 2538) ออก 3 ฉบับต่อปี ก็สามารถออกได้ 4 ฉบับต่อปีอย่างต่อเนื่องในปีถัดมา ซึ่งตรงกับเป้าหมายที่ทางคณะผู้จัดทำกำหนดไว้ เนื่องจากเป็นปริมาณที่เหมาะสมและสามารถทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามอ่านได้อย่างต่อเนื่อง

1.2 ปกหน้าและปกใน

จากการศึกษารูปแบบหน้าปกของวารสารมุสลิมสันติชนจำนวน 14 ฉบับ พบว่า ปกหน้าของวารสารมุสลิมสันติชนใน 3 ปีแรก ใช้ชื่อวารสารว่า "มุสลิมสันติชน" และมีวัน เดือน ปี กำกับอยู่บนปกวารสารทุกฉบับ แต่ในปี พ.ศ. 2541 ชื่อของวารสารได้เปลี่ยนเป็น "มุสลิมวิชั่น" ส่วนรูปแบบการพาดหัวชื่อวารสาร และการนำเสนอภาพหน้าปกนั้น เห็นได้ชัดว่า ยังคงมีลักษณะคล้ายๆ กันโดยตลอด

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การเปลี่ยนชื่อวารสารจาก "มุสลิมสันติชน" มาเป็น "มุสลิมวิชั่น" นั้น น่าจะมีความสำคัญ จึงได้สอบถามบรรณาธิการบริหารวารสาร "มุสลิมสันติชน" คุณบรรจง บินกาชัน ได้ข้อมูลว่า "...คำว่า มุสลิมวิชั่น นั้นก็นำวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล นำไปสู่รูปแบบและเนื้อหาในเชิงวิเคราะห์เจาะลึกในมุมมองทางวิชาการของมุสลิม ไม่ว่าจะในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ปกิณกะต่างๆ อีกเหตุผลหนึ่งก็คือ เราอยากใช้ชื่อที่เป็นกลางๆ เพราะคำว่า สันติชน นั้นเป็นสถาบัน ประชาชนบางกลุ่มอาจมองว่าสันติชนเป็นสถาบันที่เป็นคนละใหม่ มีความคิดและการปฏิบัติศาสนกิจที่แตกต่างกับคนรุ่นเก่า เราไม่อยากจะเขาติดภาพพจน์แบบนี้ จึงต้องทำให้เนื้อหาและชื่อวารสารออกมาเป็นแนวกลางๆ คือ "มุสลิมวิชั่น" หมายถึง มุสลิมทุกคนสามารถอ่านได้ องค์กรอื่นๆ ก็ร่วมแสดงความคิดเห็นได้ ไม่ใช่กระบอกเสียงของสถาบันสันติชนอย่างเดียวอย่างที่เข้าใจกัน..."

(บรรจง บินกาชัน บรรณาธิการบริหารวารสารมุสลิมสันติชน ,
สัมภาษณ์ 3 พฤศจิกายน 2541)

เกี่ยวกับการคัดเลือกภาพหน้าปกของวารสาร ผู้วิจัยได้ทราบข้อมูลจากฝ่ายผู้จัดทำวารสารว่า ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวเช่นกัน แต่ต้องเป็นภาพที่น่าสนใจ เป็นภาพที่ไม่เหมือนกับ

หน้าปกวารสารเชิงวิชาการต่างๆ ไป สามารถสะท้อน Concept ของวารสารแต่ละเล่มออกมาได้ เพื่อกระตุ้นความสนใจของกลุ่มผู้อ่าน ส่วนขนาดของภาพที่ขึ้นปกนั้น เหมาะสม เนื้อหาสื่อความหมาย บางครั้งก็มีการเปลี่ยนรูปแบบไปบ้างเพื่อไม่ให้ซ้ำซากจำเจ แต่ไม่หรือหวามากนัก เพราะไม่ใช่นิตยสารบันเทิง จึงต้องคงรูปแบบของวารสารเชิงวิชาการไว้

ส่วนเนื้อหาของปกในวารสารมุสลิมสันติชนทั้ง 14 ฉบับ พบว่า เป็นภาพโฆษณา ร้อยละ 70 และเป็นภาพการประชาสัมพันธ์ วรรณคดีเพื่อสังคมของมูลนิธิสันติชน คิดเป็นปริมาณร้อยละ 30 ภาพปกในของวารสารนั้น มีทั้งการโฆษณาร้านอาหาร ตู้ซ่อมรถ ขายที่ดิน บ้านจัดสรร หนังสือและสื่อการเรียนการสอน ส่วนภาพการประชาสัมพันธ์หรือวรรณคดีเพื่อสังคมของมูลนิธิสันติชนนั้นจะลงเมื่อไม่มีการติดต่อโฆษณาในหน้าปกในแล้วเท่านั้น เช่น การวรรณคดีไม่สูบบุหรี่ ไม่เสพยาเสพติด หน่วยบริการของสันติชนโพลีคลินิก โรงเรียนสมาร์ทเบรนของมูลนิธิสันติชน การรับสมัครบุคคลทำวิจัย การวรรณคดีให้ไปตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอดส์ เป็นต้น

2. เนื้อหาภายในเล่ม

เนื้อหาภายในวารสารมุสลิมสันติชน หมายถึง เนื้อหาในส่วนต่างๆ ซึ่งเป็นทั้งบทความ ภาพข่าว ภาพประมวลเหตุการณ์ต่างๆ สารคดีหรือข้อเขียนอื่นๆ

จากการศึกษาเนื้อหาภายในวารสารมุสลิมสันติชน จำนวน 14 ฉบับ พบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม รองลงมาได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมมุสลิมทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ส่วนเนื้อหาประเภทอื่นๆ จะสลับสับเปลี่ยนมานำเสนอย่างต่อเนื่อง ขึ้นอยู่กับ Concept ของวารสารแต่ละฉบับว่าจะชูประเด็นเกี่ยวกับเรื่องอะไร ประเภทและปริมาณเนื้อหาที่นำเสนอในวารสารมุสลิมสันติชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 - 2541 มีดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงปริมาณเนื้อหาในวารสารมุสลิมสันติชน ประจำปี 2538

ลำดับที่	ประเภทเนื้อหา	ร้อยละ
1	เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม	17
2	เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารในแวดวงของมุลนิธิสันติชน	18
3	เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมมุสลิม	44
4	เนื้อหาเกี่ยวกับการถาม - ตอบปัญหาศาสนา	7
5	เนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ	9
6	เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและการเมืองประเทศมุสลิม	5
	รวม	100

จากตารางที่ 3 พบว่า ประเภทเนื้อหาที่มีสัดส่วนมากที่สุด คือเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมมุสลิม คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมาคือเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารในแวดวงของมุลนิธิสันติชน คิดเป็นร้อยละ 18 และเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 17 ส่วนเนื้อหาที่มีปริมาณน้อยที่สุดคือ เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและการเมืองประเทศมุสลิม คิดเป็นร้อยละ 5

ตารางที่ 4 แสดงปริมาณเนื้อหาในวารสารมุสลิมสันติชน ประจำปี 2539

ลำดับที่	ประเภทเนื้อหา	ร้อยละ
1	เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม	23
2	เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารในแวดวงของมุลนิธิตัน	7
3	เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมมุสลิม	9
4	เนื้อหาเกี่ยวกับการถาม - ตอบปัญหาศาสนา	2
5	เนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ	17
6	เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและการเมืองประเทศมุสลิม	19
7	เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีและเยาวชน	11
8	เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มุสลิม	5
9	เนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง	6
10	เนื้อหาเกี่ยวกับบทกวีส่งเสริมจริยธรรมอิสลาม	1
	รวม	100

จากตารางที่ 4 พบว่า ประเภทเนื้อหาที่มีสัดส่วนมากที่สุด คือเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 23 รองลงมาคือเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและการเมืองประเทศมุสลิม คิดเป็นร้อยละ 19 และเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 17 ส่วนเนื้อหาที่มีปริมาณน้อยที่สุดคือ เนื้อหาเกี่ยวกับบทกวีส่งเสริมจริยธรรมอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 1

ตารางที่ 5 แสดงปริมาณเนื้อหาในวารสารมุสลิมสันติชน ประจำปี 2540

ลำดับที่	ประเภทเนื้อหา	ร้อยละ
1	เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม	31
2	เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารในแวดวงของมุลนิธสันติชน	11
3	เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมมุสลิม	10
4	เนื้อหาเกี่ยวกับการถาม - ตอบปัญหาศาสนา	5
5	เนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ	10
6	เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและการเมืองประเทศมุสลิม	5
7	เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีและเยาวชน	6
8	เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มุสลิม	2
9	เนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง	16
10	เนื้อหาเกี่ยวกับบทกวีส่งเสริมจริยธรรมอิสลาม	2
11	เนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา	2
	รวม	100

จากตารางที่ 5 พบว่า ประเภทเนื้อหาที่มีสัดส่วนมากที่สุด คือเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 31 รองลงมาคือเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คิดเป็นร้อยละ 16 และเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารในแวดวงของมุลนิธสันติชน คิดเป็นร้อยละ 11 ส่วนเนื้อหาที่มีปริมาณน้อยที่สุดคือ เนื้อหาเกี่ยวกับบทกวีส่งเสริมจริยธรรมอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 2 เนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 2 และเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มุสลิม คิดเป็นร้อยละ 2 เช่นเดียวกัน

ตารางที่ 6 แสดงปริมาณเนื้อหาในวารสารมุสลิมสันติชน ประจำปี 2541

ลำดับที่	ประเภทเนื้อหา	ร้อยละ
1	เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม	26
2	เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารในแวดวงของมุลนิธิสันติชน	4
3	เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมมุสลิม	10
4	เนื้อหาเกี่ยวกับการถาม - ตอบปัญหาศาสนา	6
5	เนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ	13
6	เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและการเมืองประเทศมุสลิม	23
7	เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีและเยาวชน	3
8	เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มุสลิม	5
9	เนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง	6
10	เนื้อหาเกี่ยวกับบทกวีส่งเสริมจริยธรรมอิสลาม	1
11	เนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	3
	รวม	100

จากตารางที่ 6 พบว่า ประเภทเนื้อหาที่มีสัดส่วนมากที่สุด คือเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 26 รองลงมาคือเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและการเมืองประเทศมุสลิม คิดเป็นร้อยละ 23 และเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 13 ส่วนเนื้อหาที่มีปริมาณน้อยที่สุดคือ เนื้อหาเกี่ยวกับบทกวีส่งเสริมจริยธรรมอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 1

ส่วนการนำเสนอจะเป็นรูปแบบการนำเสนอในลักษณะการให้ความรู้ความเข้าใจ คือ การชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ คุณค่าของหลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนา และหลักปฏิบัติที่ถูกต้องตามทัศนะของศาสนาอิสลาม รวมทั้งการวิเคราะห์ข่าวสาร สถานการณ์ทั่วไปที่กำลังเป็นกระแสและมีผลกระทบต่อสังคมมุสลิม

เนื้อหาภายในเล่มของวารสารมุสลิมสันติชน สามารถจัดแบ่งตามลักษณะได้ 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

2.1 เนื้อหาที่เป็นโครงสร้างหลัก

จากการศึกษาวารสารมุสลิมสันติชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 - 2541 จำนวน 14 ฉบับ พบว่าเนื้อหาประจำหรือเนื้อหาที่เป็นโครงสร้างหลัก มีดังต่อไปนี้

- เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม
- เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมมุสลิม
- เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและการเมืองของประเทศมุสลิม
- เนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ
- เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารในแวดวงของมุสลิมสันติชน
- เนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

2.1.1 บทความและสารคดีเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม

จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลามในวารสารมุสลิมสันติชนตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2538 - 2541 มีการนำเสนอเป็นปริมาณมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 24.25 ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมด

เนื้อหาส่วนนี้มักเป็นภาพประกอบคำบรรยาย เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับหลักธรรม คำสอนของอิสลาม ทั้งที่เกี่ยวกับหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน บทความที่เน้นเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม มีดังนี้

- อรรถาธิบายกุรอาน เป็นการนำหลักธรรมคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอานมา อธิบาย ตีความหมาย และเขียนในลักษณะอบรมสั่งสอน ให้แง่คิด รวมทั้งยกตัวอย่างกรณีที่เกิดขึ้นจริงในสังคม การแก้ปัญหาตามแนวทางของอัลกุรอาน

บทความนี้ให้ความรู้ทั้งในส่วนของเนื้อหาในคัมภีร์อัลกุรอานและความรู้ เกี่ยวกับการประทานอัลกุรอาน เช่น สถานที่ที่ประทานอัลกุรอาน ประวัติศาสตร์ในช่วงการ ประทานอัลกุรอาน ความหมายโดยละเอียด เป็นต้น

- บทเรียนจากอัลฮาดิษ เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอน บทบัญญัติ ในอัลฮาดิษ ซึ่งหมายถึง คำกล่าวของท่านศาสดามุฮัมมัด การนำเสนอมีทั้งการอธิบาย ความหมายอย่างละเอียดพร้อมทั้งยกเหตุการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบันประกอบการอธิบาย การตีความหมายของบทบัญญัติ รวมทั้งผู้รายงานฮะดิษและที่มาของฮะดิษ เป็นต้น

- เนื้อหาเกี่ยวกับหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติในศาสนาอิสลาม ทั้งที่เป็น เรื่องระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าและมนุษย์กับมนุษย์ เช่นบทความต่อไปนี้ พระเจ้าในอิสลาม , อะไรคืออิสลาม , อิสลามกับวิทยาศาสตร์ , คุณค่าของการถือศีลอด , ความรู้เกี่ยวกับเดือน รอมฎอน , สิทธิมนุษยชนในศาสนาอิสลาม , การศึกษาอิสลามทั้งในและนอกอัลกุรอาน , อย่างสิ้นหวังในความเมตตาแห่งพระเจ้า , โรคภัยบนเส้นทางของผู้ศรัทธา , พื้นฐานบท บัญญัติอิสลาม , ฮัจญ์ : ธรรมรัฐแห่งมนุษยชาติ , ศรัทธาอดทนจะพ้นวิกฤติ

- บทความแนะนำและเรียกร้องสู่การประพฤติ ปฏิบัติดีตามครรลองของ อิสลาม เป็นการสนับสนุนการนำหลักการอิสลามมาปฏิบัติ เช่นบทความต่อไปนี้ เนื้อหาเกี่ยว กับการตักเตือนให้ระลึกถึงวันสิ้นโลก , คำสอนของศาสนาคือคำบัญชาที่ต้องสนองตอบ , หน้าที่ของคนเป็นที่มีต่อคนตาย , คนเราต้องทำงาน , มุสลิมกับภารกิจในสังคม , ญิฮาดกับ

ความรุนแรง แตกต่างกันอย่างไรรในทัศนะอิสลาม , สืบสานจริยวัตรศาสดาด้วยการปฏิบัติ , มารู้จักอิสลามกันเถอะ มุสลิมควรทำอะไรในวัยชรา , มุสลิมกับการใช้เวลา , อย่าปล่อยให้สมองมุสลิมเขาใจ , แน่ใจได้อย่างไรว่า ตายในสงครามศาสนาแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ , ปัญหาจากการกินฟุ่มเฟือย , เกิดมาเพื่อ...แบมือขอ?

2.1.2 บทความและสารคดีเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารในสังคมมุสลิม

บทความเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารในสังคมมุสลิมที่ปรากฏในวารสารมุสลิมสันติชน ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ถึง ฉบับที่ 14 พบว่า มีการนำเสนอข่าวสารส่วนนี้ทุกฉบับติดต่อกันอย่างต่อเนื่องมาตลอด 4 ปี ของการทำวารสาร ปริมาณพื้นที่การนำเสนอมากเป็นอันดับสองรองจากบทความและสารคดีเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมอิสลาม คือ คิดเป็นปริมาณพื้นที่ 18.25 เปอร์เซ็นต์ ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมด นับว่า วารสารมุสลิมสันติชนให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ข่าวสารความเคลื่อนไหวและกิจกรรมในสังคมมุสลิมเป็นอย่างมาก

อันเนื่องมาจากวัตถุประสงค์ประการหนึ่งของการจัดทำ "วารสารมุสลิมสันติชน" ที่ว่า "...มุ่งให้สื่อวารสารมุสลิมสันติชนเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสารทางด้านศาสนาอิสลาม รวมทั้งสถานการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิม ทั้งในประเทศไทยและเหตุการณ์ทั่วไปของโลกมุสลิม..."

(บรรจง บินกาซัน บรรณาธิการบริหารวารสารมุสลิมสันติชน ,
สัมภาษณ์ 3 พฤศจิกายน 2541)

ดังนั้น ประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมมุสลิมที่นำเสนอในวารสาร "มุสลิมสันติชน" จึงค่อนข้างหลากหลาย วิธีการนำเสนอมุ่งทั้งการเล่าความถึงกิจกรรมต่างๆ การเขียนเชิงสารคดี และการเขียนปลุกจิตสำนึกในสังคมมุสลิม โดยสรุป เนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารในสังคมมุสลิมของวารสารมุสลิมสันติชน พอจะแบ่งประเด็นได้ ดังนี้

- บทความที่เขียนในเชิงสารคดี หรือวิชาการทางด้านศาสนาอิสลาม กล่าวถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิม โดยโยงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเข้ากับเหตุการณ์ในอดีตหรือเหตุ

การณ์สมัยท่านศาสดามูฮัมหมัด แล้วจึงวิเคราะห์เหตุการณ์เหล่านั้น โดยนำหลักธรรมคำสอนของอิสลามมาเป็นกรอบบรรทัดฐาน ตัวอย่างบทความเหล่านี้ ได้แก่ บทบาทของชะกาต และบัยตุลมาลต่อการพัฒนาสังคม , คริสเตียนจะเอาอย่างไรกับมุสลิม , มุสลิมไทยกับน้ำดื่ม น้ำใช้ , ผู้นำ และการได้มาซึ่งผู้นำในอิสลาม , วิญญาณที่ลับไป , ประชาชาติที่โลกรอคอย , ครั้งแรกในโลก รัฐประกาศ "บุหรี" เป็นสิ่งเสพติด , ทางออกแห่งยุคสมัย เป็นต้น

- บทความเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและกิจกรรมต่างๆ ในสังคมมุสลิม ตัวอย่างเช่น งานประกาศเกียรติคุณศาสดามูฮัมหมัด จัดทุกภาคทั่วประเทศ , จุดหมายจากพ่อถึงลูก , กรณีศึกษา โรงพยาบาลมุสลิมในประเทศไทย , ญาติอิสลาม มัสยิดแห่งพลังสันติธรรม , จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพมุสลิม , เปิดค่ายรักษามุสลิมะฮ์ที่ติดยาเสพติด , สมาคมนักเรียนเก่า อวท. จัดโครงการพี่บ่น้อง , ชุมชนสมอเอกจัดสัมมนาพัฒนาหมู่บ้าน , เปิดสถานบำบัดรักษามุสลิมะฮ์ที่ติดยาเสพติด , ก.ร.ม. เลื่อนนายกสมาคมสนธิอิสลามเป็นประธานสมัชชา , เลี้ยงเปิดตามเคล็ดวิถีธรรมชาติ เป็นต้น

- บทความและสารคดีที่เกี่ยวข้องกับสังคมอิสลามและวิทยาศาสตร์ รวมถึงเหตุการณ์ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาการสมัยใหม่ ตัวอย่างเช่น ข่าวสารกับวิจารณ์ญาณ , มุสลิมทำอะไรจากปรากฏการณ์สุริยุปราคา , ไม่ต้องรอสุริยุคราส 75 ปี , ข้อเท็จจริง กรณีใส่กรอก "มุสลิมโพรเซ่นฟูดส์" เป็นต้น

- บทความและข่าวสารทั่วไปเกี่ยวกับมุสลิมในประเทศไทย ตัวอย่างเช่น นักธุรกิจมุสลิมคือใคร , มন্ত্রী มุขตารี นักธุรกิจมุสลิมระดับแนวหน้า , เยี่ยมญาติ , ว่าที่ ส.ส. มุสลิม จังหวัดสุรินทร์ , สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีกับชาวไทยมุสลิม , กรรมการมัสยิดและกรรมการอิสลามจังหวัดรักษาพยาบาลฟรี , มุสลิมพูดถึงสิ่งเสพติดระดับชาติ , ซอลิฮีน มุสลิมใหม่ในสายธารอิสลาม , สจ. มุสลิมะฮ์ แห่งศรีสะเกษ , ชูเปอร์สตาร์มุสลิมในฟรอนซ์ '98 , มูอัลลัฟ กับการเดินบนเส้นทางของมุสลิม เป็นต้น

2.1.3 บทความและข่าวสารเกี่ยวกับสังคมและการเมืองประเทศมุสลิม

จากการศึกษา พบว่า การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและการเมืองประเทศมุสลิมที่ปรากฏในวารสารมุสลิมสันติชน ตลอดระยะเวลา 4 ปี มีจำนวนร้อยละ 13 ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมด จากข้อมูลดังกล่าว นับได้ว่าวารสารมุสลิมสันติชนให้ความสำคัญกับการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและการเมืองต่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง

"...การเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับต่างประเทศนี้ เราต้องการหยิบยกขึ้นมาเพื่อเป็นข้อมูลให้คนอ่านได้พิจารณา เราจะไม่ลงความเห็นหรือตัดสินคุณค่าใดๆ ทั้งสิ้น ถ้าในสังคมประเทศมุสลิมเกิดปัญหาหรือกระแสใดๆ ขึ้นมา เราก็จะศึกษาและบอกข้อเท็จจริง (Fact) เป็นพื้นฐานให้ผู้อ่านได้นำไปใช้ในการวิเคราะห์และตัดสินหรือติดตามเหตุการณ์ด้วยตัวเอง ส่วนหนึ่ง ตัวอย่างเช่น กรณีปัญหาทางการเมืองของอินโดนีเซีย วารสารมุสลิมสันติชนจะนำเสนอข้อเท็จจริงถึงที่มาขององค์กรต่างๆ ในอินโดนีเซีย ว่ามันมีความเป็นมาอย่างไร มีจุดยืนอย่างไร และในขณะนี้เหตุการณ์มันไปถึงไหนแล้ว เมื่อเราเสนอลงถึงที่มา ได้ข้อเท็จจริงต่างๆ คนอ่านก็ตัดสินใจกันเอง เพราะเราคงตัดสินอะไรเองไม่ได้..."

(บรรจง บินกาซัน บรรณาธิการบริหารวารสารมุสลิมสันติชน ,
สัมภาษณ์ 3 พฤศจิกายน 2541)

วารสารมุสลิมสันติชน ให้ความสำคัญกับการเสนอข่าวสารความเคลื่อนไหวในประเทศมุสลิม ทั้งในส่วนที่เป็นบทความทางวิชาการและในส่วนที่เป็นการวิเคราะห์เหตุการณ์ทางการเมือง ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เนื้อหาส่วนใหญ่ที่นำเสนอสามารถประมวลได้ดังนี้

- ประเด็นความขัดแย้งทางการเมือง เนื้อหาส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นประเด็นความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศมุสลิมด้วยกัน ประเทศมุสลิมกับประเทศตะวันตก ความขัดแย้งส่วนใหญ่เป็นด้านอุดมการณ์ ลัทธิต่างๆ จักรวรรดินิยมหรือคอมมิวนิสต์กับการเมืองแบบอิสลาม รวมทั้งความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลทางการเมืองของประเทศมุสลิม ซึ่งความขัดแย้งในประเด็นต่างๆ เหล่านี้ มักนำไปสู่ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน การกดขี่ข่ม

แนวทางเชื้อชาติ จนกระทั่งก่อให้เกิดสงครามระหว่างกัน ตัวอย่างบทความและข่าวสารเหล่านี้ ได้แก่ ครูเสด ยังไม่สิ้น , นโยบายของมหาอำนาจในตะวันออกกลาง , อเมริกา vs อิรัก ปฏิบัติการอันธพาลโลก , มุสลิมกับการต่อสู้เพื่อสิทธิในอาฟริกาใต้ , เคิร์ด ตัวหมากของมหาอำนาจชาติที่ยังไร้อนาคต , อินโดนีเซีย ความเป็นมาและเป็นไป , มุฮัมมะดิยะฮ์ ขบวนการอิสลามแห่งอินโดนีเซีย , ระเบียบอะตุลอะละมาห์ องค์การอิสลามแห่งอินโดนีเซีย , อินโดนีเซียก๊อญ์ กับวันสิ้นซูฮาโต , ความแตกต่างระหว่างผู้นิยมรัฐฆราวาสกับผู้นิยมรัฐอิสลาม , ราชนีย์ ฮูเซ็น มองโลก อวสาน "ยิตซ์ฮัก ราบิน" "เหยี่ยว" ในเสื้อคลุม "พิราบ" , อิสลามกับตะวันตก ในวิกฤตการณ์บอสเนีย , รัสเซียขยายแนวรบถล่มมุสลิม , รัสเซียกับการรุกรานเซเชลยา เป็นต้น

- เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ไปในสังคมประเทศมุสลิม ตัวอย่างเช่น สหกรณ์ชุมชนมุสลิมออสเตรเลีย เมล็ดพันธุ์แห่งสถาบันการเงินอิสลาม
- เนื้อหาเกี่ยวกับการแนะนำประเทศมุสลิมที่ชาวไทยยังไม่รู้จักแพร่หลายนัก บทความส่วนนี้คล้ายกับสารคดีท่องเที่ยว แต่เป็นการท่องเที่ยวไปในประเทศมุสลิม ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลของทางราชการ ตัวอย่างเช่น มอริเชียส ดินแดนแห่งวิมาน , โคโมโรส ดินแดนแห่งเกาะภูเขาไฟ ทะเลใส ชายหาดงาม

2.1.4 บทความและสารคดีเกี่ยวกับเศรษฐกิจ

จากการศึกษาเนื้อหาในวารสารมุสลิมสันติชนจำนวน 14 ฉบับ พบว่าวารสารมุสลิมสันติชนให้ความสำคัญกับการนำเสนอเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 4 ปี เนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ นำเสนอคิดเป็นปริมาณร้อยละ 12 ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมด ประเด็นของเนื้อหาที่นำเสนอมีดังนี้

- บทความทางวิชาการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจแบบอิสลาม โดยการนำหลักฐานจากอัลกุรอานและพระดำรัสของท่านศาสดามา

เป็นแนวทางนำการวิเคราะห์ เช่นบทความต่อไปนี้ เงิน เวลา และมูลค่า , อิทธิพลของดอกเบี้ย , สหกรณ์กับอิสลาม , การบริหารและการจัดสรรชะกาต , ภาพรวมของการบริหารกิจการชะกาต , บัณฑิตมูล ทำไม่ได้หรือไม่มีปัญญาจะทำ , ดอกเบี้ย : ของต้องห้าม ควรจะทำอย่างไรกับมันดี , สหกรณ์อิสลาม โฉมหน้าใหม่สถาบันการเงินแบบอิสลาม , การฟอกเงินด้วยชะกาต , การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชะกาตกับการคิดภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของไทย

- บทความเกี่ยวกับธนาคารอิสลาม เนื่องจากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เศรษฐกิจของไทยเริ่มทรุดตัวอย่างชัดเจน และรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดการตื่นตัวและได้มีการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศจากฝ่ายต่างๆ ในกลุ่มของนักวิชาการมุสลิมเห็นว่า สาเหตุประการหนึ่งของความล้มเหลวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้นมาจากระบบดอกเบี้ย การแก้ปัญหาเศรษฐกิจด้วยการก่อตั้งธนาคารอิสลาม ซึ่งเป็นธนาคารปลอดดอกเบี้ย จึงเท่ากับเป็นการเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจให้กับประเทศและประชาชน ดังนั้น วารสารมุสลิมสันติชนจึงเริ่มให้ความสำคัญกับเนื้อหาเกี่ยวกับธนาคารปลอดดอกเบี้ยของอิสลาม โดยการนำเสนอในปริมาณที่มากขึ้นและหลากหลายมุมมอง ทั้งในเรื่องของการดำเนินงาน เปรียบเทียบผลประโยชน์ที่จะได้รับ เทคนิคการบริหารทั้งในแง่อุดมการณ์และการปฏิบัติ รวมทั้งกรณีตัวอย่างของการประกอบกิจการธนาคารปลอดดอกเบี้ยในกลุ่มประเทศมุสลิม ตัวอย่างเช่นบทความต่อไปนี้ ธนาคารอิสลาม ระหว่างอุดมการณ์และความเป็นจริง , ธนาคารอิสลาม : ทำไมจึงต้องมีในเมืองไทย , สถาบันการเงินอิสลาม ความเป็นมาและความเป็นไปบนเส้นทางเศรษฐกิจไทย , ธนาคารอิสลาม หลักการและการปฏิบัติ , นานาสารพันปัญหา ว่าด้วยธนาคารอิสลาม , เงื่อนไขในการอนุญาตในการประกอบกิจการธนาคารปลอดดอกเบี้ย , แนวทางการประกอบกิจการธนาคารปลอดดอกเบี้ย

- บทความและสารคดีเกี่ยวกับสถาบันการเงินของอิสลามในกลุ่มประเทศมุสลิม เช่น การวิเคราะห์ธุรกิจอามานะฮ์แบงค์ ธนาคารอิสลามแห่งฟิลิปปินส์

- สารคดีเล่าความและข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจในสังคมมุสลิม เช่น สถาบันการเงินแบบอิสลาม เปิดวันแรกมีเงินฝากเป็นล้าน , ตำนานเจ้าแก้มก่าบงบารู

- บทความเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของสังคมมุสลิม เช่นบทความต่อไปนี วิภฤติศรัทธา รากเหง้าของปัญหาเศรษฐกิจและสังคม , กระบวนการแก้จน , สงครามเศรษฐกิจ แนวรบที่มุสลิมต้องพร้อมรบ , เศรษฐกิจไทยในอีกมุมหนึ่ง , เศรษฐกิจมุสลิมไทยจะแก้กันตรงไหน

2.1.5 เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารในแวดวงของมุลนิธิสันติชน

จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารในแวดวงของมุลนิธิสันติชน มีปริมาณการนำเสนอมาก คิดเป็นร้อยละ 10 ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อสนองวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร ข้อที่ 3 คือ "...เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสารความเคลื่อนไหวให้กับมุลนิธิสันติชน..."

(บรรจง บินกาซัน บรรณาธิการบริหารวารสารมุสลิมสันติชน ,
สัมภาษณ์ 3 พฤศจิกายน 2541)

เนื้อหาส่วนนี้มักเป็นภาพประกอบคำบรรยาย (ภาพเป็นข่าว) กิจกรรมต่างๆ เพื่อสังคมของมุลนิธิสันติชน หรือภาพกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรเพื่ออิสลามอื่นๆ ที่ทำงานเพื่อสังคมร่วมกับมุลนิธิสันติชน

การนำเสนอเนื้อหาส่วนนี้ ต้องการให้เป็นเนื้อที่สำหรับบอกเล่าเรื่องราวความเคลื่อนไหวในมุลนิธิสันติชนว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร อีกทั้งเนื้อหาส่วนนี้ยังต้องการบอกให้ทราบถึงการร่วมมือกันพัฒนาและแก้ปัญหาให้กับสังคมมุสลิมในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เกิดจิตสำนึกและการตื่นตัว จนอยากจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ปัญหาดังกล่าว หรือช่วยเหลือสังคมประโยชน์ส่วนรวม ภาพประมวลเหตุการณ์หรือภาพข่าวที่เกิดขึ้นในแวดวงของมุลนิธิสันติชนส่วนใหญ่จะเป็นภาพกิจกรรม หรือประเภทบทความเล่าข่าว ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ภาพกิจกรรมของมูลนิธิสันติชนเกี่ยวกับการช่วยเหลือสังคม ตัวอย่างเช่น ค่ายอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน มูลนิธิสันติชน , มูลนิธิสันติชน ร่วมกับมัธยมศึกษาลัยนครนายก จัดตั้งโรงเรียนสอนศาสนาและสถานบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด , ชื่อรถให้หน่วยบรรเทาภัย , ก่อสร้างอาคารโรงเรียนสอนศาสนา , สโมสรฝึกพูดภาษาอังกฤษสันติชน , หน่วยบริการฮัจญ์ , ชมรมเพื่อธุรกิจมุสลิม มูลนิธิสันติชน , เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ ขอให้ไปอบรมผู้ต้องขังมุสลิม , น้ำท่วมพ่ายน้ำใจ

- ภาพประมวลเหตุการณ์ต่างๆ และรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดงานหาทุน การจัดกิจกรรมสัมมนา และกิจกรรมทางศาสนาของมูลนิธิสันติชน ตัวอย่างเช่น งานวันสันติชน , จัดงาน "สานสัมพันธ์ มุอัลลัฟ" , สัมมนาโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามระดับนานาชาติ , อบรมให้กลุ่มอียิป , สันติชน เปิดอบรมศาสนาทุกวันอาทิตย์ , โครงการอบรมมุอัลลัฟ มูลนิธิสันติชน , กิจกรรมงานน้ำชาหาทุน โรงเรียนสันติชน (โต๊ะหฺร่าย) เพื่อหารายได้เป็นเงินเดือนครูสอนศาสนาและเป็นทุนการศึกษาแก่เยาวชน , มูลนิธิสันติชนจัดอภิปรายและละหมาดสุริยะคราส , มุสลิมใหม่รวมตัวจัดตั้งชมรมมุอัลลัฟ , หน่วยบรรเทาสาธารณภัยสันติชนจัดฝึกอบรม , สัมมนาสตรีมุสลิม , ค่ายอบรมเยาวชนระยะสั้น , อบรมอัลอิสลาม

- บทความสัมภาษณ์ ภาพข่าวแต่งตั้ง หรือรายงานความเคลื่อนไหวต่างๆ ของผู้บริหารมูลนิธิสันติชน ตัวอย่างเช่น เลือกลงคณะกรรมการมูลนิธิสันติชนชุดใหม่ , ประธานมูลนิธิสันติชนได้รับพระราชทานปริญญาเกิตติมศักดิ์ , ประธานมูลนิธิสันติชนลาออกจากที่ปรึกษาธนาคารอิสลาม , พ.ต.อ. อุดม ทัพพะวัฒน์ เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ

- ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมต่างๆ ของชมรมและหน่วยงานต่างๆ ในมูลนิธิสันติชน ตัวอย่างเช่น โรงเรียนสันติชนสมาร์ทเบรน , สโมสรฝึกพูดภาษาอังกฤษ , ชมรมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม , วิทยุเพื่อสันติชน , วิทยุรวมภูกอน ถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียมทั่วประเทศ , โรงพยาบาลสันติชน เป็นไปได้จริงหรือ? , กองทุนชะกาต ไต่กว่าที่คิด , นักธุรกิจมุสลิมภาคกลาง ตั้งสหกรณ์อิสลาม , สถาบันการเงินปลอดดอกเบี้ย , ชมรมเพื่อธุรกิจมุสลิม แนะนำกองทุนที่ 2 , โทรทัศน์วันฮีด , ชมรมมุสลิมคุ้มครองผู้บริโภค

- ภาพข่าวและกิจกรรมต่างๆ ไป ตัวอย่างเช่น ปรีกษาหรือ จัดตั้งสถาบันการเงินอิสลาม , หนังสือบุคคลในสังคมมุสลิม , WAMY แต่งตั้งตัวแทนและเปิดสาขาในประเทศไทย , องค์กรดีเด่นประจำปี

2.1.6 บทความและสารคดีเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารด้านการเมืองการปกครองที่ปรากฏในวารสารมุสลิมสันติชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 - 2541 มีปริมาณการนำเสนอคิดเป็นร้อยละ 7 สูงเป็นอันดับที่หก ของเนื้อหาที่เป็นโครงสร้างหลัก เมื่อเปรียบเทียบกับในแต่ละปี พบว่าการนำเสนอเนื้อหาด้านการเมืองการปกครอง ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ในปีแรกของการทำวารสาร (ปี พ.ศ. 2538) ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองเลย ในปีที่สองเนื้อหาส่วนนี้มีประมาณร้อยละ 6 ปีที่สามมีการนำเสนอเนื้อหาทางด้านการเมืองการปกครองมากที่สุด คือ ร้อยละ 16 และปี 2541 (ปีที่ทำวิจัย) เนื้อหาส่วนนี้มีปริมาณลดลงเหลือร้อยละ 6 ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมดที่นำเสนอ

เนื้อหาส่วนนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของประเทศมุสลิม การเมืองการปกครองในทัศนะของอิสลาม ประเด็นทางการเมืองในประเทศไทยที่มีผลกระทบกับสังคมมุสลิม เรื่องราวของนักการเมืองมุสลิมไทย การวิเคราะห์ความขัดแย้งทางด้านการเมืองระหว่างประเทศตะวันตกกับประเทศมุสลิม

การนำเสนอเนื้อหาส่วนนี้เป็นลักษณะบทความ มีภาพประกอบตามประเด็นในแต่ละเรื่อง มีการชี้แนะหรือวิจารณ์การเมืองการปกครองโดยนำหลักฐานจากอัลกุรอานและพระดำรัสของท่านศาสดามาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่ปรากฏในวารสารมุสลิมสันติชน แบ่งตามประเด็นได้ดังนี้

- สารคดีมุสลิมไทยบนเส้นทางการเมือง เป็นสารคดีเชิงประวัติศาสตร์ ย้อนรอยความทรงจำแห่งอดีตอันทรงคุณค่าของคุณสมคิด มณีวงศ์ ผู้อาวุโสคนหนึ่งในสังคมมุสลิมไทย ที่วิถีชีวิตของท่านในอดีตได้ผกผันเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญของมุสลิม

ที่มีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อครั้งที่คณะราษฎรคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย เมื่อ พ.ศ. 2475 จุดประสงค์สำคัญของสารคดีชุดนี้ ก็เพื่อที่จะให้ผู้อ่านย้อนรอยอดีตไปรู้จักกับความเป็นมุสลิมและความเป็นไทย ทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง ภูมิประวัติศาสตร์ สภาพความผูกพันในสังคม เผ่าพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอิสลามจากอดีตถึงปัจจุบัน สารคดีชุดนี้นำเสนอในวารสารมุสลิมสันติชนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ฉบับที่ 5 ถึงฉบับปัจจุบัน

- บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในสังคมมุสลิม เช่น การเลือกตั้ง จุฬาราชมนตรี ,บทความรำลึกถึงเมอลิดกลางครั้งแรก , เมอลิดต้านเผด็จการรัฐนิยม และการวิเคราะห์ถึงความกลัวที่มีต่ออิสลามและมุสลิม ภาพลวงจากประเทศตะวันตก
- บทความทางวิชาการเกี่ยวกับกฎระเบียบแห่งการดำเนินชีวิตตามกฎหมายอิสลาม เช่นบทความต่อไปนี ทำไมอิสลามจึงต้องมีอำนาจรัฐ , การบริหารจำเป็นต้องมีอาชีพด้วยหรือ , ใครคือผู้นำ

2.2 เนื้อหาที่เป็นโครงสร้างรอง

เนื้อหาที่เป็นโครงสร้างรองเป็นบทความทั่วไปที่พบในวารสารมุสลิมสันติชน มีการนำเสนอไม่ต่อเนื่องทุกฉบับ และนำเสนอในปริมาณที่ไม่มากนัก เป็นบทความเกี่ยวข้องกับความรู้ในด้านต่างๆ ซึ่งมีประโยชน์แก่ผู้อ่านมาก ดังนี้

- เนื้อหาเกี่ยวกับการถาม - ตอบ ปัญหาศาสนา
- เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีและเยาวชน
- เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มุสลิม
- เนื้อหาเกี่ยวกับบทกวีส่งเสริมจริยธรรมอิสลาม
- เนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- เนื้อหาที่เกี่ยวกับการศึกษา

เนื้อหาที่เป็นโครงสร้างรองในวารสารมุสลิมสันติชน มุ่งประเด็นให้ความรู้ในด้านต่างๆ สามารถนำไปใช้เป็นหลักการหรือประยุกต์ปฏิบัติได้ ไม่นักไปในเนื้อหาด้านใดด้านหนึ่ง ไม่เน้นด้านความบันเทิง เกี่ยวกับนโยบายในเรื่องนี้ ผู้จัดทำมีความเห็นว่า เนื้อหารองถือเป็นเนื้อหาสำคัญส่วนหนึ่งที่เสริมหรือเพิ่มเติมให้วารสารมีความหลากหลาย มีสีสันน่าอ่าน และให้ประโยชน์ต่อผู้อ่านได้ไม่แพ้เนื้อหาหลัก ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นเช่นเดียวกันว่า เนื้อหาในโครงสร้างรองนี้ สามารถสร้างสีสันให้วารสารมุสลิมสันติชนน่าอ่านยิ่งขึ้น และเป็นเนื้อหาที่ให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านได้มากที่สุด

2.2.1 เนื้อหาเกี่ยวกับการถามตอบปัญหาศาสนา

จากการศึกษาเนื้อหาทางด้านการถามตอบปัญหาศาสนาในวารสาร "มุสลิมสันติชน" จำนวน 14 ฉบับ พบว่า มีเนื้อหาทางด้านการถามตอบปัญหาศาสนา คิดเป็นร้อยละ 5 ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมด การนำเสนอไม่ต่อเนื่องกันทุกฉบับ ลักษณะการนำเสนอเป็นรูปแบบการตั้งคำถาม ซึ่งเป็นคำถามที่ผู้อ่านส่งมา ตอบโดยอาจารย์อิสมาแอล วิสุทธิปราณี นักเขียนประจำคอลัมน์นี้ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาพูด ทำให้เข้าใจง่าย มีการยกตัวอย่างประกอบชัดเจน ประเด็นปัญหาที่มักถูกตั้งเป็นคำถาม ได้แก่

- การขอพรและการละหมาด
- การทำความสะอาดตามบัญญัติของศาสนาอิสลาม
- การปฏิบัติตัวต่อเพื่อนต่างศาสนา
- การประกาศสัจธรรมอิสลาม
- การจัดการเรื่องมรดกตามนิติศาสตร์อิสลาม
- การจ่ายซะกาต (การบริจาค)
- อาชีพต้องห้ามและทรัพย์สินต้องห้ามในอิสลาม
- หลักปฏิบัติในการถือศีลอด
- ของเล่นและของตกแต่งบ้านในทัศนะอิสลาม
- การปฏิบัติตัวของสมาชิกในครอบครัว
- ชีวิตหลังความตาย

- สัญลักษณ์วันสิ้นโลก
- ปาฏิหาริย์ในเดือนรอมฎอน (เดือนแห่งการถือศีลอดของมุสลิมทั่วโลก)

2.2.2 เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีและเยาวชน

เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีและเยาวชนที่ปรากฏในวารสารมุสลิมสันติชน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2538 - 2541 พบว่ามีร้อยละ 5 ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมด โดยในปีแรกของการจัดทำวารสาร ไม่ปรากฏการนำเสนอเนื้อหาประเภทนี้เลย แต่เพิ่งเริ่มมีการนำเสนอในปีที่ 2 และปีต่อๆ มา

เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีและเยาวชน ถือเป็นโครงสร้างรองที่ได้เสนอในปริมาณที่มากพอสมควร ประเด็นที่นำเสนอสามารถแบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ

1. เรื่องเกี่ยวกับสตรี เช่น

- คอลัมน์สัมภาษณ์สตรีต่างศาสนาที่เพิ่งเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม นำเสนอโดยการเขียนพรรณนาถึงสาเหตุและแรงจูงใจในการตัดสินใจประกาศตนเป็นมุสลิม และชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งแนวความคิดที่เปลี่ยนไปหลังการเข้ารับอิสลาม
- บทความเกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของสตรีในสังคมมุสลิม เช่น บทความเรื่องขบวนการสตรีสากลกับมุสลิมะฮ์
- ปกิณกะชีวิตของสตรี เช่น ส.จ. มุสลิมะฮ์แห่งศรีสะเกษ

เนื้อหาที่นำเสนอเกี่ยวกับสตรีในวารสารมุสลิมสันติชน สะท้อนให้เห็นว่าสตรีมีคุณค่าในทัศนะของอิสลาม คือ สตรีมีบทบาทในการสร้างสรรค์สังคม อบรมสมาชิกในครอบครัวให้ดำเนินชีวิตตามครรลองของอิสลาม เป็นผู้เฝ้าหาความรู้อย่างไม่หยุดยั้ง และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักการอิสลาม

2. เนื้อหาเกี่ยวกับเยาวชน ประเด็นที่นำเสนอมักเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของเยาวชนมุสลิม ทัศนะของเยาวชนในเรื่องต่างๆ การนำเสนอมักเป็นการเล่าความและ

เสนอแนวคิดโดยนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาอิสลามมาเป็นแนวการวิเคราะห์ เช่น บทความต่อไป นี้ เราได้แกงคิดอะไรจากการทำค้ายอบรมเยาวยชนภาคฤดูร้อน , ใ้อ้วงผืนเปียก , ทำไมน้องต้องอดทน

2.2.3 เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มุสลิม

เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มุสลิมที่ปรากฏใน "วารสารมุสลิมสันติชน" นั้น พบว่า ในปีแรกของการทำวารสาร ไม่ปรากฏการนำเสนอเนื้อหาประเภทนี้เลย เพิ่งมีการเพิ่มเนื้อหาส่วนนี้ในปีที่ 2 และปีต่อๆ มา โดยปริมาณที่นำเสนอคิดเป็นพื้นที่ ร้อยละ 3 ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมด จึงจัดให้เนื้อหาส่วนนี้เป็นโครงสร้างรอง เนื่องจากการนำเสนอไม่ต่อเนื่องกันทุกฉบับ และปริมาณพื้นที่การนำเสนอยังมีน้อย

เกี่ยวกับเนื้อหาในโครงสร้างรองนี้ บรรณาธิการบริหารวารสารมุสลิมสันติชน กล่าวว่า " ...เราพยายามทำให้เนื้อหามันหลากหลาย โดยใส่เนื้อหาประเภทการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และศาสนา แต่เนื่องจากเนื้อหาเหล่านี้ ค่อนข้างที่จะเป็นวิชาการ เป็นเรื่องหนัก จึงได้เพิ่มสีสันให้เนื้อหาสดใสขึ้นและอ่านได้หลายระดับ การเพิ่มเนื้อหาประเภทเยาวยชนท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์นักต่อสู้มุสลิม ที่อ่านแล้วให้ความสนุกสนานเบาสมองเข้าไป แต่อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ยังคงเป็นวารสารเชิงวิชาการอิสลาม เนื้อหาส่วนใหญ่จึงยังคงเป็นวิชาการอยู่ โดยภาพรวมจึงเห็นว่า "วารสารมุสลิมสันติชน" เป็นหนังสือที่เสนอบทความเรื่องราวหนักๆ มากกว่าประเภทปกิณกะ มโนสำเร่ บันเทิงต่างๆ ..."

(บรรจง บินกาซัน บรรณาธิการบริหารวารสารมุสลิมสันติชน ,
สัมภาษณ์ 3 พฤศจิกายน 2541)

เนื้อหาประเภทนี้ มักนำเสนอในลักษณะของการเล่าเรื่อง (Narration) เริ่มเรื่องโดยการตั้งคำถาม หรือยกคำพูดของบุคคลสำคัญในอดีต เพื่อระลึกถึงชีวิตการต่อสู้ของเหล่าสาวกในยุคของท่านศาสดามุฮัมมัด หลังจากนั้นก็จะเป็นการเล่าถึงเหตุการณ์ การต่อสู้เพื่อการยึดมั่นในอิสลามของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์มุสลิมดังกล่าว

ประวัติศาสตร์บุคคลสำคัญของอิสลามที่ได้นำมาเสนอในวารสารมุสลิมสันติชน มีดังนี้

- สะอีด อิบनुญเบร ผู้ทรงต่อทรรายห์ เป็นการเล่าถึงการปะทะคารมอย่างทรงองอาจในเรื่องความคิดความศรัทธาตามหลักเหตุผล ระหว่างสะอีด อิบनुญเบร ผู้ศรัทธามั่นในสัจธรรมอิสลาม กับฮัจญัจ บินยูซุฟ ทรรายห์ผู้ไร้ซึ่งความศรัทธาและมีอำนาจเหนือมุสลิมในสมัยหลังคอสึฟะฮ์ทั้งสิ้น ผลจากความหาญกล้าปะทะปัญญากับทรรายห์ผู้เหี้ยมโหดครั้งนั้น ทำให้ สะอีด อิบनुญเบร ต้องถึงแก่ชีวิต เพราะถูกฮัจญัจ บินยูซุฟ สั่งตัดคอทันที
- คุบัยบ์ บินอะดี เป็นเรื่องเล่าของนักรบผู้กล้าหาญ และเป็นผู้ที่เคร่งครัดในหลักธรรมคำสอนของอิสลาม
- ทหารเสรีไทยมุสลิมในสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นเรื่องเล่าโดยผู้อาวุโสคนหนึ่ง ซึ่งมีชีวิตได้เห็นเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ในสมัยนั้น
- อบูซัร ฮิฟารี เกิดประวัติชีวิตของสาวกผู้ทรงความรู้คุณธรรมและมีความกล้าหาญคนหนึ่งของท่านศาสดามูฮัมหมัด
- เซด บุตรมูฮัมหมัด กล่าวถึงการเคารพภักดีของสาวกผู้หนึ่ง ว่ามีความรักอย่างสุดซึ้งในตัวของท่านศาสดายิ่งกว่าชีวิตของตัวเอง
- อับดุลเราะฮ์มาน บินอาวฟ ผู้ซื่อสัตย์แห่งชาวฟ้าและชาวดิน

2.2.4 บทกวีส่งเสริมจริยธรรมอิสลาม

เนื้อหาเกี่ยวกับบทกวีส่งเสริมจริยธรรมอิสลาม ถูกจัดให้อยู่ในโครงสร้างรอง เนื่องจากปริมาณการนำเสนอมีน้อย คือร้อยละ 1.25 ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมด การนำเสนอไม่ต่อเนื่องกันทุกฉบับ แต่ก็ยังมีบทบาทในการสร้างสีสัน เป็นการเพิ่มเนื้อหาเบาสมอง

เป็นบทกวีที่มีความหมายกินใจลึกซึ้ง ชวนให้คิด เป็นบทเรียนสอนใจ อีกทั้งอรรถรสจากบทประพันธ์ก่อให้เกิดความรู้สึกรอใจจรใจได้เป็นอย่างดี เพราะการอ่านบทกวีนั้น ช่วยให้เกิดจินตนาการ ทำให้เพลิดเพลิน และผ่อนคลายเช่นเดียวกัน

ตลอดระยะเวลา 4 ปี ของการทำวารสารมุสลิมสันติชน พบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับบทกวีส่งเสริมจริยธรรมอิสลาม ไม่ปรากฏในปีแรกของการทำวารสาร (ปี พ.ศ. 2538) เริ่มปรากฏในปีที่ 2 แต่ในปริมาณน้อยมาก คือร้อยละ 1 ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมดที่นำเสนอ ในปี พ.ศ. 2539 จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2540 เนื้อหาประเภทนี้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 2 ถือเป็นปีที่มีการนำเสนอเนื้อหาประเภทนี้มากที่สุด

เนื้อหาเกี่ยวกับบทกวีส่งเสริมจริยธรรมอิสลามที่ปรากฏในวารสารมุสลิมสันติชน มีดังนี้

- บทกวีเรื่อง "ก่อนถึงเส้นทาง" กล่าวถึงสังคมในยุคแห่งความเจริญทางเทคโนโลยีที่เต็มไปด้วยบุคคลผู้สิ้นหวังและบุคคลผู้ล้มเหลว ทั้งในอาชีพการงานและครอบครัว สังคมที่เหยียดหยามสิทธิของสตรี เมื่อสังคมเต็มไปด้วยความเลวร้ายและคนหมดที่พึ่งทางใจเช่นนี้ คนจึงหันไปพึ่งพิงรูปปั้นและเทวรูป ซึ่งไม่มีชีวิตและอำนาจใดๆ กว่าที่จะรู้วาทนทางที่ถูกต้องที่สุดนั้นคือ อิสลาม กว่าที่จะเรียนรู้ถึงจริยวัตรอันดีงามของมหาบุรุษนาม "มุฮัมมัด" ผู้ซึ่งได้สอนวิถีนำสังคมให้พ้นกาลกิณี ก็เกือบสายเสียแล้ว...

- บทกวีเรื่อง "ศดุดีศาสดา" เป็นบทกวีเรียกร้อง เชิญชวนสู่การประกาศศาสนาอิสลาม กล่าวถึงชีวประวัติของท่านศาสดามุฮัมมัด ที่ยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์ได้เดินบนหนทางสู่สวรรค์ แต่แล้วมนุษย์เหล่านั้น กลับเก็บคำสั่งสอนของท่านไว้เป็นเพียงคำพูดเท่านั้น หากได้นำมาปฏิบัติให้เป็นผลจริงจังอย่างที่ท่านศาสดาปรารถนาไม่ สุดท้ายแผ่นดินจึงสิ้นไร้ความสงบสุข ถึงเวลาแล้วที่จะร่วมกันกอบกู้มนุษยชาติให้หันมามีคัมภีร์อันยิ่งใหญ่ และจริยธรรมคำสั่งสอนของท่านศาสดามุฮัมมัด ศาสนทูตผู้ยิ่งใหญ่แห่งอิสลาม

- บทกวีเรื่อง "กุรบาน โอกาสแห่งการรำลึกถึงวีรกรรมแห่งความศรัทธา" เป็นบทกวีรำลึกถึงชีวประวัติศาสดาในศาสนาอิสลามคนหนึ่งที่มีนามว่า "อิบรอฮีม" กล่าวถึงความจงรักภักดี การมอบกายถวายชีวิตให้อัลลอฮ์อย่างแท้จริง แม้กระทั่งการเชือดบุตรชายอันเป็นดวงใจ ชื่อ "อิสมาแอล" เพื่อถวายแด่เอกองค์อัลลอฮ์ ทว่า นั่นเป็นเพียงบทพิสุจน์ความศรัทธาของอิบรอฮีมและบุตรเท่านั้น ดังนั้น ก่อนการลงมือเชือดบุตร อัลลอฮ์ได้ส่งแกะตัวหนึ่งมาให้บิดาของอิสมาแอลเพื่อแทนที่ลูกชาย ประวัติศาสตร์นี้ทำให้เราระลึกถึงพิธีกรรมทางศาสนาที่เรียกว่า "กุรบาน" อันหมายถึงการเชือดสัตว์เพื่อสนองต่อคำบัญชาของเอกองค์อัลลอฮ์

- บทกวีเรื่อง "พรรคของผม" บทกวีเรื่องนี้ค่อนข้างแหวกแนวไปจากเรื่องอื่นๆ เพราะเป็นบทกวีเสียดสีสังคม ประชดประชันการเมือง มิได้เป็นบทกวีที่กล่าวถึงศาสนาอิสลามแต่อย่างใด แต่ยังคงเน้นคติเตือนใจ สะท้อนให้เห็นการทุจริต การหลอกลวง การเอาไรต์เอาเปรียบประชาชนของนักการเมืองทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อมได้อย่างชัดเจน

- บทกวีเรื่อง "สู่เดือนแห่งชัย (ในวันที่พ่ายแพ้)" กล่าวถึงเดือนรอมฎอนในอดีต แล้วมองย้อนกลับมาในปัจจุบันว่า แต่ก่อนนั้น รอมฎอนเคยเป็นเดือนแห่งพลัง เดือนแห่งความดี เดือนที่มวลมุสลิมได้รวมตัวกันต่อสู้อย่างเข้มแข็ง อย่างมีศรัทธา เพื่อเชิดชูอิสลามให้รุ่งโรจน์ แต่...ไต่บัดนี้ เดือนรอมฎอนกลับไม่สามารถทำให้มุสลิมหลอมรวมจิตใจกันได้อีกแล้ว มวลมุสลิมหลงอยู่ในหนทางแห่งชาตาน และจมปลักอยู่ในความครอบงำของเหล่าศัตรู บทกวีเรื่องนี้ เป็นบทกวีที่เชิญชวนให้มุสลิมหันกลับมาอยู่ในหนทางแห่งความถูกต้อง และสำนึกผิดต่อพระเจ้าอีกครั้งหนึ่ง

2.2.5 บทความและสารคดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ตลอดระยะเวลา 4 ปี แห่งการทำวารสาร "มุสลิมสันติชน" มีวารสารออกมาทั้งสิ้น 14 ฉบับ ปรากฏว่า เนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีน้อยมาก คือประมาณร้อยละ 0.75 ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากว่า โครงสร้างหลักของวารสาร เน้นเนื้อหาทางด้านวิชาการศาสนาอิสลาม การเมือง เศรษฐกิจ และข่าวสารจากต่างประเทศ ส่วนเนื้อหา

เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีปรากฏเพียงเล็กน้อยเพื่อสร้างสีสันและความแตกต่างในเนื้อหาให้วารสารบางฉบับเท่านั้น เนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่น่าสนใจจะปรากฏในรูปแบบการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศมุสลิมที่คนไทยไม่ค่อยจะรู้จักมากนัก เช่น ประเทศมอริเชียส ซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่มีประชากรมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ มีสถานที่ท่องเที่ยวเป็นเกาะ บวกกับภูมิอากาศที่บริสุทธิ์และทัศนียภาพทางธรรมชาติที่งดงาม และประเทศโคโมโรส ที่มีประชากรมุสลิมมากถึงร้อยละ 70 เป็นต้นแดนแห่งเกาะภูเขาไฟ ทะเลใส ชายหาดงาม นอกจากการนำเสนอในลักษณะสารคดีแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวแล้ว ยังมีรูปแบบการนำเสนอในลักษณะการเขียนจดหมาย โดยผู้เขียนเป็นผู้ที่ไปเยือนประเทศมุสลิมต่างๆ แล้วใช้วิธีการเล่าความพรรณนาถึงความสวยงาม วัฒนธรรมอิสลาม รวมทั้งภูมิประวัติศาสตร์ของประเทศนั้นๆ ซึ่งการนำเสนอในรูปแบบการเขียนจดหมายแบบนี้ ทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกว่าได้สื่อสารกับผู้เขียนโดยตรง ได้ท่องเที่ยวโลกอิสลามไปพร้อมกับผู้เขียนด้วย เนื่องจากการใช้ภาษาง่ายๆ ในลักษณะการเล่าเรื่อง (Narration) ใช้ภาษาพูด และการพรรณนาอย่างเห็นภาพพจน์สวยงาม เชิญชวนให้ไปเยือนประเทศมุสลิมดังกล่าว ตัวอย่างเช่น สารคดีท่องเที่ยวโลกอิสลามชุด ของฝากจากอิสตันบูล และสารคดีท่องเที่ยวโลกอิสลามชุด ของฝากจากตุรกี เป็นต้น

2.2.6 บทความเกี่ยวกับการศึกษา

จากการศึกษาเนื้อหาในวารสารมุสลิมสันติชนจำนวน 14 ฉบับ พบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวกับการศึกษาโดยตรงนั้น มีอยู่ร้อยละ 0.5 ของปริมาณเนื้อหาทั้งหมด และมีอยู่เพียงฉบับเดียวเท่านั้น คือในฉบับที่ 10 ปี พ.ศ. 2540 สาเหตุที่วารสารมุสลิมสันติชนไม่ค่อยมีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาโดยตรงก็เพราะว่า การนำเสนอเนื้อหาประเภทนี้ ได้มีการสอดแทรก ยกตัวอย่าง และกล่าวถึงอยู่มากแล้วในเนื้อหาประเภทอื่น เช่น สอดแทรกในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สตรีและเยาวชน ศาสนาและจริยธรรมอิสลาม และอื่นๆ

เนื้อหาที่กล่าวถึงการศึกษาโดยตรงนี้ ใช้ชื่อบทความว่า "การศึกษาในทัศนะอิสลาม" โดยมีการให้คำนิยาม "การศึกษา" ทั้งในความหมายสากลและในความหมายที่ลุ่มลึกยิ่งกว่าในมุมมองของอิสลาม เน้นความสำคัญของกระบวนการการศึกษาว่าเป็นกระบวนการตลอดชีวิต มีการยกคำดำรัสและแนวปฏิบัติทางการศึกษาในสมัยของท่าน

ศาสตราจารย์หมัดมาเป็นข้อเสนอใจ รวมทั้งโครงการในคัมภีร์อัลกุรอานที่กล่าวถึงเรื่องการศึกษา มาเสนอแนะการวิเคราะห์ แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการศึกษา และความประเสริฐกว่าของผู้ทรงความรู้

(วิทยา วิเศษรัตน์, วารสารมุสลิมสันติชน ปีที่ 3 ฉบับที่ 10 : 21-25)

2. การวิเคราะห์ประเภทและเนื้อหาในสื่อวิทยุกระจายเสียง

จากการวิเคราะห์ประเภทและเนื้อหา (Content Analysis) รายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชน พบว่า รูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุมีความหลากหลาย แต่ในความหลากหลายของเนื้อหาและการนำเสนอนี้ก็ยังมีเอกลักษณ์หรือแกน (Theme) ของเรื่องเหมือนกัน คือ ทุกช่วงรายการจะนำเสนอเนื้อหาที่เป็นข่าวสารความรู้ในแวดวงของศาสนา อิสลามเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอในรูปแบบของสารคดี การรายงานข่าวสาร รายการเพิ่มความรู้ในเชิงวิชาการ รายการบทความ (Talk Programme) รายการสัมภาษณ์ (Interviewing Programme) และการพูดคุยกับผู้ฟังที่บ้าน (Straight Talk) ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่า รายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมที่ออกอากาศในนามของมูลนิธิสันติชน เป็นรูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ (Radio Magazine Programme)

รายการนิตยสารทางอากาศนี้ เป็นการรวมการจัดรายการหลายๆ รูปแบบเข้าไว้ด้วยกัน โดยถือหลักที่ว่า จะต้องมีความหลากหลาย (Variety) และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Unity) ในรายการด้วย กล่าวคือ ในรายการหนึ่งจะต้องมีแกน (Theme) ของเรื่อง และในทุกหัวข้อ (Item) จะต้องมีความคิดหลัก (Theme Idea) ของรายการ แต่ไม่ได้หมายความว่า ทุกหัวข้อจะต้องเป็นเรื่อง (Subject) เดียวกัน แต่ละหัวข้อจะเป็นเรื่องอะไรก็ได้ วิธีการนำเสนอก็แตกต่างกันไปด้วย แต่มีสิ่งเชื่อมโยงหัวข้อต่างๆ ไว้ เพื่อให้รายการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเนื้อเรื่องโดยรวม

(ขวัญเรือน ไชยอุดม อ้างถึงใน วไลพร สวัสดิมงคล , 2539)

สถานีที่ออกอากาศ

รายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมที่ออกอากาศในนามของมูลนิธิสันติชน มี 3 รายการ คือ

1. รายการวิทยุเพื่อสันติชน (ภาคเช้า) เวลา 05.30 - 06.30 น. ทุกวัน ทางสถานีวิทยุทหารอากาศ 01 ดอนเมือง ความถี่ 1233 กิโลเฮิร์ต ในระบบ AM Stereo Multiplex

2. รายการวิทยุเพื่อสันติชน (ภาคเย็น) เวลา 18.00 - 19.00 น. ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ทางสถานีวิทยุทหารอากาศ 01 ดอนเมือง ความถี่ 1233 กิโลเฮิร์ต ในระบบ AM Stereo Multiplex

3. รายการศึกษาอิสลามทางไกลทางอากาศ ทุกวันอาทิตย์ 09.00 - 12.00 น. ทางสถานีวิทยุทหารอากาศ 01 มีนบุรี ความถี่ 945 กิโลเฮิร์ต ในระบบ AM Stereo Multiplex

รายการที่ออกอากาศในกรณีพิเศษ

นอกจากสามรายการดังกล่าว ซึ่งถือเป็นรายการปกติแล้ว มูลนิธิสันติชนยังได้จัดรายการวิทยุเนื่องในโอกาสพิเศษ คือ ในช่วงเดือนรอมฎอน (ชื่อเดือนในภาษาอาหรับ ซึ่งเป็นเดือนที่มุสลิมทั่วโลกต้องถือศีลอด) มูลนิธิสันติชนยังมีการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงภาคพิเศษ ใช้ชื่อรายการว่า "รายการวิทยุรอมฎอน" ออกอากาศทุกวัน 03.30 - 06.30 น. ทางสถานีวิทยุทหารอากาศ 01 ดอนเมือง ความถี่ 1233 กิโลเฮิร์ต ซึ่งเวลาดังกล่าวเป็นเวลาที่มีมุสลิมจะต้องลุกขึ้นมาทานอาหารเพื่อเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการถือศีลอดอย่างสมบูรณ์ในตอนกลางวันนั่นเอง

รูปแบบของรายการวิทยุกระจายเสียงทุกรายการของมูลนิธิสันติชน ถือว่าเป็นรายการนิตยสารทางอากาศทั้งสิ้น เนื่องจากมีการนำเอารายการสั้นๆ มาจัดรวมกันไว้เป็นรายการเดียวกัน และมีการผสมผสานเรื่องราวต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน โดยใช้เทคนิคและไหวพริบของผู้ดำเนินรายการเพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบของการนำเสนอรายการนิตยสารทางอากาศ กล่าวคือ มีการลำดับหัวข้อรายการและเรื่องราวให้เกิดสมดุลย์และมีความหลากหลาย (Variety) ตลอดทั้งรายการ ส่วนโครงสร้างการนำเสนอรายการก็มีเทคนิคในการดึงดูดความสนใจของผู้ฟังเพื่อให้ผู้ฟังติดตามรายการที่เสนออย่างต่อเนื่องกันไป โดยไม่หม่นไปรับฟังสถานีวิทยุอื่น การนำเสนอเนื้อหาของรายการวิทยุของมูลนิธิสันติชนมีความแปลกใหม่ เป็นเรื่องที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ กระตุ้นความอยากรู้ของผู้ฟัง ทำให้ติดตามรับฟังรายการจนจบการนำเสนอรายการแต่ละช่วงยังคงใช้แผนผังรายการเหมือนเดิมในแต่ละวัน แต่เนื้อหาสาระที่นำเสนอแต่ละครั้งเปลี่ยนไป และยังคงเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการเจ้าอารมณ์ของผู้ฟัง เป็น

การกระตุ้นเตือนให้หันมาประกอบคุณงามความดีตามครรลองที่อิสลามได้สั่งสอนอบรมกัน
สืบมา

จากการวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบของรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมของ
มูลนิธิสันติชน พบว่า ชื่อหัวข้อเรื่องหรือการตั้งชื่อรายการในแต่ละช่วงบ่งบอกถึงลักษณะเนื้อหา
และกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายด้วย เช่น "ช่วงเพื่อนหญิงสนทนา" เป็นการบอกให้รู้ว่าเนื้อหาเกี่ยว
ข้องกับผู้หญิง และการนำเสนอเป็นลักษณะการพูดคุยสนทนาในแต่ละหัวข้ออย่างสบายๆ ไม่
เป็นทางการมากนัก หรือ "ช่วงกุรอานธรรมนุญแห่งชีวิต" ก็เป็นชื่อที่บ่งบอกถึงเนื้อหาว่าเป็น
การนำบัญญัติในคำภีร์อัลกุรอานมาเป็นกรอบเป็นแนวในการสั่งสอนอบรมมุสลิมทั่วไป หรือ "
ช่วงครอบครัวในระบบอิสลาม" เป็นชื่อที่บ่งบอกถึงแนวเนื้อหาที่เกี่ยวกับหลักปฏิบัติของ
สมาชิกในครอบครัวโดยใช้แนวทางของอิสลามเป็นกรอบนำ เป็นต้น

การใช้ดนตรีประกอบรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชน ก็กระทำอย่างมี
จุดมุ่งหมาย คือ

1. ใช้เป็นดนตรีประจำรายการ (Identification Music) หรือใช้เพื่อเปิด - ปิดรายการ
ในช่วงแรกและช่วงสุดท้าย โดยใช้เสียงดนตรีที่ค่อนข้างทันสมัย น่าสนใจ และเป็นดนตรีที่
เหมือนกันทุกวัน เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของรายการและเพื่อให้ผู้ฟังได้เกิดการจดจำ
2. ใช้ดนตรีเป็นสะพานเชื่อมรายการในแต่ละช่วง (Music Bridge) เช่น ใช้เสียง
ดนตรีคลอในขณะที่เริ่มเข้าช่วงรายการที่หนึ่ง และการใช้ดนตรีในเพลงเดียวกันนั้นอีกครั้ง เพื่อ
ปิดช่วงรายการที่หนึ่ง และเชื่อมไปสู่ช่วงรายการที่สอง ได้อย่างนุ่มนวลและรื่นหู เพื่อให้ผู้ฟัง
รับรู้อย่างอัตโนมัติว่า ต่อไปจะเป็นอีกช่วงรายการหนึ่ง ซึ่งถ้าผู้ฟังติดตามรายการอย่าง
สม่ำเสมอก็จะรู้ได้ทันทีว่าเป็นช่วงอะไร และใครเป็นพิธีกร

เกี่ยวกับการเลือกดนตรีเพื่อเป็นเสียงประกอบในรายการวิทยุ ผู้ดำเนินรายการวิทยุ
ภาคมุสลิมต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างมาก เนื่องจากคุณสมบัติของรายการวิทยุภาค
มุสลิมเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา หากเลือกใช้ดนตรีหิวหวานหรือใช้มากเกินไป ก็ไม่เหมาะสม
อาจทำให้รายการขาดความน่าเชื่อถือและความประทับใจได้ ดังนั้น การใช้เสียงดนตรีได้

อย่างพอดีและมีประสิทธิภาพจึงต้องใช้ทั้งเวลา ความสามารถ การรู้จักกาลเทศะ การทำงานอย่างประณีต และมีทักษะในการใช้เสียงดนตรีที่ถูกต้องและพองาม

"...ดนตรีที่อิสลามอนุมัติ คือ อันนาซีร (หมายถึง การร้องเพลงสดุดีคำสอนและจริยวัตรในอิสลาม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความยำเกรงในพระเจ้า กระตุ้นเตือนให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว) แต่อิสลามไม่อนุมัติดนตรีประเภทหวิวหรือเร้าอารมณ์ อันจะทำให้ลืมตัวและลืมอัลลอฮ์ในที่สุด..."

(คอลิด ปูทอง นักจัดรายการวิทยุของมูลนิธิสันติชน ,
สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2541)

การให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม (Listener Participation) รายการวิทยุของมูลนิธิสันติชนทุกรายการเป็นการถ่ายทอดสด (Live Programme) ดังนั้น หากผู้ฟังท่านใดมีข้อสงสัยหรือต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินรายการก็ย่อมกระทำได้ โดยมูลนิธิสันติชนเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมได้ในหลายกรณี คือ

1. การจัดให้มีการโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยและแสดงความคิดเห็นในรายการเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังสนทนากันอยู่ โดยการจัดรายการสด ซึ่งทำให้มีการโต้ตอบในทันทีทันใด รวมทั้งอาจเป็นการถามปัญหาข้อข้องใจต่างๆ ที่เกี่ยวกับคำสอนในศาสนาอิสลาม เช่น ปัญหาเกี่ยวกับดอกเบี้ย ปัญหาทางการเมือง ปัญหาทางด้านหลักศรัทธา ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยหรืออาชีพต่างๆ เป็นต้น

2. การอ่านจดหมายจากผู้ฟังที่บ้านที่ได้เสนอแนะติชมรายการที่ได้เสนอไปแล้ว หรือต้องการให้มีในตอนต่อไป เป็นการอ่านบางตอนที่สำคัญหรือบางถ้อยคำที่เป็นการเสนอแนะติชมรายการเท่านั้น

การวิเคราะห์เนื้อหาสาระในรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชน

เนื้อหาสาระ หมายถึง ประเด็น หัวข้อ หรือส่วนที่ดำเนินเรื่องในการพูดคุยของแต่ละช่วงรายการ

เนื่องจากรายการวิทยุของมูลนิธิสันติชนจัดเป็นรายการนิตยสารทางอากาศ (Radio Magazine Programme) ซึ่งมีลักษณะเป็นการนำเสนอเนื้อหาหลายๆ เรื่อง ภายในรายการเดียวกัน โดยในทุกเรื่องทุกตอนจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม หรือไม่ก็เกี่ยวข้องกับผู้บุคคลในสังคมมุสลิม ดังนั้น การระบุให้แน่ชัดว่าเนื้อหาสาระในรายการวิทยุของมูลนิธิสันติชนเน้นเกี่ยวกับเรื่องใดเป็นพิเศษนั้น ย่อมกระทำได้ยากและไม่รัดกุม เพราะเนื้อหาและรูปแบบจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะของเหตุการณ์ในสังคม และปัจจัยทางด้านอื่นๆ อีกมากมาย

ดังนั้น การวิเคราะห์เนื้อหาสาระในที่นี้ จึงแบ่งเนื้อหาออกเป็นประเด็นใหญ่ๆ และวิเคราะห์เนื้อหาจากรายการวิทยุกระจายเสียงทั้ง 3 รายการ ดังนี้

1. เนื้อหาที่นำเสนอในลักษณะการวิเคราะห์ข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน อีกความหมายหนึ่งก็คือเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิมนั่นเอง โดยการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารในส่วนนี้ถือได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งของการผลิตสื่อมวลชนของมูลนิธิสันติชน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากว่ามุสลิมที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีอยู่อย่างกระจัดกระจายทั่วทุกภูมิภาค บางแห่งก็อยู่เป็นกลุ่มเป็นชุมชน บางแห่งก็อยู่ร่วมกับคนไทยกลุ่มอื่นๆ การส่งข่าวสารติดต่อถึงกันไม่ว่าจะเป็นโดยคำพูด ข้อเขียนหรือวิธีใดๆ ก็ตาม จึงถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ ความสามัคคีรักใคร่ปรองดอง ได้รับรู้ถึงชีวิตและกิจกรรมของพี่น้องมุสลิมต่างถิ่น ได้เข้าใจถึงปัญหาและการระดมสรรพกำลังเพื่อช่วยเหลือกันในยามเดือดร้อน และเพื่อให้สังคมทั่วไปได้เข้าใจว่ามีเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวใดเกิดขึ้น อันส่งผลเป็นกระแสอยู่ในสังคมมุสลิมบ้าง

เนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข่าวสารความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิมที่ถูกหยิบยกมานำเสนอในรายการวิทยุภาคมุสลิมของมูลนิธิสันติชนนั้น เป็นเรื่องราวและเหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิม ทั้งที่เป็นเรื่องที่กำลังถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่ หรือเป็นการหยิบยกประเด็นขึ้นมาวิจารณ์เพื่อให้เกิดเป็นกระแสต่อต้าน สนับสนุน หรือเพื่อให้รับทราบไว้เป็นความรู้ อาทิ ข่าวสารความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิมระดับโลก เช่น ความเคลื่อนไหวในสงครามระหว่างประเทศอิรักกับสหรัฐอเมริกา ความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ การเพิ่มจำนวนมัสยิดในประเทศฝรั่งเศส การเคลื่อนไหวเดินขบวนของนักศึกษาในประเทศอินโดนีเซีย ขบวนการฟื้นฟูอิสลามในประเทศต่างๆ ทั่วโลก หรือข่าวสารความเคลื่อนไหวทุกๆ ด้านของมุสลิมในประเทศไทย

ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการรายงานข่าวสารความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิม มีทั้งการสัมภาษณ์ (Interview) การอภิปราย (Discussion) การรายงานเหตุการณ์ (Report) หรือการพูดคุยสนทนา (Talk Program) รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังนำเสนออยู่ในขณะนั้นด้วย

บทวิทยุที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการรายงานข่าวสารความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิม เช่น ช่วง "คุยกันวันจันทร์" นำเสนอโดยอาจารย์เกษม อัญญาสัย บรรณาธิการอาวุโสหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ซึ่งถือเป็นมุสลิมที่มีความสามารถและอยู่ในวงการสื่อสารมวลชนมานาน รายการในช่วงนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปเหตุการณ์โลกมุสลิมในรอบสัปดาห์ ข่าวที่นำมาวิเคราะห์มักเป็นข่าวใหญ่ระดับประเทศหรือเป็นเหตุการณ์ที่คนทั่วไปให้ความสนใจ เช่น กรณีความขัดแย้งระหว่างประเทศอิรักกับสหรัฐอเมริกา ข่าวการประท้วงเรียกร้องให้ดร.มหาธีร์ มูฮัมหมัด นายกรัฐมนตรีของประเทศมาเลเซียลาออกจากตำแหน่ง หรือข่าวการจับกุมผู้นำฝ่ายค้านในประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น ข่าวที่นำมาวิเคราะห์ในช่วงนี้เป็นข่าวในประเทศมุสลิมหรือข่าวในสังคมมุสลิมเท่านั้น ตัวอย่างเช่น

วิทยากร : ..... ล่าสุดครับเหตุการณ์ในอิรัก ตลอดหนึ่งสัปดาห์ที่ผ่านมา ก็ได้ส่งเรือบรรทุกเครื่องบินไปยังเกาะเดโกกาเซียที่อยู่ในมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งที่นั่นเป็นฐานกำลังของสหรัฐที่เตรียมจะโจมตีอิรัก ในกรณีที่ประธานาธิบดีซัดดัม ฮุเซน ซึ่งเป็นผู้

นำของอิรักเมื่อในสัปดาห์ที่ผ่านมาที่ผ่านมานี้ท่านบอกว่าอาหรับจะไม่ยอมให้ความร่วมมือในการตรวจสอบอาวุธซึ่งสหประชาชาติถือว่าถ้ามีแล้วจะเป็นการผิดกฎหมายระหว่างประเทศ ก็คืออาวุธเคมี อาวุธชีวภาพหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอาวุธเชื้อโรคนั่นเอง โดยสหประชาชาติซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำนั้นได้ตั้งข้อสังเกตว่า .....

(จากบทวิทยุรายการ "วิทยุเพื่อสันติชน"
ออกอากาศในวันที่ 16 พฤศจิกายน 2541)

2. เนื้อหาที่นำเสนอในลักษณะเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรม

คำสอนในศาสนาอิสลาม การนำเสนอเนื้อหาในส่วนนี้มีทั้งที่เป็นการบอกเล่าโดยตรง หรือผูกโยงเข้ากับเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

วิทยากร : ..... ในครอบครัวนี้มีส่วนหนึ่งที่เราจะต้องรับผิดชอบก็คือ ภาระทางด้านเศรษฐกิจ นั่นก็คือเรื่องของการมีรายได้ คือการทำงานหาอาชีพที่สุจริตทำ เรื่องของการบริโภคค่าใช้จ่าย เหล่านี้ทั้งหมด อัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้บัญญัติเอาไว้ชัดเจนเหลือเกินว่า เราจะต้องใช้จ่ายโดยยึดมั่นในทางสายกลางที่เราเรียกกันว่า เศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ .....

(จากบทวิทยุรายการ "วิทยุเพื่อสันติชน"
ออกอากาศวันที่ 11 ตุลาคม 2541)

3. เนื้อหาที่นำเสนอในลักษณะรายการประเภทข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อ

สาธารณชน (Public Service Programme) อันเนื่องมาจากวัตถุประสงค์ในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชน ข้อหนึ่งที่ว่า "เพื่อเป็นการเผยแพร่ข่าวสารบริการงานประชาสัมพันธ์ให้กับสมาชิกในสังคมมุสลิม" ดังนั้น เนื้อหาที่เป็นข่าวบริการ งานประชาสัมพันธ์ขององค์กรต่างๆ จึงมีอยู่มากพอสมควร เช่น ข่าวแจ้งการเสียชีวิตของพี่น้องมุสลิมในที่ต่างๆ ทั้งนี้เพื่อบอกข่าวให้ผู้ที่เป็ญาติสนิทมิตรสหายได้รับทราบและได้รวมตัวกันเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา หรือ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ขององค์กรมุสลิม เช่น

การจัดเลี้ยงน้ำชาหารายได้เข้าโรงเรียนศาสนูปถัมภ์ การจัดงานวันรวมสื่อมุสลิม ตัวอย่าง เช่น

ผู้ดำเนินรายการ .....ครับ วันนี้ก็มีข่าวการเสียชีวิตของพี่น้องมุสลิมมาแจ้งให้ทราบกันนะ ครับ อินนาลิลลาฮิวาอินนาอิลัยฮิรรอยอูน นางมาเรียม รักดี มารดาของคุณปรีดา รักดี ได้กลับไปสู่ความเมตตาของอัลลอฮ์ ชุบฮานาสุวาตาอาลาแล้ว เมื่อตอนเที่ยงของวันนี้ ขอให้ญาติพี่น้องและมิตรสหายได้รับทราบและไปรวมตัวกันเพื่อทำการประกอบพิธีทางศาสนาได้ที่มีสยิด อัลกubr ออชชอนนุช 78 ในวันพรุ่งนี้ เวลา 9 โมงเช้า โดยพร้อมเพรียงกันครับ .....

(จากบทวิทยุรายการ "วิทยุเพื่อสันติชน" ออกอากาศในวันที่ 9 กันยายน 2541)

4. เนื้อหาที่นำเสนอในรูปแบบรายการสัมภาษณ์ จุดประสงค์ของการจัดรายการสัมภาษณ์ในรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชนนี้ ก็เพื่อให้ผู้ฟังได้รับฟังคำพูดข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จากตัวผู้ที่ให้สัมภาษณ์ (Interviewee) เอง เพื่อให้ผู้ฟังจะได้สรุปหรือตีความจากคำพูดซึ่งถือเป็นแหล่งต้นตอของเนื้อหาสาระ (Source) โดยไม่มีการถ่ายทอดความหมายต่อ ซึ่งอาจผิดเพี้ยนไปจากความหมายเดิมได้ รูปแบบการสัมภาษณ์ในรายการวิทยุของมูลนิธิสันติชนนี้จะมีผู้สัมภาษณ์ (Interviewer) เป็นผู้ดำเนินการซักถามข้อข้องใจต่างๆ ซึ่งเสมือนหนึ่งว่า ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้ฟังในการซักถาม เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในเรื่องที่สนทนามากขึ้น ตัวอย่างเช่น

ผู้ดำเนินรายการ (ผู้สัมภาษณ์)

อาจารย์คะ ทำไมผู้หญิงจึงสนใจดูฟุตบอลโลกกันมากขึ้นคะ

แขกรับเชิญ (ผู้ถูกสัมภาษณ์)

มีผลการสำรวจบอกว่าผู้หญิงก็ดูฟุตบอลโลกมากขึ้น แต่ที่นั่นทราบไหมคะว่าผู้หญิงดูฟุตบอลโลกเพราะอะไร เขาบอกว่าเป็นเพราะว่าหนึ่ง นิยมชมชอบในตัวผู้เล่น

รูปร่างหน้าตาดี อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่ง แต่ผู้หญิงบางคนเขาก็ชอบเป็นเกมส์ อย่างตัวดิฉันเองก็ดูเพราะมันสนุก เลือกลงเป็นบางคู่เท่านั้น

ผู้ดำเนินรายการ (ผู้สัมภาษณ์)

อย่างผู้หญิงมุสลิมที่ได้ดูบอลโลกนี้ จะมีแง่คิดให้พวกเราได้ฟังกันบ้างไหมคะว่าดูไปทำไม

แขกรับเชิญ (ผู้ถูกสัมภาษณ์)

เราในฐานะแม่บ้าน ถ้าเราดูฟุตบอลอยู่กับลูกๆ มันก็จะใช้โอกาสนี้ให้เป็นประโยชน์ได้แหละ มีโอกาสได้ชี้แจง ชี้แนะเขาให้เด็กดูว่ามันคือเกมส์การแข่งขัน เขาได้เรียนรู้ถึงความมีน้ำใจของการเป็นนักกีฬา อันไหนที่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีในเกมส์ .....

(จากบทวิทยุรายการ "วิทยุอรอมฏอน"
ออกอากาศในวันที่ 18 กรกฎาคม 2541)

5. เนื้อหาสาระที่นำเสนอในรายการบทความ (Talk Programme) เป็นการนำเสนอความรู้ในอิสลามมานำเสนอด้วยเสียงของผู้ดำเนินรายการเพียงเสียงเดียว และไม่มีเพลงหรือดนตรีคั่นระหว่างนำเสนอเรื่อง ความยาวของรายการมีตั้งแต่ 5 - 20 นาที ประเด็นในการพูดมักเป็นเรื่องของการปฏิบัติภารกิจในชีวิตประจำวันตามครรลองของอิสลาม ตัวอย่างเช่น

วิทยากร : .....รายงานโดยอิหม่ามบัยฮากีย์ ข้อที่ 18 การเข้ามัสยิดหลังจากในมัสยิดนั้นเขาได้ละหมาดกันแล้ว ท่านบอกว่าใครที่เข้าไปในมัสยิดที่เขาละหมาดกันแล้ว เราเข้าไปทีหลัง ถ้าประสงค์จะอาซานหรืออิคมะฮ์ ก็ทำได้ ซึ่งท่านอิหม่ามอะห์หมัดได้บอกเอาไว้อย่างชัดเจน เนื่องจากมีคนรายงานมาว่าอนัสเข้าไปในมัสยิดซึ่งเขาได้ละหมาดกันแล้ว อนัสก็ใช้คนๆ หนึ่งให้อาซานและอิคมะฮ์ให้แก่พวกเขา และอนัสก็ได้ละหมาดญามาอะห์กับพวกเขาเหล่านั้น .....

(จากบทวิทยุรายการ "วิทยุอรอมฏอน"
ออกอากาศในวันที่ 25 กรกฎาคม 2541)

6. เนื้อหาที่น่าสนใจในรูปแบบสารคดี (Feature)

เนื่องจากรูปแบบรายการของวิทยุภาคมุสลิมที่ออกอากาศในนามของมูลนิธิสันติชน เป็นรายการนิตยสารทางอากาศ (Radio Magazine Programme) จึงมักจะมีการนำเอาเรื่องราวของอิสลาม ทั้งเนื้อหาในแนวกว้างและแนวลึกมาวิเคราะห์เจาะประเด็น ซึ่งรายละเอียดของเนื้อหาจะอยู่ภายในกรอบเดียวกัน แต่อาจประกอบไปด้วยหัวข้อรายการย่อยหลากหลาย อาทิ การสัมภาษณ์บุคคล การปาฐกถาธรรมอบรมอิสลาม การใช้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การเสนอข่าว รายการจับจ้องมองสังคมมุสลิม เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าช่วงรายการต่างๆ บางครั้งก็มีการนำเสนอในรูปแบบของสารคดีทั่วไป (Feature) โดยมีลักษณะเป็นการเสนอเรื่องราวที่มีสาระ มีเนื้อหาเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น มุสลิมกับการกีฬา องค์การมุสลิมกับการทำงานเพื่ออิสลาม กุรอาน ธรรมนูญแห่งชีวิต การส่งเสริมกิจการฮัจญ์ในประเทศไทย

จากการวิเคราะห์เนื้อหารายการวิทยุกระจายเสียงที่ออกอากาศในนามของมูลนิธิสันติชน พบว่า เนื้อหาของรายการสารคดี มีการเสนออย่างตรงไปตรงมา และให้ข้อคิดเห็นจากแง่มุมต่างๆ กันออกไป ไม่มีการใช้ Sound Effect เสียงดนตรี หรือใช้ศิลปการแสดง (Dramatic Form) บางครั้งอาจจะมีหลายรูปแบบของรายการวิทยุรวมอยู่ในรายการสารคดีเพียงรายการเดียว กล่าวคือ อาจจะมีทั้งการสัมภาษณ์ บทความ และบทสนทนา รวมอยู่ในรายการสารคดีด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้ฟังได้รับทั้งความรู้จากข้อเท็จจริง และยังสร้างให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกที่สอดคล้องไปกับเนื้อหานั้นๆ ด้วย ตัวอย่างเช่น

วิทยากร : .....ในประเทศไทยของเรานั้น เฉพาะผู้นำมุสลิม เรามีผู้นำในระดับประเทศอยู่หนึ่งคนก็คือ ท่านจุฬาราชมนตรี และผู้นำในระดับท้องถิ่นอีกประมาณ 3000 คน ซึ่งเป็นคำพูดคำนิยามจากราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารกิจการอิสลามครบ มาตรา 4 ของพระราชบัญญัตินี้ระบุว่า อิหม่ามหมายถึงผู้นำศาสนาอิสลามไปตามมัสยิด และมาที่มาตรา 6 พระมหากษัตริย์แต่งตั้งจุฬาราชมนตรีคนหนึ่งเพื่อเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย

แสดงให้เห็นว่ากฎหมายได้บัญญัติให้มีผู้นำอยู่ 2 ระดับ นั่นก็คือ ระดับประเทศได้แก่ จุฬาราชมนตรี และระดับมัสยิด ซึ่งระดับมัสยิดนั้นเป็นองค์กรกลางที่ประจำอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วราชอาณาจักรไทย.....

(จากบทวิทยุรายการ "โครงการศึกษาอิสลามทางไกลทางอากาศ"
ออกอากาศวันที่ 20 กันยายน 2541)

สรุปได้ว่า สื่อมวลชนในสาขาวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างดีเยี่ยม เป็นสื่อที่สามารถเผยแพร่ข่าวสารด้านศาสนาอิสลาม ให้มุสลิมได้รับทราบเรื่องราวต่างๆ ในการสืบทอดศาสนา ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างแรงศรัทธา ความเชื่อมั่น ในการนำหลักธรรมคำสอนของอัลลอฮ์และศาสนาดามูฮัมหมัด มาเป็นระบอบในการดำเนินชีวิตอีกด้วย

รายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมที่ออกอากาศในนามของมูลนิธิสันติชนทุกรายการจัดอยู่ในประเภทรายการนิตยสารทางอากาศ (Radio Magazine Programm) จึงมีความเด่นในเนื้อหาที่หลากหลายภายในหัวเรื่อง (Theme) เดียวกัน เพื่อไม่ให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่ายและทำให้ผู้ฟังมีอิสระในการเลือกรับเนื้อหาที่ตนสนใจและคิดว่ามีประโยชน์ต่อตนเอง

3. การวิเคราะห์ประเภทและเนื้อหาในสื่อวิทยุโทรทัศน์

จากการสัมภาษณ์ ผู้ดำเนินรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม ได้ข้อมูลว่า "รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลามหรือที่รู้จักกันในนาม รายการวิถีสันติ มีวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่อิสลามทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ รายการนี้เป็นนโยบายของสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อสมท. ที่มีนโยบายว่า ช่วงเวลา 05.30 - 06.00 น. ในวันจันทร์ - ศุกร์ จะจัดให้เป็นช่วงรายการธรรมะ โดยวันจันทร์ - พุธ ให้เป็นของพุทธศาสนา วันพฤหัสบดีเป็นของคริสต์ศาสนา และวันศุกร์เป็นของศาสนาอิสลาม รายการนี้ได้เวลาฟรี จึงไม่มีโฆษณา แต่งบประมาณการผลิตรายการเป็นเรื่องของผู้อำนวยความสะดวกการผลิตต้องรับผิดชอบเอง ซึ่งทางรายการวิถีสันติได้รับงบประมาณสนับสนุนจากพี่น้องมุสลิมผู้ศรัทธาทั้งหลาย รวมทั้งจากมูลนิธิห้างร้านต่างๆ เนื่องจากพี่น้องมุสลิมเล็งเห็นว่า รายการนี้สามารถอำนวยความสะดวกแก่สาธารณชนในวงกว้าง ดำเนินการโดยไม่แสวงหาผลกำไร มีอุดมการณ์เพื่อการเผยแผ่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอิสลามให้แพร่หลายในสังคม จึงสมควรให้การสนับสนุนเพื่อให้รายการสามารถออกอากาศได้ต่อไป...."

(คอลิด ปู่ทอง . ผู้ดำเนินรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม , สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2541)

จากการวิเคราะห์ประเภทและเนื้อหา (Content Analysis) ของรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม จำนวน 7 ตอน พบว่า รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลามมีทั้งเนื้อหาประเภทความรู้ สารคดี ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และเนื้อหาเพื่อการพัฒนาสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อการส่งเสริมศาสนาอิสลาม มุ่งพัฒนากลุ่มผู้ชมเป้าหมายทางด้านการพัฒนาสังคม ด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม มีโครงสร้างของรายการคล้ายคลึงกับรายการวิทยุโทรทัศน์โดยทั่วไป แต่ไม่มีการขายเวลา ไม่มีการโฆษณาสินค้า หรือมุ่งสร้างควมนิยมในเชิงธุรกิจ ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่า รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลามจัดอยู่ในประเภทรายการวิทยุโทรทัศน์ที่ไม่แสวงหากำไร (Non profit programme)

"นโยบายการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม มีทั้งมุ่งเพื่อเสนอความบันเทิงที่แทรกอยู่ในเนื้อหาที่เป็นสาระประโยชน์ แต่โดยภาพรวมเป็นไปเพื่อการ

ส่งเสริมศาสนาอิสลามและการพัฒนามวลชนโดยส่วนรวม เนื่องจากกลุ่มผู้ชมเป้าหมายเป็นกลุ่มมวลชนขนาดใหญ่ เช่นเดียวกับกลุ่มผู้ชมของรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการค้าโดยทั่วไป โดยถือหลักการว่าทุกคนควรมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์เพื่อผลของการพัฒนา เพื่อการสร้างสรรความเจริญก้าวหน้าทั้งทางร่างกายและจิตใจ..."

(คอลิด ปูทอง . ผู้ดำเนินรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม ,
สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2541)

จากการวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม พบว่า ชื่อหัวข้อเรื่องหรือการตั้งชื่อช่วงรายการบ่งบอกถึงลักษณะเนื้อหาและกลุ่มผู้ชมเป้าหมายด้วย เช่น ช่วง "เยี่ยมเรือนเยอนบ้าน" ชื่อช่วงรายการบอกให้รู้ว่าเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการออกไปเยี่ยมเยียนชุมชนต่างๆ ในลักษณะที่เป็นกันเอง เพราะเยอนถึงบ้านคงไม่เป็นการมาหนัก ช่วง "หนูอยากรู้" ก็เป็นชื่อที่บ่งบอกถึงแนวเนื้อหาว่าเป็นการตอบปัญหาในประเด็นข้อสงสัยเกี่ยวกับศาสนาที่เยาวชนอยากรู้ หรือช่วง "ข่าวบริการสังคมมุสลิม" เป็นชื่อที่บ่งบอกแนวเนื้อหาเกี่ยวกับการเสนอข่าวสารความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิมว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ในสังคมมุสลิม เป็นต้น

การวิเคราะห์เนื้อหาสาระในรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม

เนื้อหาสาระ หมายถึง ประเด็น หัวข้อ หรือส่วนที่ดำเนินเรื่องในการพูดคุยของแต่ละช่วงรายการ

เนื่องจากรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลามจัดอยู่ในประเภทรายการวิทยุโทรทัศน์ที่ไม่แสวงหาผลกำไร (Non profit programme) ดังนั้น แนวเนื้อหาที่น่าเสนอจึงมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมุสลิมและสาธารณชนโดยส่วนรวม เนื้อหาส่วนใหญ่จึงเกี่ยวกับการนำหลักธรรมคำสอนในศาสนาอิสลามมาเป็นแนวทางเพื่อการวิเคราะห์สถานการณ์และเพื่อการพัฒนาสังคม มุ่งหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาวิถีชีวิตของบุคคล และเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงามของคนในชาติ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมอันสงบสุข

ดังนั้น การวิเคราะห์เนื้อหาสาระในทีนี้ จึงแบ่งเนื้อหาออกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

1. เนื้อหาที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน

จากการศึกษา พบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานที่นำเสนอในรายการวิทยุสันติ มีการนำเสนอในลักษณะการอธิบายความหมายตามนัยยะแห่งโองการ การตีความหมายโองการ และการยกโองการโดยมิได้มีการตีความ ทั้งนี้ เพื่อนำโองการแห่งพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานมาแนะนำเสนอแก่ผู้ชม เนื่องจากอิสลามถือว่า อัลกุรอานเป็นธรรมนูญสูงสุด เป็นวจาณะของพระเจ้าที่เป็นเจ้าที่ประทานเป็นทางนำแก่มวลมนุษยชาติ การที่จะเข้าใจสารแห่งอัลกุรอานได้อย่างดีนั้น ไม่เพียงแต่ต้องรู้ความหมายแห่งอัลกุรอาน หากแต่ต้องใคร่ครวญด้วยหลักฐานและสติปัญญาถึงความหมายที่แอบแฝงอย่างลุ่มลึก ซึ่งการอธิบายเกิดจากการตีความของนักวิชาการศาสนาอิสลาม ดังนั้น เนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานที่นำเสนอในรายการวิทยุสันติจึงมีทั้งโองการแห่งอัลกุรอานที่เป็นภาษาอาหรับ คำแปลที่เป็นภาษาไทย และคำอธิบายตีความหมายตามนัยยะอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าใจและสามารถนำข้อคิดและความรู้ที่ได้รับไปเป็นแนวนำในการดำเนินชีวิตต่อไป

ตัวอย่าง เนื้อหาที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน

"...จากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน บทที่ 49 โองการที่ 13 :-

ความหมายตามนัยยะแห่งพระโองการที่ได้ัญเชิญมานั้น เป็นพระดำรัสที่ทรงแจ้งแก่มวลมนุษยย์ว่า มนุษย์นั้นถือกำเนิดมาจากเพศชายคนหนึ่งและเพศหญิงคนหนึ่ง และได้แยกออกไปเป็นเชื้อสาย เผ่าพันธุ์ ตระกูล ภาษาและผิวพรรณต่างๆ ทั้งนี้เป็นพระประสงค์ของพระเจ้าที่จะให้บุคคลในเผ่าพันธุ์ เชื้อสาย ตระกูล และที่มีรายละเอียดอื่นๆ แตกต่างกันเหล่านั้นได้รู้จักมักคุ้นและสร้างสัมพันธภาพซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ให้เกิดความแตกแยก ความบาดหมาง การทะเลาะวิวาท การเกลียดชัง หรือการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน เพราะผู้ที่มีเกียรติยิ่งในพระดุลยพินิจแห่งพระเจ้าเป็นเจ้านั้น ไม่ใช่ผู้ที่อยู่ในเผ่าพันธุ์ ตระกูล เชื้อสาย หรือผิวพรรณใด แต่ต้องเป็นผู้ที่มี

ความสังวรณ์ สำรวมตนต่อพระบัญชาและพระบัญญัติของพระองค์ อันเป็นรากฐานของความเป็นคนดี นอกจากนี้ยังหมายถึงว่า เกียรติยศสูงสุดซึ่งมนุษย์พึงได้รับ นั่นคือเกียรติที่ได้รับการประทานจากพระผู้เป็นเจ้า หาใช่จากการที่มนุษย์ยกย่องกันเองไม่ เพราะพระผู้เป็นเจ้าทรงทราบดียิ่งถึงการประพฤติปฏิบัติของทุกคน โดยไม่สามารถปิดบังพระองค์ได้ "

(จากรายการ "วิถีสันติ" ออกอากาศวันที่ 17 เมษายน 2541)

2. เนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนจากวจนะของท่านศาสดามูฮัมหมัด

จากการศึกษา พบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนจากวจนะของท่านศาสดามูฮัมหมัด มีการนำเสนอในลักษณะที่ไม่ได้มีการอธิบายความหมายอย่างละเอียด เป็นแต่เพียงการอ่านวจนะของท่านศาสดามูฮัมหมัดเป็นภาษาไทย ซึ่งจากความหมายภาษานั้นก็ได้ความกระจ่างชัด ให้ความรู้และแนวทางประพฤติปฏิบัติได้อย่างชัดเจนโดยไม่ต้องมีการตีความเพิ่มเติมอีกแล้ว

ตัวอย่าง เนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนจากวจนะของท่านศาสดามูฮัมหมัด

"...รายงานหะดีษบทหนึ่ง จากท่านอัลดูเราะหฺมาน จากท่านอาบีฮุร็อยเราะหฺ รายงานว่า ท่านรอซูล (ซ.ล.) ได้กล่าวว่า "วันสิ้นโลกยังไม่อุบัติขึ้นจนกว่ากลุ่มชนใหญ่สองกลุ่มจะทำสงครามกัน ระหว่างกลุ่มชนทั้งสองกลุ่มมีข้ออ้างเดียวกัน และวันสิ้นโลกจะไม่อุบัติขึ้นจนกว่ากลุ่มดญญาลจอมมูสา ประมาณ 30 คน จะออกมา ทุกคนจะอ้างตนว่าเป็นศาสนทูตจากอัลลอฮ์ และวันสิ้นโลกจะไม่อุบัติขึ้นจนกว่าวิชาการต่างๆ จะถูกเก็บ จะเกิดแผ่นดินไหวบ่อยครั้ง และเมื่อใกล้เวลานั้น ความวุ่นวายและการนองเลือดจะปรากฏ และวันสิ้นโลกจะไม่อุบัติขึ้น จนกว่าทรัพย์สินจะมีมากมาย เจ้าของทรัพย์สินต้องหาคนรับทาน ผู้รับจะกล่าวว่า ฉันไม่มีความจำเป็นในสิ่งนั้น และวันสิ้นโลกจะไม่อุบัติขึ้น จนกว่ามนุษย์จะแข่งขันกันสร้างตึกสูง จนกระทั่งเมื่อชายคนหนึ่งเดินผ่านหลุมศพของชายอีกคนหนึ่ง เขาจะกล่าวว่า ที่ของเขาก็เหมือนที่ของฉัน และวันสิ้นโลกยังไม่

อุบัติขึ้น จนกว่าดวงอาทิตย์จะขึ้นทางทิศตะวันตก เมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นและมนุษย์ได้ประจักษ์แก่สายตา พวกเขาทั้งหมดจะศรัทธา เมื่อถึงเวลานั้น ไม่มีประโยชน์ใดๆ อีกแล้วกับการศรัทธาที่มีได้เกิดขึ้นก่อนหน้านั้น หรือไม่มีประโยชน์ใดๆ อีกแล้วในการแสวงหาความดีในการยอมรับศรัทธานั้น"

(จากรายการ "วิถีสันติ" ออกอากาศวันที่ 31 ตุลาคม 2541)

3. เนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัวและเยาวชน

จากการศึกษา พบว่าเนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัวและเยาวชนที่ปรากฏในรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม มีสอดแทรกอยู่เกือบทุกช่วงรายการ โดยเฉพาะช่วง "วิถีธรรม" ซึ่งเป็นช่วงการสนทนาปัญหาสังคมระหว่าง อาจารย์ราชันย์ สุเซ็น ผู้ดำเนินรายการกับแขกรับเชิญซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลในสังคมมุสลิม เพื่อมาเสวนา เสนอแนะข้อคิดเห็น เสนอแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะปัญหาในครอบครัวที่เกี่ยวกับเยาวชน เช่น ปัญหาเด็กเสเพล ปัญหายาเสพติด ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจในหลักอิสลาม และปัญหาทางด้านการศึกษา โดยวิธีการสนทนาแสดงความคิดเห็นนั้นจะใช้บทบัญญัติในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานและจากแนวประเพณีปฏิบัติและวาระของท่านศาสดามุฮัมมัดมาเป็นกรอบนำการวิเคราะห์และประยุกต์ใช้เพื่อหาทางแก้ปัญหาพร้อมกัน

ตัวอย่าง เนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัวและเยาวชน

"...เมื่อพูดถึงยาเสพติด พูดถึงสิ่งมีนเมาต่างๆ นั้น เราไม่ได้ห้ามเฉพาะเยาวชน โดยทั่วไปก็ห้ามหมด อะไรก็ตามที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย จะมากหรือน้อย ศาสนาก็ห้ามหมด และเมื่อห้ามแล้วก็ต้องไม่ปฏิบัติ เช่น เราห้ามไม่ให้ลูกของเราเสพยาเสพติด เราก็ต้องไม่เสพให้เห็น ครอบครัวจะมีความสุขได้นั้น เราจะต้องทำให้คนในครอบครัวรู้หน้าที่ของตัวเอง พ่อแม่ควรมีหน้าที่อะไร ลูกควรมีหน้าที่อะไร ตรงนี้เราต้องศึกษาอิสลามให้เข้าใจและคงต้องใช้เวลามาก เมื่อมี

ปัญหาแล้วพ่อแม่ต้องเป็นคนแก้ ถ้าทุกคนรู้หน้าที่ ลูกมีปัญหาเขาจะถามพ่อแม่ พ่อแม่จึงต้องให้ความสนิทสนม ให้ความคุ้นเคย พ่อแม่ต้องเป็นทั้งเพื่อน ผู้ปกครอง ที่ปรึกษาและเป็นทุกอย่างให้กับลูก ....."

(จากรายการ "วิถีสันติ" ออกอากาศวันที่ 28 ธันวาคม 2541)

4. เนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

จากการศึกษา พบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนนั้น มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) ให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า เพื่อเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมหรือวิถีชีวิตเดิมไปเป็นแบบใหม่ซึ่งถูกต้องตรงกับหลักการที่อิสลามได้วางแบบไว้

การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน มีทั้งที่เป็นการนำภาพกิจกรรมทางชุมชนต่างๆ มาเผยแพร่ เพื่อให้ผู้ชมได้เห็นภาพ เมื่อคนในชุมชนใดมีความสามัคคีและร่วมมือกันพัฒนาชุมชนแล้ว ชุมชนนั้นก็จะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นการเล่าเหตุการณ์และนำชมตัวอย่างการพัฒนาชุมชนด้วยภาพและเสียง รวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลตัวอย่างที่เป็นทั้งนักวิชาการศาสนาและนักพัฒนาชุมชน ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้มักจะเป็นผู้นำของท้องถิ่น เช่น กรรมการประจำมัสยิด อิหม่ามประจำมัสยิด หรือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้ก้าวไกลทั้งทางด้านเทคโนโลยีและคุณธรรม โดยนำหลักคำสอนในอิสลามมาใช้เป็นกรอบนำการวางแผนเพื่อการพัฒนาดังกล่าว

ตัวอย่าง เนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

"....การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนนั้น เราใช้ศูนย์กลางของชุมชน คือ มัสยิด เพราะฉะนั้น แนวคิดในการพัฒนาชุมชน เราก็ยึดเอาหลักของมัสยิดเป็นที่ตั้ง แนวทางในการดำเนินการก็คือ ประการแรก ทำอย่างไรให้ประชาชนหรือสัปบุรุษทั้งหลายมีความรู้สึกที่ว่า เรื่องของมัสยิดนั้นไม่โดดเดี่ยวเฉพาะตัวของมัสยิด แต่มัสยิดจะต้องเข้าไปมีความสัมพันธ์ทั้งทางด้านจิตใจและทางด้าน

การกระทำกับบรรดาสัปบุรุษทั้งหมดด้วย เป็นการปลุกระณรงค์ให้คนได้มีความตระหนักเพิ่มขึ้นจากความรู้สึกดั้งเดิมว่ามัสยิดก็คือมัสยิด ได้เวลาเราก็มาละหมาด ซึ่งผมคิดว่าถ้าเราใช้วิธีการของมัสยิดเพียงแค่นั้น ก็คงไม่ต่างกับวิธีอื่นที่เขาทำกัน คือใช้มัสยิดเป็นที่พักใจ คลายความกั๊กใจ และกลับไปใช้สถาบันอื่นๆ เพื่อพัฒนาคน ซึ่งอิสลามไม่ได้กำหนดอย่างนั้น เราถือว่ามัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีศูนย์กลางอยู่ที่มัสยิด มัสยิดต้องเป็นที่รวมตัวของคนทำงานเพื่ออิสลาม...."

(จากรายการ "วิถีสันติ" ออกอากาศในวันที่ 17 เมษายน 2541)

5. เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการตอบปัญหาเยาวชน

จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการตอบปัญหาเยาวชนที่ปรากฏในรายการวิทยุเพื่อการเผยแผ่อิสลาม มีลักษณะเป็นการให้เยาวชนมุสลิมตัวน้อย หรือเยาวชนมุสลิมที่เป็นดาราที่มีชื่อเสียงแล้ว เช่น น้องยาซีน พุ่มอ่อน มาตั้งคำถามที่เป็นประเด็นข้อสงสัยในเรื่องศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นคำถามสั้นๆ ง่ายๆ โดยมีอาจารย์อิสมาแอล วิสุทธิปราณี เป็นผู้ตอบคำถาม ภาษาที่ใช้ตอบคำถามจึงเข้าใจง่าย มีการยกตัวอย่างประกอบและการเปรียบเทียบให้เห็นอย่างชัดเจน ประเด็นปัญหาที่มักจะถูกตั้งเป็นคำถาม ได้แก่

- ทำไมสตรีมุสลิมจึงต้องคลุมผม
- มุสลิมไปร่วมงานศพของคนต่างศาสนาได้หรือไม่
- มุสลิมบริจาคโลหิตให้กับคนต่างศาสนาได้หรือไม่
- มุสลิมทำอาชีพนายหน้าได้หรือไม่
- ทำไมมุสลิมต้องละหมาด

ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการตอบปัญหาเยาวชนนั้น ไม่ใช่แค่การให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่เยาวชนเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงคนที่เป็นมุสลิมแต่มีพื้นฐานความรู้ทางศาสนาน้อย หรือคนที่ไม่ใช่มุสลิมจะได้รับทราบและเข้าใจมากขึ้น เพราะคำถามแต่ละเรื่อง แม้จะเป็นคำถามแบบเด็กๆ แต่โดยแก่นแท้แล้ว ล้วนเป็นคำถาม

ที่มีสาระน่าสนใจ และมีผู้ใหญ่น้อยคนนักที่สามารถตอบคำถามเหล่านั้นให้เยาวชนได้เข้าใจ อย่างมีเหตุมีผลได้

ตัวอย่าง เนื้อหาที่เกี่ยวกับการตอบปัญหาเยาวชน

เยาวชน : ห้องน้ำในสถานที่ต่างๆ ปัจจุบันมักมีแต่กระดาษชำระ ไม่มีน้ำให้ทำความสะอาด มุสลิมจะทำอย่างไร ใช้เพียงแต่กระดาษชำระได้หรือไม่ ?

อาจารย์ : เจื่อนไซสิ่งที่จะเอามาชำระนั้น คือ สิ่งนั้นต้องสะอาด ชำระสิ่งสกปรกออกได้ ไม่ใช่อาหารของมนุษย์และญิน และให้ชำระสามครั้งขึ้นไป รวมแล้วกระดาษชำระนั้นใช้ได้ ถ้าสามครั้งแล้วยังไม่เกลี้ยงก็ให้เช็ดไปจนกว่าจะเกลี้ยง แต่เราต้องรู้ว่า เกลี้ยงด้วยน้ำกับเกลี้ยงด้วยกระดาษนั้นแตกต่างกัน เกลี้ยงด้วยกระดาษนั้น รอยมันไม่เกลี้ยงหรือแค่ศาสนาให้อภัย เพราะฉะนั้น ถ้าเลือกได้ระหว่างน้ำกับกระดาษการใช้น้ำจะประเสริฐกว่า ถ้าจะให้ประเสริฐกว่านั้นก็คือ ใช้กระดาษชำระก่อนแล้วใช้น้ำอีกครั้งหนึ่ง

(จากรายการ "วิถีสันติ" ออกอากาศวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2541)

เยาวชน : คนที่มีอาชีพผสมเหล้าผสมเบียร์ ถ้าเขาทำบุญเราจะทานอาหารของเขาได้หรือไม่

อาจารย์ : ไม่ได้หรอก บอกให้เขารู้นะว่าอาชีพนั้นะเลิกเถอะ สมมุติว่าถ้าเราจะต้องอดตายเพราะไม่ได้ทำอาชีพรับจ้างผสมเหล้าก็ให้ตายเถอะ เพราะตายแล้วได้สวรรค์เลย แต่อัลลอฮ์สัญญาแล้วว่า จะเปิดหนทางชีวิตในโลกนี้ให้ โชคผลที่อัลลอฮ์ประทานให้มันไม่สามารถคำนวณได้ ถ้าเขายังมีอาชีพนี้อยู่ เขาเชิญเราไปทานอาหาร เราก็กินไม่ได้หรอก

(จากรายการ "วิถีสันติ" ออกอากาศวันที่ 13 มีนาคม 2541)

6. เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวบริการสังคมมุสลิม

จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวบริการสังคมมุสลิม มีลักษณะเป็นการบอกเล่าข่าวสารความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิมทั้งที่เป็นกิจกรรมทางสังคมที่ผ่านมาแล้ว และกิจกรรมทางสังคมที่จะเกิดขึ้น ทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสารกิจกรรมต่างๆ ให้กับมูลนิธิ สมาคม โรงเรียน หรือองค์กรของมุสลิมโดยทั่วไป

เนื้อหาส่วนนี้นำเสนอเป็นภาพประกอบคำบรรยาย (ภาพเป็นข่าว) กิจกรรมต่างๆ ในแวดวงสังคมของชุมชนหรือองค์กรเพื่ออิสลาม หรือเป็นข่าวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญในสังคมมุสลิม

การนำเสนอเนื้อหาส่วนนี้ ต้องการให้เป็นเนื้อหาสำหรับบอกเล่าเรื่องราวความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิมว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร อีกทั้งเนื้อหาส่วนนี้ยังต้องการบอกให้ทราบถึงการร่วมมือกันพัฒนาและแก้ปัญหาให้กับสังคมมุสลิมในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เกิดจิตสำนึกและการตื่นตัว จนอยากจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ปัญหาดังกล่าว หรือช่วยเหลือสังคมประโยชน์ส่วนรวม ทั้งในเรื่องของการศึกษา การสาธารณสุข การเมือง การเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ ภาพประมวลเหตุการณ์หรือภาพข่าวที่เกิดขึ้นในแวดวงของมุสลิม ส่วนใหญ่จะเป็นภาพกิจกรรม หรือประเภทบทความเล่าข่าว

ตัวอย่าง เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวบริการสังคมมุสลิม

"เมื่อวันที่ 20 ธันวาคมนี้ เวลา 9 นาฬิกา อาจารย์สวาส สุมาลัยศักดิ์ จุฬาราชมนตรีพร้อมคณะ เดินทางไปเยี่ยมเยียนพี่น้องมุสลิมที่จังหวัดตรัง ใน การนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดพร้อมด้วยข้าราชการระดับสูง และกรรมการอิสลามประจำจังหวัด พร้อมด้วยชาวไทยมุสลิมจำนวนมากร่วมต้อนรับอย่าง สมเกียรติ"

"และในวันเดียวกันนี้ ท่านจุฬาราชมนตรี เป็นประธานในพิธีเปิดงานหารายได้ ก่อสร้างมัสยิดบ้านท่าหยี ตำบลคลองชีล้อม อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ในงานดังกล่าวมีพี่น้องชาวไทยมุสลิมร่วมงานเป็นจำนวนมาก"

"ที่ศูนย์กลางการประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม นายวัน มูฮัมหมัดนอร์ มะทา ประธานรัฐสภา ในฐานะประธานมูลนิธิวัฒนธรรม อิสลามเพื่อการพัฒนา ได้จัดงานวัน วทพ. 40 เพื่อหารายได้เป็นทุนการศึกษา ในระดับอุดมศึกษา ในสาขาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ในงานดังกล่าวได้จัดให้มีการเสวนาเรื่อง กุฎิกฎการณ้อาเซียนด้วยระบบอิสลาม โดยมี ดร.อัมมาร สยามวาลา และดาโต๊ะอิสมาน อัลอับซี จากประเทศมาเลเซีย และ ดร. ปกรณ์ ปรียากกร เป็นวิทยากรร่วมเสวนา มีผู้สนใจร่วมงานอย่างคับคั่ง"

"มูลนิธิเพื่อคุณธรรม โดยนายบรรจง โชะมณี ได้จัดงานระดมทุนคนละบาท เพื่อก่อสร้างอาคารเอนกประสงค์สำหรับการจัดการอบรมศาสนธรรม ให้ ละหมาดและอบรมเยาวชน โดยมีนายวันมูฮัมหมัดนอร์ มะทา ประธานรัฐสภา เป็นประธานมอบโล่ให้เกียรติคุณแด่พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร ผู้บัญชาการทหารบก ในฐานะที่ท่านทำคุณประโยชน์แก่ชาวจังหวัดยะเชิงเทรา"

"เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม เวลา 10 นาฬิกา ณ โรงเรียนศาสนธรรมวิทยา คณะผู้นำชุมชนรวม 8 องค์กร ในเขตมัสยิดสวนพลู ได้จัดประชุมเพื่อแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่กำลังระบาดอยู่ในหลายชุมชน ตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย การประชุมในครั้งนี้ได้รับความสนใจจากผู้แทนกลุ่ม ชุมชนต่างๆ เข้าร่วมการประชุมอย่างเกินคาด"

(จากรายการ "วิถีสันติ" ออกอากาศวันที่ 26 ธันวาคม 2541)

7. เนื้อหาเกี่ยวกับโอวาทของจุฬาราชมนตรี

จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับโอวาทของจุฬาราชมนตรี เป็นเนื้อหาส่วนสำคัญที่มีการนำเสนออย่างต่อเนื่องทุกสัปดาห์ เรื่องที่มักนำมาเป็นประเด็นในการอบรมสั่งสอน คือ เรื่องเกี่ยวกับความสามัคคี ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยใช้บรรทัดฐานแห่งอิสลามในการดำเนินชีวิตและตัดสินเรื่องราวต่างๆ

เนื่องจากรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม ออกอากาศในนามของสำนักจุฬาราชมนตรี ซึ่งมีนายสวาสดิ์ สุมาลยศักดิ์ ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรี โดยตำแหน่งของผู้นำในอิสลามนั้นถือว่า มีหน้าที่ในการชี้แนะแนวทางอันถูกต้อง ให้การศึกษาอบรม จรรยาบรรณแก่ประชาชน ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป เนื้อหาเกี่ยวกับโอวาทของจุฬาราชมนตรีจึงมีการพูดถึงสถานการณ์ที่กำลังเป็นกระแสในสังคมด้วย เช่น เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จุฬาราชมนตรีก็ให้โอวาทแนะนำให้มุสลิมอดทน และทำหน้าที่ของตนต่อไปให้ดีที่สุด หรือในกรณีที่เกิดข้อพิพาทระหว่างมุสลิมฝ่ายกลุ่มต่างๆ จุฬาราชมนตรีในฐานะผู้นำ มีหน้าที่ในการไกล่เกลี่ย ประนีประนอม และเรียกร้องให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน เหล่านี้เป็นต้น

ตัวอย่าง เนื้อหาเกี่ยวกับโอวาทของจุฬาราชมนตรี

จุฬาราชมนตรี อัสลามูออลัยกุม ฯ ในการที่เราอยู่รวมกันมากๆ ในสังคมนั้น มีการทำงานหลายอย่างซึ่งถ้าขาดการร่วมมือกันแล้วจะบังเกิดขึ้นไม่ได้ เช่น การสร้างมัสยิด การสร้างโรงเรียน การสร้างถนน กิจการเหล่านี้คนๆ เดียวทำไม่ได้ เพราะฉะนั้น สิ่งที่คุณเดียวทำไม่ได้ เป็นการเรียกร้องอุทธรณ์ต่อส่วนเกินจะเป็นทรัพย์สิน แรงงาน ปัญญา ความรู้ ซึ่งจะออกจากตัวเองเพื่อไปทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น สร้างมัสยิด สร้างโรงเรียน บ่อสาธารณะ ถนน หนทาง สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยความสามัคคี ความพร้อมเพรียงและการเสียสละ ทุกคนไม่พึงตระหนี่ถี่เหนียว เพราะสิ่งที่ควรจ่ายนั้นเป็นกุศลอย่างมาก คนที่ปฏิเสธในสิ่งที่ดี อัลลอฮ์จะให้เขาได้พบกับความยากลำบาก

ถ้าอยากมีความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า เราก็ต้องร่วมมือกันทำในสิ่งที่
เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม นี่คือนี่ที่ท่านศาสดาประสงค์ ..."

(จากรายการ "วิถีสันติ" ออกอากาศวันที่ 28 พฤศจิกายน 2541)

8. เนื้อหาเกี่ยวกับการเยี่ยมเยียนชุมชนมุสลิม

จากการศึกษา พบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับการเยี่ยมเยียนชุมชนมุสลิมในรายการ
วิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลามมีการนำเสนอในรูปแบบของสารคดี คือ มีการเล่าเรื่องราว
ที่น่าสนใจเกี่ยวกับการทำกิจกรรมของชุมชนมุสลิมในที่ต่างๆ ให้ผู้ชมได้รู้ ได้เห็น ได้เข้าใจ
อย่างแจ่มแจ้ง มีการใช้สำนวนภาษาที่บุคคลทั่วไปเข้าใจได้ง่าย ไม่ใช่สำนวนเฉพาะกลุ่มหรือ
ภาษาของคนในชุมชนที่ไปเยี่ยมเยียน เป็นการสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ การประกอบ
อาชีพ การศึกษา การบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ธรรมชาติของคนในท้องถิ่น โดยมี
ลักษณะเป็นการเสนอเรื่องราวที่มีสาระ มีเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริง เช่น การออกไปเยี่ยมเยียน
ที่โรงเรียนอิสลามศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะนำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาของ
โรงเรียนที่มีการเรียนการสอนภาคสามัญและภาคศาสนาควบคู่กันไป รวมถึงการทำกิจกรรม
ของนักเรียนและครู เป็นต้น

" เป้าหมายที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเยี่ยมเยียนชุมชนมุสลิม ก็คือ การได้
ออกไปเยี่ยมเยียนชุมชนมุสลิมในท้องถิ่นต่างๆ เพื่อให้เกิดความรักความสามัคคี และการ
ติดต่อสัมพันธ์ในหมู่มุสลิม และเพื่อนำผู้ชมไปสู่สิ่งแวดล้อมแห่งความศรัทธาและการปฏิบัติ
กัลยาณธรรมของพี่น้องในต่างถิ่น เช่น ชุมชนมุสลิม มัสยิด องค์การมุสลิม แล้วนำภาพ
กิจกรรมต่างๆ เหล่านั้นมาผูกร้อยเรียงเป็นสารคดี เล่าเหตุการณ์ทั้งหมดด้วยภาพและเสียง "

(คอลิด ปูทอง . ผู้ดำเนินรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม ,
สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2541)

นอกจากจุดประสงค์ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องมุสลิมในท้องถิ่น
ต่างๆ แล้ว การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเยี่ยมเยียนชุมชนมุสลิม ยังเป็นสื่อกลางในการ
เผยแพร่ประวัติศาสตร์ความเป็นมา และความเปลี่ยนแปลงของชุมชน องค์การ มัสยิด

โรงเรียน หรือสถานที่ต่างๆ ที่ได้ไปเยี่ยมชม โดยการนำเสนอในรูปแบบสารคดีเชิงประวัติศาสตร์ ข้อมูลที่นำเสนอเป็นข้อเท็จจริงจากเอกสารของทางราชการ เอกสารทางประวัติศาสตร์ และจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีชีวิตอยู่และได้รู้เห็นเหตุการณ์อันเป็นประวัติศาสตร์ของชุมชนนั้น อันเป็นเหตุการณ์เรื่องราวในอดีตที่รายการต้องการสื่อสารกับผู้ชมเป้าหมาย

ตัวอย่าง เนื้อหาเกี่ยวกับการเยี่ยมชมชุมชนมุสลิม

"...มัสยิดกามาลุลอิสลาม นับได้ว่าเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์แต่ครั้งโบราณกาลแล้ว เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคจากเมืองฉะเชิงเทรา กลับนิวัตรสู่พระนครทางคลองแสนแสบ ถือเป็นโอกาสที่มุสลิมในดินแดนแห่งนี้ได้ชมพระบารมี และถวายความจงรักภักดีต่อพระองค์ จวบจนปัจจุบัน เหตุการณ์เมื่อครั้งกระนั้นก็หวนกลับมาอีกครั้ง เมื่อมัสยิดกามาลุลอิสลามแห่งนี้ได้รับพระราชทานวโรกาสรับเสด็จเจ้านายอีกพระองค์หนึ่ง เข้าที่สดใสของวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2537 ชาวชุมชนมุสลิมทรายกองดินใต้ ตื่นเต้นปิติยินดียิ่งนัก เนื่องจากนี่เป็นโอกาสที่หาได้ยาก แม้ชั่วชีวิตนี้อาจไม่เกิดขึ้นเลยก็ว่าได้ เพราะวันนี้ ทูลกระหม่อมน้อย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินประพาสคลองแสนแสบโดยเรือพระที่นั่งนาวานำโชค แม้จะเป็นช่วงหน้าฝน แต่วันนั้นท้องฟ้ากลับงดงามยิ่งนัก คงจะพลอยยินดีไปกับชาวทรายกองดินใต้และเหล่าพสกนิกรในละแวกนั้นด้วย ที่ได้ชมพระบารมีของทูลกระหม่อมพระองค์นี้อย่างใกล้ชิด นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่งแก่เหล่าพสกนิกรริมคลองแสนแสบและมัสยิดกามาลุลอิสลาม..."

(จากรายการ "วิถีสันติ" ออกอากาศวันที่ 13 มีนาคม 2541)

9. เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมุสลิม

จากการศึกษา พบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมุสลิมในรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม มีลักษณะการนำเสนอในรูปแบบรายการสัมภาษณ์ (Interview Programme) โดยการสัมภาษณ์นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบวิถีชีวิต การทำงาน ความรู้สึก ความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ของผู้ถูกสัมภาษณ์ซึ่งเป็นคนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน และมีอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิต

คุณสมบัติของบุคคลที่รายการต้องการนำมาตีแผ่ เพื่อให้เป็นแบบอย่างและให้แง่คิดแก่ผู้ชมนั้น ต้องเป็นมุสลิมที่มีความรู้ความสามารถ มีอุดมการณ์ในการทำงานและใช้หลักธรรมอิสลามเป็นระบอบนำการดำเนินชีวิต มีบทบาทในการทำงานเพื่อสังคมมุสลิม และเป็นคนที่ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนกิจกรรมของมุสลิม

ตัวอย่าง เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมุสลิม

- ผู้ดำเนินรายการ : อยากให้คุณสุนทรเล่าถึงชีวิตที่ผกผัน ในการดำเนินงานด้านธุรกิจสายการบิน ตั้งแต่เริ่มต้นจนมาเป็นผู้บริหารสูงสุดของสายการบิน อารับอิมิเรตประจำประเทศไทยในตอนนี้นะ
- แขกรับเชิญ : สำหรับทางด้านบริหารนั้น ผมอาศัยประสบการณ์ชีวิตที่ได้ผ่านการทำงานมาตลอดระยะเวลา 30 ปี ตั้งแต่ระดับล่างถึงระดับบน โดยเขาประสบการณ์ต่างๆ ที่เราได้ผ่านมาทุกขั้นตอนทุกแผนก ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายต้อนรับผู้โดยสาร ฝ่ายขนส่งสินค้า การวางแผนทางการบิน การตลาด การบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตที่ผ่านมา นั้น มองได้มองเห็นว่าสิ่งไหนดีสิ่งไหนที่ไม่ดี การที่จะบริหารงานทางด้านพนักงาน ผมก็ใช้ประสบการณ์ตรงนี้ช่วยได้มาก เพราะผมได้ผ่านงานตรงนั้น มาหมดแล้ว.....

(จากรายการ "วิถีสันติ" ออกอากาศวันที่ 16 มกราคม 2541)

10. เนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่อง คำ ในภาษาอาหรับ

จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่อง คำ ในภาษาอาหรับ เป็นการให้ความหมายของคำในภาษาอาหรับ ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่มุสลิมคุ้นเคย แต่คนต่างศาสนิกมักจะไม่เข้าใจ หรือเป็นคำที่มุสลิมคุ้นเคยและใช้อยู่เป็นประจำ แต่ไม่เคยรู้ถึงความหมายที่แท้จริงของคำนั้น การนำเสนอเนื้อหาส่วนนี้จึงคล้ายกับรายการภาษาไทยวันละคำ หรือรายการภาษาอังกฤษวันละคำ ต่างกันเพียงแต่คำศัพท์ที่นำมาเสนอในรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลาม มักจะเป็นคำศัพท์ที่ใช้ในทางศาสนา เช่น อัลลอฮ์ หมายถึง พระเจ้าในอิสลาม รอมฎอน หมายถึง เดือนแห่งการถือศีลอดของชาวมุสลิม หรือ ชะกาต หมายถึง การบริจาคทรัพย์สืบตามบทบัญญัติแห่งศาสนา เป็นต้น

ตัวอย่าง เนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่อง คำ ในภาษาอาหรับ

ฮิจเราะฮ์ แปลว่า การอพยพ ในทางประวัติศาสตร์อิสลาม หมายถึง การอพยพของท่าน นบีมุฮัมมัดจากมหานครมักกะฮ์ไปยังนครมะดีนะฮ์ตามพระบัญชาของ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ซึ่งได้ทำให้อิสลามมั่นคงสถาพรตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ ศักราชอิสลามได้เริ่มต้นนับปีแรกตั้งแต่นั้นปีแห่งการอพยพดังกล่าว ในประวัติศาสตร์จึงเรียกว่า ฮิจเราะฮ์ศักราช การนับปีตามปฏิทินอิสลามใช้ระบบจันทรคติบริสุทธ์ ปีหนึ่งจึงมี 354 วัน โดยแต่ละเดือนมี 29 หรือ 30 วัน ตามการโคจรของดวงจันทร์เข้าสู่รอบเดือนใหม่

(จากรายการ "วิถีสันติ" ออกอากาศวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2541)

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์กลยุทธ์การใช้สื่อมวลชนที่ใช้เพื่อการเผยแผ่อิสลาม

การศึกษากลยุทธ์และการดำเนินการใช้สื่อมวลชนเพื่อการประกาศศาสนาอิสลาม ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางแผนและการดำเนินงานในเรื่องนี้จำนวน 5 ท่าน รวมทั้งจากเอกสารและอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการใช้สื่อมวลชน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

การใช้สื่อมวลชนเพื่อการเผยแผ่อิสลาม

การนำสื่อมวลชนมาใช้ในงานเผยแผ่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามนั้น มีเป้าหมายหรือเจตนา นำสาระความรู้ สัจธรรมคำสอนของอิสลามออกเผยแพร่ให้คนหนึ่งคนใด หรือสังคมหนึ่งสังคมใด ได้รับรู้และสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

มูลนิธิสันติชนดำเนินกลยุทธ์การเผยแผ่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ไปยังสังคมมุสลิมและสังคมทั่วไป เพื่อสนองวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมการศึกษาและเผยแผ่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม
2. เพื่อสนับสนุนด้านการศึกษาแก่เยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในการประกอบอาชีพที่ดี
3. เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีระหว่างชนในชาติ
4. ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่นๆ เพื่อสาธารณประโยชน์
5. ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

การใช้สื่อมวลชนของมูลนิธิสันติชน

เพื่อให้การดำเนินงานด้านการเผยแผ่อิสลามบรรลุเป้าหมาย มูลนิธิสันติชนจึงได้กำหนดกลยุทธ์ในการทำงานเพื่ออิสลามดังนี้

1. ใช้สื่อมวลชนเป็นสื่อเชื่อมโยงนำคำสอนของนักวิชาการทางศาสนาอิสลามให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นมุสลิม และผู้ที่มีใจมุสลิมให้ได้มากที่สุด เร็วที่สุด และมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยสื่อมวลชนที่นำมาใช้ มีดังนี้

- ใช้รายการวิทยุภาคมุสลิมเป็นสื่อหลัก เช่น รายการวิทยุเพื่อสันติชน รายการศึกษาอิสลามทางไกลทางอากาศ รายการวิทยุอรอมฎอน
- เทปคาสเซตอิสลาม เป็นสื่อเสริม โดยบันทึกเทปการสอนที่สถาบันสันติชน และจัดทำเทปตามหัวข้อที่ผู้สนใจต้องการศึกษา ได้รับการตอบรับจากผู้สนใจด้วยดี โดยเฉพาะทางภาคใต้ได้ส่งเทปไปเผยแพร่อิสลามไม่ต่ำกว่าเดือนละ 10,000 ม้วน บางเดือนมีการสั่งมากถึง 48,000 ม้วน
- วารสารมุสลิมสันติชน เป็นสื่อเสริม โดยจัดทำวารสารออกเผยแพร่ทุกๆ 3 เดือน ประกอบด้วยบทความทางวิชาการเกี่ยวกับอิสลาม สารคดี ข่าวมุสลิม ทั้งในและต่างประเทศ
- รายการวิทยุโทรทัศน์ วิทยุทัศน์ เอกสารประกอบการสอน และการบรรยายสด เป็นสื่อสนับสนุน

นอกจากสื่อมวลชนดังกล่าว ยังมีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น ห้องบันทึกเสียง เครื่องอัดเทปเพื่อบันทึกเทปคำสอนของอิสลาม แล้วนำไปออกอากาศในรายการวิทยุเพื่อสันติชน รายการวิทยุอรอมฎอน และใช้ทำมาสเตอร์เพื่อผลิตเทปคาสเซตออกเผยแพร่อย่างมีคุณภาพ จัดหากล้องถ่ายวิทยุทัศน์และเครื่องฉายวิทยุทัศน์ เครื่องฉายแผ่นฉายแผ่นใส เครื่องคอมพิวเตอร์ และได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการทำงานเพื่ออิสลาม รวมทั้งการใช้บุคลากรที่มีประสบการณ์ ได้มีการเชิญชวนผู้มีประสบการณ์ในสาขาอาชีพต่างๆ เช่น นักบริหาร ช่างเทคนิค และนักวิชาการ มาร่วมทำงานเพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอิสลามตามความถนัดของแต่ละบุคคล

กลยุทธ์การใช้สื่อมวลชน

โดยปกติแล้ว การดำเนินงานเพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเช่นนี้ เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในวงกว้าง และมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในวงกว้างเช่นกัน ดังนั้น การที่องค์การอิสลาม ซึ่งดำเนินงานในลักษณะองค์การเพื่อสาธารณประโยชน์ ไม่แสวงหาผลกำไร (Non Profit Organization) จะจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้การดำเนินงานประสบผลอย่างกว้างขวางเป็นที่รู้จักและยอมรับของกลุ่มเป้าหมายนั้น จะต้องใช้งบประมาณสูงตามไปด้วย เหตุนี้ สื่อมวลชนซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะสื่อกลางในการกระจายข่าวสารจากองค์การอิสลามไปสู่กลุ่มเป้าหมายในสังคมมุสลิมนั้น ย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะช่วยในการกระจายข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมายแล้วยังช่วยให้การใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วย

คุณประเสริฐ มัสซารี ประธานมูลนิธิสันติชน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สื่อมวลชน เพื่อสนองอุดมการณ์ (Ideology) ของสถาบันให้มีประสิทธิภาพสูงสุดว่า "...ค่าใช้จ่ายในการทำงานเพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ได้มาจากการรับบริจาค และมีเพียงเล็กน้อยที่ได้มาจากการโฆษณา ดังนั้น การใช้จ่ายเพื่อการดำเนินงานให้ได้ประสิทธิภาพมากที่สุด จึงต้องทำให้เข้าถึงกลุ่มผู้รับสารได้มากที่สุด สถาบันสันติชนจัดอบรมศาสนาอิสลามทุกวันอาทิตย์ เชิญอาจารย์หลายท่านมาช่วยสอน มีมุสลิมที่สนใจมาเรียนประมาณ 200 คน อาจารย์ที่สอนถือเป็นสื่อบุคคลในการให้อิสลาม แล้วเราก็จัดให้มีการถ่ายทอดสดทางรายการวิทยุกระจายเสียง ซึ่งเป็นสื่อมวลชนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการกระจายข่าวสาร อาจารย์พูดในห้องเรียนก็ถือเป็นการเผยแพร่ข่าวสารได้แล้ว 200 คน แต่เมื่อได้ผ่านการออกอากาศทางวิทยุ เราก็จะได้กลุ่มเป้าหมายเพิ่มอีกนับพันนับหมื่น อันนี้ถือเป็นการสำเร็จตามอุดมการณ์ เพราะฉะนั้น การทำงานเพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในอิสลาม ก็คือการนำสัจธรรมอิสลามไปให้คนมุสลิม ซึ่งถือเป็นเป้าหมายหลัก และการสร้างความเข้าใจในอิสลามให้กับเพื่อนต่างศาสนา (Non Muslim) ซึ่งถือเป็นเป้าหมายรอง...."

(ประเสริฐ มัสซารี .ประธานมูลนิธิสันติชน .
สัมภาษณ์ , 14 พฤศจิกายน 2541)

การเลือกใช้สื่อมวลชน

กลยุทธ์ในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามของมูลนิธิสันติชน คือ การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย โดยเฉพาะสื่อมวลชน ซึ่งถือเป็นเทคโนโลยีที่ได้รับความนิยมสูงในยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร สื่อมวลชนที่มูลนิธิสันติชนใช้มากที่สุด และถือเป็นสื่อหลัก ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง โดยมีรายการของมูลนิธิออกอากาศทุกวัน ตอนเช้าตรู่ ทุกวันจันทร์ ถึง วันศุกร์ เวลา 05.30 - 06.30 น. ช่วงเย็น ทุกวันจันทร์ ถึง วันศุกร์ เวลา 18.00 - 19.00 น. และทุกวันอาทิตย์ เวลา 09.00 - 12.00 น. นอกจากนี้ ยังจัดเพิ่มในช่วงโอกาสสำคัญ เช่น ช่วงเดือนรอมฎอน ซึ่งเป็นเดือนถือศีลอดของมุสลิมทั่วโลก ก็จัดให้มีรายการวิทยุกระจายเสียง ในช่วงเย็นเพิ่มอีก 2 ชั่วโมง และตอนกลางคืน ในเวลา 02.30 - 05.30 น. โดยจัดเป็นประจำทุกปี

โดยภาพรวมแล้วจึงถือว่ามูลนิธิสันติชนมีการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงได้อย่างเข้มข้นมากที่สุดองค์การหนึ่ง และถือว่าวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการเข้าถึงชุมชนมุสลิม เนื่องจากครอบคลุมมุสลิมเกือบทุกครอบครัวมีเครื่องรับวิทยุ และถือเป็นสื่อมวลชนที่มีความหลากหลาย สามารถแพร่กระจายไปได้กว้างไกล ให้ความสะดวกในการใช้มากกว่าสื่อประเภทอื่น เป็นสื่อที่รับง่าย ไม่ต้องใช้ความสามารถ บางครั้งก็ไม่ต้องใช้ความคิดเลย สามารถเข้าถึงประชาชนได้เร็วและจำนวนมาก เป็นสื่อที่มีความน่าสนใจ กล่าวคือ มีทั้งเสียงพูดและเสียงประกอบ หากจะต้องทำกิจกรรมอื่นไปด้วยก็ไม่ต้องอาศัยสมาธิ และความตั้งใจในการฟังมากมาย อีกทั้งสามารถจัดรายการนำเสนอได้อย่างต่อเนื่อง เพราะค่าใช้จ่ายในการจัดรายการวิทยุ นั้น ถือว่ายังน้อยกว่าเมื่อเทียบกับการเผยแพร่ข่าวสารทางวิทยุโทรทัศน์ หรือแม้กระทั่งสื่อสิ่งพิมพ์

นอกจากนี้ การส่งข่าวสารผ่านวิทยุกระจายเสียงยังถือเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากลักษณะนิสัยโดยรวมของชาวมุสลิมที่ต้องการรับข่าวสารจากมุสลิมด้วยกันเองเป็นพื้นฐานเดิมอยู่แล้ว ดังนั้น องค์การอิสลามจึงมีหน้าที่เพียงการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ว่า ขณะนี้มีรายการใด ออกอากาศทางสถานีใด และเวลาใดบ้าง ส่วนการติดตามข่าวสารนั้นก็ขึ้นอยู่กับเทคนิคและกลยุทธ์การจัดรายการของแต่ละสถาบันว่า

รายการใดจะสามารถสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใด ก็จะได้รับ
ความนิยมจากกลุ่มเป้าหมายมากน้อยเพียงนั้น

นอกจากการใช้วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อหลักในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายแล้ว
มูลนิธิสันติชนยังใช้สื่อวารสารเป็นสื่อเสริม (Support Media) เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอีก
ระดับหนึ่ง กล่าวคือ กลุ่มเป้าหมายที่มีการศึกษา รักการอ่าน และต้องการเนื้อหาสาระทาง
วิชาการอิสลาม ส่วนมากกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้ จะเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ กลุ่มคนทำงาน หรือ
นักศึกษา ซึ่งอาจจะมีโอกาสน้อยกว่าในการรับข่าวสารในสังคมมุสลิมจากวิทยุกระจายเสียง
และวิทยุโทรทัศน์ และเนื่องจากคุณลักษณะ (Attribute) ของวารสาร เป็นสื่อที่สามารถเก็บไว้
เป็นหลักฐานในการอ้างอิงได้ มีมัลติมีเดียหลายแห่งที่ใช้สื่อวารสารมุสลิมสันติชนเป็นแหล่งข้อมูล
ในการอ่านคุตบะฮ์วันศุกร์ (ปาฐกฐาธรรมวันศุกร์) ให้ประชาชนได้รับฟังอยู่เป็นประจำ ดังนั้น
เพื่อให้สาระความรู้ทางวิชาการอิสลามกระจายไปยังกลุ่มคนทุกกลุ่มทุกวัย จึงต้องเลือกใช้
สื่อมวลชนหลายชนิดหลายประเภทที่เหมาะสม เพื่อเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิด
ประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน

เทคนิคการใช้สื่อมวลชนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

เป้าหมายในการทำงานเพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม
ของมูลนิธิสันติชนนั้น กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นมุสลิมเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก และกลุ่มคน
ต่างศาสนา (Non Muslim) เป็นกลุ่มเป้าหมายรอง ดังนั้น ลักษณะการนำเสนอ การเชิญชวน
ประชาสัมพันธ์ให้คนสองกลุ่มนี้ เปิดรับสื่อมวลชนที่ทางมูลนิธิจัดทำอยู่นั้น จึงต้องใช้กลยุทธ์
เทคนิคที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อเข้าถึงกลุ่มคนทุกๆ ไป โดยเฉพาะ
ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ เมื่อมีคนใดคนหนึ่งในครอบครัวเปิดรับสื่อวิทยุ คนอื่นๆ ที่อยู่เฝ้าในครอบครัว
เดียวกัน ย่อมได้รับสาระความรู้บ้างไม่มากก็น้อย ส่วนกลุ่มคนวัยรุ่นหรือกลุ่มคนต่างศาสนาที่
มีความสนใจข้อมูลข่าวสารในสังคมมุสลิมอยู่บ้าง ย่อมเปิดรับได้ทั้งทางวิทยุกระจายเสียง
วิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต (WWW.MUSLIMTHAI.COM) มูลนิธิสันติชนใช้
สื่อวารสารเป็นสื่อเสริมควบคู่กับการทำรายการวิทยุ โดยมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มคน
รุ่นใหม่ วัยทำงาน วัยรุ่น และกลุ่มคนต่างศาสนา เนื่องจากเป็นสื่อที่สามารถเก็บไว้กับตัว จะ

เปิดอ่านเมื่อไหร่หรืออ่านซ้ำก็ครั้งก็ยอมได้ ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และนำไปสู่การศรัทธามั่นในเอกองค์อัลลอฮ์และสัจธรรมอิสลาม

เมื่อพิจารณารธรรมชาติของสื่อมวลชน (Nature of Mass Media) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่นั้น พบว่า สื่อมวลชนประเภทที่ได้รับความนิยมสูงจะเป็นสื่อในรูปแบบที่สามารถสื่อสารได้สองทาง (Two - Way Communication) เนื่องจากฝ่ายผู้รับสารจะมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของสื่อ มีสิทธิแสดงความคิดเห็นและประเมินผลสื่อมวลชนนั้นได้ มุสลิมสันติชนได้เล็งเห็นความสำคัญของคุณลักษณะข้อนี้ จึงได้จัดทำสื่อมวลชนในลักษณะ Two - Way Communication เช่น การจัดรายการวิทยุ ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้ผู้ฟังสามารถโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยในรายการ ผู้ฟังสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดรายการ การดำเนินรายการโดยวิธีการร่วมสนทนา แจ้งข่าวคราวกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น ถามปัญหา เสนอแนะข้อคิดเห็นต่างๆ เป็นต้น เช่นเดียวกับสื่อ "วารสารมุสลิมสันติชน" ที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการกำหนด Concept ของวารสารแต่ละเล่ม ผู้อ่านสามารถเขียนบทความแสดงความคิดเห็น ถามปัญหาทางจดหมายหรือส่งข่าวสารความเคลื่อนไหวในสังคมของตนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้สังคมอื่นๆ รับรู้ได้เช่นเดียวกัน ลักษณะการดำเนินงานเช่นนี้ทำให้การใช้สื่อมวลชนได้ประโยชน์สูงสุด ตรงกับแนวคิดของวิลเบอร์ ชรามม์ (Wilbur Schramm) ที่กล่าวไว้ว่า สื่อมวลชนจะมีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมได้ก็ต่อเมื่อประชาชนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาและประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงหรือการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา

ในการนำเสนอเนื้อหาในสื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภท ได้มีการออกแบบสาร (Message) เพื่อสนองความสนใจและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของสื่อมวลชนภาคมุสลิมก็คือประชากรมุสลิม เนื้อหาที่กลุ่มเป้าหมายต้องการรับจึงเป็นเรื่องราวทั่วๆ ไปเกี่ยวกับอิสลาม เพราะโดยปกติแล้วคนเรามากต้องการรับสารที่มีลักษณะเป็นข่าวสารที่มีประโยชน์ต่อตนเอง (Utilization) เช่น ถ้าประกอบอาชีพเป็นครู เมื่อเจอรายการที่พูดถึงวิธีการสอนของอิสลาม ก็อาจจะอยากฟังเพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตการทำงาน เป็นต้น นอกจากนี้การนำเสนอสาระต่างๆ ยังต้องคำนึงถึงการสนองความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ของกลุ่มเป้าหมายด้วย เช่น ในช่วงที่เกิดสุริยุปราคาแบบเต็มดวงในประเทศไทย ความสนใจ

อยากรู้ของประชาชนส่วนใหญ่ในช่วงเวลานั้น จึงเป็นเรื่องสุริยุปราคา เพื่อตอบสนองความ
 อยากรู้ดังกล่าว จึงมีรายการหลายช่วงด้วยกันที่นำเสนอเกี่ยวกับเรื่องนี้ ไม่ใช่มีแต่เรื่องธรรมะ
 หรือวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว อันอาจทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความเบื่อหน่ายได้

กระบวนการผลิตรายการ

การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม ดำเนิน
 ไปตามกระบวนการที่เหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยการจัดวัตถุประสงค์หรือแนวความคิดในการ
 เสนอรายการที่ดี การจัดโครงสร้างของรายการที่เหมาะสมและการนำเสนอเนื้อหาในรายการ
 มีความหลากหลาย และในการวางแผนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
 ขององค์การมุสลิมานั้น ผู้ผลิตรายการต่างคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

1. ดนตรีประจำรายการ

เนื่องจากเป็นรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม
 ถือเป็นรายการธรรมะ จึงมีการหลีกเลี่ยงการใช้เสียงดนตรีที่เร้าใจและเน้นความสนุกสนาน
 จากการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า ดนตรีที่นำมาใช้ในรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
 ของอิสลาม เป็นทำนองดนตรีของชนชาติอาหรับเป็นส่วนใหญ่ ทำให้บรรยากาศในรายการ
 เนื้อหา ภาพประกอบ และเสียงดนตรีมีความสอดคล้องกัน นั่นคือเป็นการใช้ดนตรีประกอบ
 รายการอย่างมีจุดมุ่งหมาย

2. การกำหนดเวลาในการนำเสนอรายการ

การนำเสนอรายการทางสื่อมวลชนต้องตรงกับเวลาที่ผู้รับสารกลุ่มเป้าหมาย
 สามารถเปิดรับได้อย่างสะดวก ขณะเดียวกันการเสนอรายการก็ต้องให้ผู้รับสารทราบเวลาใน
 การเสนอรายการอย่างแน่นอน เช่น การประชาสัมพันธ์รายการวิถีสันติว่า ออกอากาศทาง
 สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อสมท. ทุกวันศุกร์ เวลา 05.30 - 06.00 น. หรือรายการวิทยุเพื่อสันติชน
 มีทั้งภาคเช้าและภาคเย็น ซึ่งวิธีการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มผู้รับสารเป้าหมายได้ทราบเวลานั้น

กระทำโดยใช้วิธีการติดโปสเตอร์ตามสถานที่สาธารณะต่างๆ การประชาสัมพันธ์ทางรายการวิทยุกระจายเสียงหรือวารสาร การทำเอกสารแจกในงานพิธีต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อกลุ่มเป้าหมายจะได้เปิดรับได้ในเวลาที่ต้องการ

3. ผู้นำเสนอรายการ

ผู้นำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลามนั้น มักเป็นบุคคลผู้มีความรู้ มีชื่อเสียง เป็นนักวิชาการหรืออาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่างๆ นักการศาสนา หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นการสนทนา โดยผู้ที่นำเสนอรายการมีบุคลิกดี เป็นที่นิยมและสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารได้ดี ผู้นำเสนอเนื้อหาในสื่อมวลชนขององค์การอิสลามต้องเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นรายการธรรมะที่ต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องทางศาสนาและการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคม ในการเสนอรายการเกี่ยวกับความรู้เฉพาะด้าน ได้ใช้ผู้ที่ศึกษาและมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์ในประเทศแถบตะวันออกกลาง จะต้องใช้ผู้ที่รู้จริงในเรื่องดังกล่าวมานำเสนอ อาทิ อาจารย์ ดร.จรัล มะลูลีม ซึ่งเป็นนักวิชาการและเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และดำรงตำแหน่งเป็นนักวิจัยของสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งการเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาเป็นผู้นำเสนอนั้น จะทำให้การเปิดรับรายการมีความน่าประทับใจและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเป้าหมายได้มาก

4. บทเชื่อมรายการ

บทสำหรับใช้เชื่อมหัวข้อรายการหรือใช้สำหรับวัตถุประสงค์ด้านต่างๆ นั้น ผู้ดำเนินรายการจะเป็นผู้พิจารณาและนำเสนอขั้นสุดท้าย การใช้คำบรรยายเพื่อเชื่อมรายการในวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลามนั้นมีแบบฉบับเป็นของตนเอง เนื้อหารายการที่เข้าใจยากหรือสลับซับซ้อนก็มีการให้คำอธิบายเพิ่มเติม และคำบรรยายในบทเชื่อมรายการมีการเปลี่ยนแปลงให้สัมพันธ์กับหัวข้อเรื่อง เช่น

ผู้ดำเนินรายการ ท่านผู้ฟังครับ นั่นก็คือมุมมองของท่านอาจารย์มรวาน สะมะฮุน วุฒิสมาชิกนะครับ ที่ผ่านไปแล้วท่านได้จับประเด็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิม และได้วิเคราะห์ให้เราเห็นว่า ปรากฏการณ์ใดๆ ที่เกิดขึ้นนั้น มีมุมมองหลายด้านให้เราวิเคราะห์วิจารณ์ การตัดสินใจคุณค่าของสิ่งใดๆ นั้นจะต้องไม่มองเพียงมุมใดมุมหนึ่ง อันจะทำให้ทัศนะของเราเกิดความลำเอียงได้ .....

(จากบทวิทยุรายการ "วิทยุเพื่อสันติชน",
ออกอากาศวันที่ 16 พฤศจิกายน 2541)

เดนิส แมคเคเวล ให้ความเห็นว่า สถาบันสื่อมวลชนใดๆ ก็ตาม ควรจะประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ การผลิต (Production) การผลิตซ้ำ (Reproduction) และการเผยแพร่ (Distribution) ความรู้ต่างๆ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ต่อเนื่อง ได้รู้ ได้เข้าใจ เป็นการสนับสนุนความรู้เดิม เพิ่มความรู้ใหม่ ก่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องราวต่างๆ ดียิ่งขึ้น

แนวคิดนี้ ปรากฏอยู่ในกระบวนการใช้สื่อมวลชนเพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามขององค์การอิสลามทุกองค์การอยู่แล้ว การพูดตอกย้ำเรื่องใดเรื่องหนึ่งหลายๆ ครั้ง โดยมีกลวิธีการพูด การนำเสนอที่แตกต่างกัน การพูดของวิทยากรแต่ละคน ย่อมไม่เหมือนกัน การอ้างคำดำรัสของท่านศาสดาก็อาจเป็นคนละบทคนละตอนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ย่อมทำให้สื่อของมุสลิมมีความสดใหม่อยู่เสมอ การพูดย้ำเรื่องเดิมไม่ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่าย เนื่องจากการฟังหรือการอ่านแต่ละครั้งจะได้อรรถรสในภาษาสาระประโยชน์และแง่คิดที่แตกต่าง ทำให้กลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้ ก่อให้เกิดความเข้าใจ ในปัญหาต่างๆ อย่างชัดเจน

เพื่อให้อุดมการณ์ในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามบรรลุเป้าประสงค์ การใช้สื่อมวลชนอย่างเดียวย่อมไม่สามารถที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างเต็มที่ ในบางสถานการณ์ของการสื่อสาร (Communication Situation) ต้องรู้จักเลือกใช้สื่อหลายประเภททำงานประสานกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตัวอย่างเช่น การประกาศสังฆกรรมอิสลามไปยังคนต่างศาสนา ต้องทำงานอย่างเป็นขั้นตอนและได้รับความร่วมมือจาก

หลายๆ ฝ่าย อาทิ ในชั้นแรกเขาอาจได้รับข้อมูลเกี่ยวกับอิสลามจากคนใกล้ชิดที่เป็นมุสลิม เดิม เช่น เพื่อน พี่ของเพื่อน รุ่นพี่ หรือคนอื่นๆ ที่เขาได้รู้จัก ต่อเมื่อเขาได้รับข้อมูลบ่อยครั้ง จนเกิดความสงสัยในประเด็นปัญหาต่างๆ และมีความต้องการข้อมูลเพื่อตอบปัญหาเหล่านั้น เช่น สงสัยว่า เราจะรู้จักอัลลอฮ์ได้อย่างไร ทำไมมุสลิมต้องละหมาด ถือศีลอดแล้วได้ประโยชน์อะไร อิสลามสนับสนุนหรือปฏิเสธวิทยาศาสตร์ เป็นต้น เมื่อปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นในใจของชนต่างศาสนิก อันสืบเนื่องมาจากการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับอิสลามที่ไม่กระจ่างชัดพอที่จะตอบปัญหาข้อใจเหล่านั้นได้ บุคคลต่างศาสนิกผู้นั้นถือเป็นกลุ่มเป้าหมายของมุสลิมทุกคน ในการทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอิสลามที่ถูกต้อง มุสลิมที่อยู่ใกล้ชิดเขาจะแนะนำให้ไปศึกษาอิสลามได้ที่มูลนิธิสันติชน โดยอาจจะไปด้วยตัวเองหรือมีเพื่อนมุสลิมไปด้วย ลักษณะเช่นนี้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ย่อมต้องอาศัยสื่อเพื่อการเชื่อมโยง ถ่ายทอดความเข้าใจ การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมย่อมสามารถเพิ่มประสิทธิผลของการสื่อสารได้ โดยตัวอย่างที่ยกมา ในชั้นแรกบุคคลต่างศาสนิกผู้นั้นได้รับข้อมูลเกี่ยวกับอิสลามจากสื่อบุคคล ซึ่งมีความสำคัญในการชักจูงจิตใจให้เกิดการยอมรับในระดับหนึ่ง เมื่อประสบผลสำเร็จจนถึงขั้นที่บุคคลผู้นั้นต้องการศึกษาเพิ่มเติม จึงควรใช้สื่อมวลชนเพื่อเสริมการให้สาระความรู้ควบคู่ไปกับการใช้สื่อบุคคล เช่น ครูสอนศาสนา เพื่อน หรือคนรู้จักที่เป็นมุสลิมเดิม เพราะสื่อมวลชนมีความสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้ จัดเป็นสื่อที่มีอำนาจในการกล่อมเกลาสังคม (Socialization) ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม การเลือกใช้สื่อเพื่อทำงานประสานกันเช่นนี้ นับว่าได้ผลเห็นเป็นรูปธรรมอย่างยิ่งในกรณีการดำเนินงานของมูลนิธิสันติชน เนื่องจากขณะนี้ มูลนิธิสันติชนมีสมาชิกที่เป็นมุอัลลัฟ (มุสลิมใหม่) ที่ศึกษาอิสลามจนเข้าใจต้องแท้ เกิดความศรัทธา และเข้ารับอิสลามอย่างเต็มใจแล้วมากกว่า 1,500 คน โดยจะมีสมาชิกเข้ารับอิสลามเกือบทุกอาทิตย์

มูลนิธิสันติชนเป็นองค์กรอิสลามเพียงองค์กรเดียวในประเทศไทย ที่จัดให้มีการเรียนการสอนศาสนาอิสลามให้กับบุคคลที่ไม่ใช่มุสลิมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักธรรมคำสอน แง่คิด วิถีชีวิตของมุสลิมที่แท้จริง โดยจัดให้มีการเรียนการสอนทุกวัน อาทิตย์ โครงการนี้ใช้ชื่อว่า "ชมรมมุอัลลัฟ" อันหมายถึง ชมรมของกลุ่มมุสลิมใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบว่า อิสลามไม่ได้จำกัดอยู่แคในสังคมมุสลิมเท่านั้น หากแต่เปิดโอกาสให้คนทุกศาสนาได้มาสัมผัสและเรียนรู้ถึง

ความยิ่งใหญ่แห่งหลักธรรมคำสอนจากคัมภีร์อัลกุรอาน ได้มาตระหนักถึงความหวังโยที่ท่าน ศาสดามีต่อมวลมนุษยชาติ ได้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองถึงหลักคำสอนของท่านศาสดา มุฮัมมัด เพื่อนำไปเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ โดยหวังสร้างสังคมอันสงบสุข

การประเมินผลการใช้สื่อมวลชน

จากการสัมภาษณ์คุณประเสริฐ มัสซารี ประธานมูลนิธิสันติชน และคุณบรรจง บินกาซัน บรรณาธิการบริหารวารสารมุสลิมสันติชน ได้ข้อมูลว่า ไม่เคยมีการทำการประเมิน ผลการใช้สื่อมวลชนในลักษณะที่เป็นทางการ มีเพียงการประเมินจากการให้ความร่วมมือ ของกลุ่มเป้าหมายในโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อมวลชน และเสียงสะท้อนเรียก ร้องจากกลุ่มเป้าหมายในช่วงที่มูลนิธิขาดงบประมาณในการจัดทำรายการวิทยุ และหยุดไป ช่วงใหญ่ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ คุณประเสริฐ มัสซารี กล่าวว่า "...มีบางช่วงที่ทางมูลนิธิไม่มี งบประมาณในการจัดทำรายการวิทยุหรือทำวารสาร กิจกรรมเราก็หยุดไป ปรากฏว่ามีเสียง เรียกร้องจากผู้ฟังและผู้อ่านเข้ามามากมายว่าอยากให้มีต่อ เขาชอบฟัง ถ้าทางเราไม่มี สตางค์ ผู้ฟังเขาก็จะช่วยกันจ่ายให้ โดยการบริจาคเงินให้มูลนิธิ เมื่อผู้ฟังยินดีจ่ายเงินบริจาค ช่วยกันจุ่มหู เป็นกำลังใจจนรายการวิทยุของเราสามารถดำเนินการต่อได้จนทุกวันนี้ ก็นับได้ ว่าเราประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ฟังที่เรียกร้องนี้เป็นกลุ่มผู้ใหญ่ ไม่ใช่กลุ่มวัยรุ่นหรือพวกวัยทำงาน..."

(ประเสริฐ มัสซารี . ประธานมูลนิธิสันติชน .
สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2541)

ส่วนการประเมินผลการดำเนินงานของฝ่ายจัดทำวารสาร "มุสลิมสันติชน" นั้น คุณ บรรจง บินกาซัน บรรณาธิการบริหารวารสารมุสลิมสันติชน ให้ข้อมูลคล้ายกันว่า "...เท่าที่ ผ่านมายังไม่เคยมีการทำแบบสอบถาม หรือทำการประเมินผลอย่างเป็นทางการ มีเพียง จดหมายจากกลุ่มผู้อ่านเข้ามา ขอให้เขียนคอลัมน์เรื่องนั้นบางเรื่องบ้างตามที่ผู้อ่านอยาก รู้..."

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์บทบาทการใช้สื่อมวลชนที่ใช้เพื่อการเผยแพร่อิสลาม

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงบทบาทของสื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภท ที่มูลนิธิสันติชนได้นำมาใช้ในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่อวารสาร โดยพยายามวิเคราะห์ถึงเนื้อหา ปริมาณการนำเสนอ เพื่อสนับสนุนสื่อมวลชนต่างๆ ว่าได้ทำหน้าที่เหล่านั้นมากน้อยเพียงใด เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงบทบาทของสื่อมวลชนที่ได้นำมาใช้เพื่อการเผยแพร่ศาสนาว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคมมุสลิมและสังคมทั่วไปอย่างไร

แนวคิดที่นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ในบทนี้คือ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม ของฮาโรลด์ ลาสเวลล์ และ เดนนิส เมคเคล และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนต่องานส่งเสริมเผยแพร่ ของ B.S. Bloom

จากการสอบถามและการศึกษาเนื้อหา รูปแบบ ปริมาณ และกลยุทธ์ในการใช้สื่อมวลชนเพื่อการเผยแพร่อิสลามของมูลนิธิสันติชนทั้ง 3 สื่อ พบว่า สื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภท ได้แสดงบทบาทหน้าที่ต่อสังคมมุสลิมและสังคมทั่วไปในลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. บทบาทในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของอิสลาม
2. บทบาทในการประสานส่วนต่างๆ ของสังคมให้รวมตัวกันอยู่ได้
3. บทบาทในการถ่ายทอดมรดกจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง

1. บทบาทในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของอิสลาม

จากการศึกษาเนื้อหาในสื่อมวลชนที่ใช้ในการเผยแพร่อิสลาม รวม 3 สื่อ คือ สื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่อวารสาร พบว่า หน้าที่หลักสำคัญและเด่นที่สุดประการหนึ่งที่ทุกสื่อให้ความสำคัญเป็นอย่างมากและอย่างต่อเนื่อง คือการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของอิสลาม

พรรณพิมล สระโรชะมาศ (2538 : 114) กล่าวว่า หลักการของอิสลามมีองค์ประกอบหลัก 2 ประการ คือ

1. โองการของพระเจ้า (ภาษาอาหรับเรียกนามของพระเจ้าว่า "อัลลอฮ์") ถ่ายทอดผ่านทางศาสดามุฮัมมัด ซึ่งเป็นมนุษย์ โองการนี้เรียกว่า "อัลกุรอาน" (ชื่อคัมภีร์)
2. คำพูดของท่านศาสดามุฮัมมัดเอง เรียกว่า "อัลหะดีษ" และแบบอย่างจริยวัตรอันดีงามและการปฏิบัติของท่าน เรียกว่า "อัซซุนนะฮ์"

อันเนื่องจากเรื่องราวหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในอัลกุรอานและอัลหะดีษนั้น ไม่ได้มีแค่เรื่องศีลธรรมและการประกอบศาสนกิจเท่านั้น หากยังรวมถึงระบบแห่งชีวิตและสังคมไว้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นในทางการเมือง เศรษฐกิจ การปกครอง การพาณิชย์ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา วิทยาศาสตร์ จิตวิทยา เป็นต้น อิสลามไม่ได้แยกแยะระหว่างศาสนากับทางโลก ดังนั้น อิสลามจึงไม่ได้เป็นแค่ศาสนาเพียงอย่างเดียว อิสลามคือ ระเบียบแห่งการดำเนินชีวิต (Code of Life) ที่มนุษย์ต้องยึดมั่นปฏิบัติตาม เป็นทางนำแห่งการดำเนินชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย

ดังนั้น เนื้อหาความรู้ที่ปรากฏในสื่อมวลชนที่ใช้เพื่อการเผยแพร่อิสลาม จึงเป็นความรู้ทุกอย่างที่อิสลามิกชนควรรู้ เป็นการอบรมสั่งสอนชี้แนวทางพึงประพฤติปฏิบัติ รวมทั้งการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของทุกคน ทั้งนี้ เพื่อสืบทอดหลักการอิสลาม โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ในสังคมต่อไป

การที่องค์การอิสลามต่างๆ นำสื่อมวลชนมาใช้ในการเผยแพร่หลักการอิสลาม ทำให้เกิดผลในด้านความยึดมั่นศรัทธา หรืออย่างน้อยที่สุดก็ทำให้ผู้รับสารได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติ เพราะความเข้าใจยอมผ่านการใช้สติปัญญาตรិตรอง การยอมรับ และนำไปสู่การถือมั่นยึดมั่นในที่สุด

กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นหลักสำคัญของศาสนานั้นต้องใช้เทคนิคและ

จิตวิทยาการสื่อสารเป็นอย่างมาก เนื่องจากเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาเป็นเรื่องเคร่งเครียดจริงจังและเป็นวิชาการ การนำเสนอเนื้อหาหลักการของอิสลามในเรื่องต่างๆ โดยตรง โดยไม่เหยียดหรือเทียบเคียงกับสถานการณ์ในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวและเกี่ยวข้องกับผู้รับสาร อาจเป็นอุปสรรคต่อการทำความเข้าใจหรือสร้างความสนใจอย่างต่อเนื่องได้

ดังนั้น ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของอิสลามผ่านสื่อมวลชนจึงปรากฏในหลายๆ รูปแบบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการสนทนา การสัมภาษณ์ การตอบคำถาม การเล่าความ การนำชมสถานที่ การเยี่ยมชมพี่น้องมุสลิมตามชุมชนต่างๆ การเขียนในเชิงสารคดี การวิพากษ์วิจารณ์สังคม การนำเสนอหลักการของอิสลามในเรื่องต่างๆ โดยตรง หรือการนำเสนอโดยเทียบเคียงกับสถานการณ์ที่เป็นข่าว หรือเป็นปัญหาของสังคม

โดยสรุป การนำเสนอหลักธรรมคำสอนของอิสลามในเนื้อหาของสื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภท สามารถแบ่งเป็นประเด็นคร่าวๆ ได้ตามโครงสร้างสำคัญของอิสลาม มี 2 ประการคือ

1. เนื้อหาที่เกี่ยวกับหลักการศรัทธา
2. เนื้อหาที่เกี่ยวกับหลักการปฏิบัติ

1. เนื้อหาที่เกี่ยวกับหลักการศรัทธา

ผู้ที่เป็นมุสลิมจะต้องศรัทธาในหลัก 6 ประการ ได้แก่

1. ศรัทธาในพระองค์อัลลอฮ์
2. ศรัทธาในบรรดามลาอิกะฮ์ (เทวทูตของอัลลอฮ์)
3. ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์
4. ศรัทธาในบรรดาศาสนทูต
5. ศรัทธาในวันพิพากษา
6. ศรัทธาในกฎกำหนดสภาพการณ์

เนื่องจากการศรัทธาเป็นนามธรรมที่พิสูจน์ได้ยาก การสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นในหัวใจของมนุษย์ จึงไม่อาจใช้วิธีการใดเพียงวิธีหนึ่ง หากแต่ต้องเกิดจากการอบรมบ่มเพาะ การปลูกฝังแต่เยาว์วัย และที่สำคัญต้องเกิดจากการดลบันดาลของพระองค์อัลลอฮ์ผู้มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงหัวใจของมนุษย์เท่านั้น การนำสื่อมวลชนมาใช้ในการเผยแผ่หลักการอิสลามในที่นี้ จึงไม่อาจกล่าวได้ว่า จะมีผลในการสร้างความศรัทธาให้กับบุคคลผู้ไร้ศรัทธาได้ เพราะอำนาจของสื่อมวลชนในการจูงใจให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นมีจำกัด สื่อมวลชนไม่มีอำนาจในการกระตุ้นหรือชักนำไปสู่การกระทำได้อย่างสมบูรณ์ การสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพมากกว่าในกรณีเช่นนี้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การใช้สื่อมวลชนเพื่อการเผยแผ่หลักการอิสลามมีบทบาทในระดับของการสร้างความตระหนักรู้ และก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ แต่ยังไม่ถึงระดับการกระตุ้นเร้าให้เกิดความเชื่อความศรัทธา หรือยอมรับหลักการจนกระทั่งเกิดผลในการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังได้

ในกรณีของผู้รับสารที่เป็นมุสลิมเดิม การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักการอิสลามผ่านสื่อมวลชนมีผลในการเพิ่มความเข้าใจ ได้รู้เหตุผลในสิ่งที่ตัวเองนับถือและปฏิบัติ เป็นการเร่งเร้าให้เกิดการปฏิบัติศาสนกิจมากขึ้น เช่น แต่เดิมไม่เคยถือศีลอด เพราะขาดการยึดมั่นและความเข้าใจว่าทำไปแล้วจะได้ประโยชน์อะไร ทำเพื่อใคร ต่อเมื่อเกิดกระบวนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารถึงความมุ่งหมายที่แท้จริงของการถือศีลอด ว่าไม่ใช่เป็นการทรมานร่างกายอย่างไร้สติปัญญา แต่เป็นการฝึกฝนทั้งทางด้านร่างกาย วาจา และจิตใจของมุสลิมให้มีความหนักแน่น อดทน ให้ทุกคนได้รู้รสชาติของความหิว เพื่อจะได้มีจิตเมตตาต่อผู้อื่น ทำให้คนในสังคมมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันต่อไป และอีกหลายๆ เหตุผลที่สามารถสื่อสารและทำความเข้าใจได้ผ่านสื่อมวลชนซึ่งถือเป็นสื่อที่ผู้รับสารมีสิทธิครอบครอง เปิดรับได้ง่าย และเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของมุสลิมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในสภาพสังคมปัจจุบัน

ตัวอย่าง เนื้อหาในสื่อมวลชนที่สนับสนุนบทบาทและหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของอิสลาม ในส่วนของหลักศรัทธา

จากบทวิทยุรายการ "วิทยุรวมภวน" ของมูลนิธิสันติชน ออกอากาศวันที่

3 มกราคม พ.ศ. 2542

.....

พิธีกร   อัลลฮุมออลัยกุม ๔ ท่านผู้ฟังที่เคารพครับ อัลฮัมดุลิลลาฮ์ รวมภวนได้มาสูชีวิต
 ของเราเป็นเวลา 2 - 3 วันแล้วนะครับ เชื่อว่าพวกเราที่กำลังถือศีลอดกันอยู่ ช่วงนี้
 ก็คงจะรอละศีลอดกัน คงเกิดความรู้สึกว่าในช่วงเดือนรอมฎอนนั้นเป็นช่วงที่เรา
 รู้สึกมีความปลอดโปร่งใจ มีความอิมเอิบใจ แม้ว่าเราจะหิวหรือกระหายบ้าง เรา
 อาจต้องละในสิ่งที่เป็นนิสัยเคยชินบางอย่างบ้าง เช่น การพูดไร้สาระ การคิดใน
 ทางที่ไม่ดีต่างๆ พอถึงเดือนนี้เราก็ต้องควบคุมหมด ซึ่งตรงจุดนี้ถ้าเราสามารถทำ
 ได้ จะทำให้เรามีความภูมิใจในตัวเอง ภูมิใจว่าเราสามารถประพฤติปฏิบัติตาม
 บัญญัติของอิสลาม สิ่งที่อัลลอฮ์ได้ใช้เราก็ทำ สิ่งที่อัลลอฮ์ห้ามเราก็ละเว้น ในช่วง
 ของเดือนรอมฎอน เราก็ได้ไตร่ตรองใคร่ครวญพฤติกรรมกรรมการกระทำของเรา ไม่ว่าจะ
 จะเป็นความคิด หรือพฤติกรรมในการแสดงออก โดยจิตใจหรือภายนอกก็ตาม
 เราถือว่าเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ เป็นความดีงามสำหรับชีวิตของเรา เรื่องความ
 คิดของคนนั้นมีความแตกต่างกันในเรื่องคุณภาพ คนที่มีความคิดที่มีคุณภาพคือ
 มีความคิดอย่างมีเป้าหมาย ความคิดที่มีความจริงใจกับตัวเอง เป็นความคิดที่
 สร้างสรรค์ เป็นความคิดที่จะยังประโยชน์ในสิ่งที่จะเป็นความดีงามโดยทั่วไป
 ฉะนั้น มุสลิมควรเป็นผู้มีความคิด มีจิตใจที่มอบยอมตนยังพระประสงค์ของ
 อัลลอฮ์ซุบฮานาฮูตาอาลา ยอมรับในเอกภาพของพระองค์ ยอมรับในเดชา
 นภาพของพระองค์ และยอมรับในความยิ่งใหญ่ของพระองค์ เมื่อเรายอมจำนน
 และยอมตนในลักษณะเช่นนี้ จะทำให้เราสามารถประพฤติปฏิบัติตามข้อบัญญัติ
 ที่อัลลอฮ์และรอซูลได้นำมา จิตใจก็นบอบ การกระทำก็นอบน้อม นั่นคือการ
 ทำอิบาดะห์หรือการภักดีต่อพระองค์ อย่างเช่นที่เรากำลังถือศีลอดอยู่ในขณะนี้ ก็
 ไม่มีใครบังคับ ไม่มีใครข่มขู่ เราก็กระทำ.....

2. เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักการปฏิบัติ

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักการปฏิบัติศาสนพิธีของอิสลาม ซึ่งถือเป็นเรื่องที่อิสลามิกชนทุกคนต้องรู้และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน หรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต (Way of Life) ของมุสลิมตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การละหมาด การถือศีลอด การบริจาคทาน การประกอบพิธีฮัจญ์ การทำความสะอาด การสมรส สังคมอิสลาม การแต่งกาย การศึกษา จรรยา มารยาทของมุสลิม การตาย โภชนาการ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น

ตัวอย่างเนื้อหาในสื่อมวลชนที่สนับสนุนบทบาทและหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของอิสลาม ในส่วนของหลักปฏิบัติ

.....การศึกษาในทัศนะของอิสลาม ควรเริ่มต้นจากตนเองด้วยการซักฟอกจิตใจให้สะอาดโดยการมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับพระเจ้าผู้สร้าง หลังจากนั้นจึงหันไปสู่ความรู้ที่เอื้ออำนวยเพื่อนร่วมโลก การเริ่มต้นจึงเริ่มด้วย

- คัมภีร์แห่งอัลลอฮ์
- แบบฉบับของศาสนทูต
- ความรู้เกี่ยวกับอัลกุรอาน
- สาขาวิชาต่างๆ
- นิติศาสตร์อิสลาม

ท่านอิหม่ามขอซาลีได้เรียกร้องให้มุสลิมอย่าได้จมปลักอยู่กับการเรียนรู้วิชาหนึ่งวิชาใด เพราะความรู้มีอยู่มากมาย แต่อายุขัยของมนุษย์นั้นสั้น และทุกสิ่งแสวงหาสิ่งทีนอกเหนือจากตัวเอง ดังนั้นจึงไม่ควรลุ่มในสิ่งที่ถูกแสวงหา นั่นก็คือความรู้ที่ให้ประโยชน์อันถาวร.....

(วิทยา วิเศษรัตน์ . การศึกษาในทัศนะอิสลาม .
วารสารมุสลิมสันติชน ปีที่ 3 ฉบับที่ 10 ก.ค. - ก.ย. 2540)

2. บทบาทในการประสานส่วนต่างๆ ของสังคมให้รวมตัวกันอยู่ได้

(Correlation of the Parts)

การเผยแผ่อิสลามผ่านสื่อมวลชนนั้น เป็นอีกบทบาทหนึ่งที่มีการสื่อสารเข้ามาช่วยปรับสมาชิกกลุ่มต่างๆ ให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน และสามารถอยู่ร่วมในสังคมเดียวกันได้อย่างสงบเรียบร้อย และเนื่องจากมุสลิมในประเทศไทยถือเป็นชนส่วนน้อยและอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจายทั่วประเทศ การสื่อสารข้ามกลุ่มหรือข้ามพื้นที่จึงเป็นการขยายขอบเขตให้สามารถรวมตัวกันได้ง่าย ส่งผ่านข้อมูล บอกเล่าเหตุการณ์และรับรู้เรื่องราวของพี่น้องมุสลิมด้วยกันได้อย่างรวดเร็วและง่ายดายมากยิ่งขึ้น

สื่อมวลชนที่นำมาใช้เพื่อการเผยแผ่อิสลามก็มีลักษณะเหมือนกับสื่อมวลชนชนิดอื่น นั่นคือการเป็น "เครื่องมือทางสังคม" ที่ช่วยให้คนในสังคมทั้งที่เป็นมุสลิมและคนที่ไม่ใช่มุสลิมได้ติดต่อสัมพันธ์กัน เกิดความใกล้ชิดกันได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข่าวสารความคิดเห็นซึ่งกันและกัน กรณีสื่อมวลชนของมูลนิธิสันติชนนับว่าเป็นสื่อมวลชนที่มีลักษณะดังกล่าวชัดเจนมาก เพราะนอกจากเนื้อหาที่มีสาระความรู้แล้ว ในแต่ละเรื่องแต่ละประเด็นของการนำเสนอจะเปิดโอกาสให้บุคคลหลายกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีและสร้างสรรค์ ภายใต้กรอบแห่งจริยธรรมอิสลาม วารสารมุสลิมสันติชนมักจะนำเสนอเนื้อหาวิชาการที่กำลังเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์กันในสังคม ทำให้ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวได้อย่างต่อเนื่องและหลากหลาย ขณะ เนื้อหาในสื่อวิทยุกระจายเสียงก็มีทั้งการบอกเล่าเรื่องราวความรู้โดยตรง และการตอบปัญหา ไขข้อขัดข้องอันเป็นประเด็นขัดแย้งในสังคม ช่วยให้ผู้ที่มีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน หรือรับรู้และเข้าใจเหตุผลและความคิดของคนที่มีความเห็นไม่สอดคล้องกับตน อันมีส่วนช่วยให้บรรยากาศแห่งความขัดแย้งผ่อนคลายลงได้ สื่อมวลชนจึงนับเป็นอีกช่องทางหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมอย่างชัดเจน กลายเป็นเครื่องมือในการสร้างบูรณาการทางสังคม ให้คนต่างกลุ่มต่างความคิดเกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน (In Group) ได้อย่างเป็นธรรมชาติ

ข้อดีอีกประการหนึ่งของการใช้สื่อมวลชนเพื่อการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของอิสลามก็เพื่อก่อให้เกิดเครือข่ายแห่งความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างองค์การมุสลิมด้วยกันเอง องค์การมุสลิมกับบุคคลที่อยู่ในสังคมเดียวกัน หรือในกลุ่มสังคมมุสลิมที่มีความสนใจร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กันทางสังคม การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นร่วมกัน และการเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมในลักษณะการปรึกษาหารือ ซึ่งเป็นรูปแบบการแก้ปัญหาตามแนวทางอิสลาม

สื่อมวลชนถูกใช้เป็นสื่อกลางทำหน้าที่รับใช้สังคมมุสลิมในการนำเสนอความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิมให้เป็นที่ประจักษ์ชัด และบางครั้งก็มีอิทธิพลในการก่อให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มมุสลิม เป็นการกระตุ้นเร้าเพื่อให้เกิดพลังและจิตสำนึกในการปกป้องหลักการในศาสนาอิสลาม และปกป้องสิทธิประโยชน์ของชาวมุสลิมด้วย ตัวอย่างเช่น กรณีการเรียกร้องให้สถาบันการศึกษาทุกแห่งทั่วประเทศยอมรับและอนุญาตให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาที่เป็นสตรีมุสลิมแต่งกายตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม หรือที่เรียกกันว่า "ชุดฮิญาบ" นั่นเอง

การนำเสนอข้อมูลความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของอิสลามอย่างต่อเนื่องและอย่างซ้ำๆ ด้วยสื่อหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นสื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ ยังมีผลในการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมให้อยู่ในกรอบของจริยธรรมอิสลามในระดับหนึ่ง การทำงานประสานกันระหว่างสื่อบุคคลกับสื่อมวลชนจะช่วยเผยแพร่พฤติกรรมที่ขัดต่อจารีตประเพณีหรือปทัสถานทางสังคม (Social Norms) ไปในทำนองวิพากษ์วิจารณ์และตำหนิประนาม ทำให้บุคคลที่ตกเป็นข่าวเกิดความละอายใจหรือเกรงกลัว และพยายามแก้ไขพฤติกรรมของตนเอง ส่วนประชาชนทั่วไปก็มักจะยึดเป็นบทเรียนในการประพฤติตนเองให้อยู่ในกรอบของจริยธรรม ตัวอย่างเช่น กรณีของนายสุรชัย เงินทองฟู หรือที่เรียกกันว่า "บังอรอน" ซึ่งมีข่าวออกมาทางสื่อมวลชนต่างๆ ว่าเป็นมุสลิมที่ขายยาเสพติดรายใหญ่ระดับชาติและกำลังถูกตามล่าจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ข่าวนี้เป็นเหตุการณ์ที่อยู่ในความสนใจของประชาชนทั่วไป จึงมักจะถูกนำมาวิพากษ์วิจารณ์ถึงรายละเอียดของเหตุการณ์อย่างรอบคอบทางสื่อมวลชนของมุสลิม และมักจะถูกหยิบยกมาเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี เป็นบทเรียนและให้แง่คิดแก่ผู้รับสาร อันเป็นการขัดเกลาพฤติกรรมทางสังคมโดยทางอ้อมวิธีหนึ่ง

นอกจากนี้ การประสานส่วนต่างๆ ของสังคมให้สามารถดำรงอยู่ได้ ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งในเรื่องแนวคิดในการปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งบางประเด็นเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมานานและไม่มีแนวโน้มที่จะยุติ ผลคือความแตกแยก แบ่งพรรค แบ่งพวก อันส่งผลต่อสังคมมุสลิมโดยรวม ก็สามารถลดบรรยากาศแห่งความขัดแย้งลงได้ด้วยการจัดให้มีสื่อที่เปิดโอกาสให้มีการถกเถียงอภิปราย (Debate and Discussion) ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นระหว่างฝ่ายต่างๆ ในสังคม เพื่อก่อให้เกิดความตกลงยินยอม หรือสร้างความเข้าใจอันมีผลดีต่อส่วนรวม รวมทั้งการแสวงหาพยานหลักฐานทั้งจากวัจนะของท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) และจากบทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอาน มากระตุ้นให้สาธารณชนสนใจ และเข้าใจในแนวคิดของผู้อื่น ซึ่งวิธีการนี้อาจดูเหมือนว่า เป็นวิธีการที่เบ็ดเสร็จแข็งแกร่ง เป็นการเผชิญหน้าที่จะนำไปสู่ความแตกแยกในสังคมเสียมากกว่า แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้ง จะพบว่า ความแข็งแกร่งนี้เป็นไปเพื่อขจัดรากเหง้าของปัญหา อันเกิดจากความไม่เข้าใจและความหวาดระแวงระหว่างกลุ่มที่มีแนวคิดแตกต่างกัน วิธีการนี้ก็ยังคงเป็นทางแก้ที่ถูกต้อง มากกว่าการแก้ปัญหาในลักษณะปล่อยปละละเลยให้คิดและถกเถียงตัดสินกันเอง โดยปราศจากบรรทัดฐานที่อิสลามได้วางกฎเกณฑ์เอาไว้

3. บทบาทในการถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง (Transmission of the social heritage)

การนำสื่อมวลชนมาใช้ในงานเผยแผ่อิสลาม ถือเป็นความพยายามอย่างหนึ่งที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมอิสลามไปยังอนุชนรุ่นต่อไป การถ่ายทอดมรดกทางสังคมในที่นี้ หมายถึง การนำสื่อมวลชนมาใช้ทำหน้าที่ให้การศึกษา (Educational Function) โดยเฉพาะการศึกษาตามแนวทางอิสลาม เพื่อให้เกิดการสืบทอดความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา แนวทางการปฏิบัติ และบรรทัดฐานทางสังคม สื่อมวลชนที่มูลนิธิสันติชนได้นำมาใช้เพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม นับว่าได้ทำหน้าที่ให้การศึกษาอย่างเด่นชัด ทั้งนี้เพื่อสนองวัตถุประสงค์ของมูลนิธิข้อหนึ่งที่ว่า "...เพื่อส่งเสริมการศึกษาและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม" รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากสังคมมุสลิม เพื่อให้เกิดสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาอย่างจริงจังทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป

และสืบเนื่องจากอิสลามเป็นศาสนาที่ส่งเสริมและกระตุ้นเตือนให้มุสลิมศึกษาหาความรู้ตลอดเวลาด้วยวิธีการทุกอย่าง การศึกษาในที่นี้ หาได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่เรื่องของอิสลามอย่างเดียวไม่ ทั้งนี้เห็นได้จากคำสอนของท่านศาสดามุฮัมมัดหลายตอนที่เกี่ยวกับการศึกษา อาทิ

"การแสวงหาความรู้เป็นหน้าที่ที่จำเป็นแก่มุสลิมทั้งชายและหญิง"

"จงศึกษาตั้งแต่อยู่ (แปล) จนถึงหลุมฝังศพ"

"ผู้ใดจากไปเพื่อแสวงหาความรู้ หมายถึงเขาไปในหนทางของพระเจ้าเป็นเจ้าของ กระทั่งเขากลับมา"

(เสาวนีย์ รุจิระอัมพร , 2522)

โดยเนื้อหาในสื่อมวลชนที่นำมาใช้ในการเผยแพร่อิสลามนี้จะนำเสนอประเด็นความรู้ทุกด้านที่เป็นวิถีชีวิตตามแนวทางอิสลาม รวมทั้งประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับมุสลิม อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมมุสลิมด้วย มีการสอดแทรกสาระความคิดเห็นความเชื่อในหลักธรรมคำสอนของอิสลาม ค่านิยม และบรรทัดฐานในสังคม เพื่อปลูกฝังสิ่งเหล่านี้แก่บุคคลในสังคม เช่น หลักศรัทธาและหลักปฏิบัติในศาสนาอิสลาม การศึกษาอิสลามกับสถาบันครอบครัว จรรยา มารยาทในอิสลาม เหล่านี้เป็นต้น

สื่อมวลชนเปรียบเสมือนครู เนื่องจากได้ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ เผยแพร่ข้อมูลสู่สังคม สร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้คนรู้เท่าทันพิษภัยในสังคม ให้ความรู้แก่สังคมกำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ให้สามารถปรับตัวได้ และมีความสามารถในการวิเคราะห์วิจารณ์ได้อย่างถูกต้อง สื่อมวลชนจึงไม่ใช่ครูธรรมดา หากแต่เป็นครูมหาชน ดังนั้น เมื่อสื่อมวลชนเป็นครูมหาชน สิ่งที่สื่อมวลชนพูดหรือเขียนหรือถ่ายทอดออกมา จึงสามารถทำให้คนมีโอกาสรับรู้ มีโอกาสเรียนนับเป็นจำนวนพันคนหมื่นคน ไม่ว่าจะเป็สื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์หรือสื่อสิ่งพิมพ์ ก็ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนแบบนอกระบบโรงเรียนได้เกิดขึ้นแล้ว ทั้งโดยที่ผู้รับสารรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม

ในด้านภารกิจสารสนเทศก็เป็นวัตถุประสงค์หลักของการจัดทำสื่อมวลชนเพื่อการเผยแผ่อิสลาม นั่นคือ การรวบรวม เลือกรวบรวม จัดทำและเผยแพร่เนื้อหาสาระกฎหมายอิสลาม ให้ความรู้ คำอธิบายเรื่องกฎหมายอิสลามแก่ประชาชนผู้รับสารเพื่อผู้รับสารนั้นจะได้รับความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำข้อใช้และข้อห้ามเหล่านั้นไปใช้ในชีวิตจริงได้ รวมทั้งการทำหน้าที่ในการชี้แนะในทางปฏิบัติหรือการตัดสินใจ ทำให้ผู้รับสารได้ทราบถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง สภาพรอบตัว และสภาพสังคมในปัจจุบัน

เมื่อให้ความรู้ ข้อเสนอแนะในเรื่องกฎหมายและหลักปฏิบัติในศาสนาอิสลามผ่านสื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภท คือ วิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ และวิทยุโทรทัศน์แล้ว สิ่งที่ถูกผลิตสื่อทุกคนคาดหวังไว้สูงกว่านั้นก็คือ เนื้อหาในสื่อมวลชนเหล่านั้นสามารถกระตุ้นความอยากรู้ เพิ่มความศรัทธา ให้ความรู้ความเข้าใจ ตอกย้ำภารกิจของความเป็นมุสลิม ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญเพื่อให้ประชาชนเกิดการศึกษา เรียนรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังให้การอบรมปรมิสังคยทางสังคม เพื่อให้มุสลิมสามารถอยู่ร่วมกับชนต่างศาสนิกได้อย่างเรียบร้อย เช่น การประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข การนำแบบอย่างจริยวัตรอันดีงามของศาสดามูฮัมหมัดมาใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่เอาเปรียบหรือทำให้ผู้อื่นต้องได้รับความเดือดร้อน เป็นต้น

สื่อมวลชนเป็นสถาบันการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการที่ทวีความสำคัญเพิ่มขึ้น เพราะสื่อมวลชนเป็นสื่อที่มีศักยภาพในการเข้าถึงมวลชนได้อย่างกว้างขวาง และด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ที่ก้าวหน้า สามารถทำให้การกระจายข่าวสารและความรู้รวดเร็วขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน แต่ถึงกระนั้นก็ตาม สื่อมวลชนก็ยังมีข้อจำกัดในตัวเอง เทคนิคการผลิตรายการหรือทักษะการเขียนในสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อจูงใจกลุ่มเป้าหมายยังเป็นปัญหาสำคัญในการชักชวนให้ผู้รับสารเปิดรับสื่อ รวมทั้งความสามารถในการตีความรับสารและโอกาสในการเปิดรับสารของกลุ่มเป้าหมายก็ยังเป็นอุปสรรคสำคัญ สื่อมวลชนที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายจึงมีอย่างดาษดื่นในสังคมมุสลิม เหล่านี้ยังคงเป็นต้นกำเนิดของคำถามที่ว่า เมื่อสื่อมวลชนไม่มีคุณภาพเพียงพอหรือไม่เหมาะสมกับกลุ่ม

ผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารไม่สนใจหรือไม่มีโอกาสเปิดรับสื่อ นั้น ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาหรือข้อมูลความเคลื่อนไหวในสังคมที่มีผล กระทบต่อสังคมมุสลิมแล้ว ระบบการถ่ายทอดมรดกทางสังคมหรือวัฒนธรรมอิสลามผ่านสื่อมวลชนจะมีประสิทธิภาพเพียงใด และถึงแม้รูปแบบการดำเนินชีวิตตามรูปแบบวัฒนธรรมอิสลามยังคงมีให้เห็นในสังคม ก็ยังมีอาจสรุปได้ว่าเป็นผลมาจากการเผยแพร่ของสื่อมวลชนได้อย่างสมบูรณ์

ดังนั้น การถ่ายทอดวัฒนธรรมอิสลามจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านระบบการศึกษา จึงต้องใช้สื่อผสมหรือวิธีการหลายอย่างทำงานประสานกัน อาทิ การใช้สื่อบุคคลร่วมกับสื่อมวลชน ใช้วิธีการพูดการเขียน รวมทั้งส่งเสริมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาของมุสลิม ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education)

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ประสิทธิผลของการใช้สื่อมวลชนที่ใช้เพื่อการเผยแผ่อิสลาม

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสอบถามกลุ่มผู้รับสารจากสื่อมวลชนที่ใช้ในงานเผยแผ่อิสลามของมูลนิธิสันติชน ในงานวิจัยเรื่อง "การใช้สื่อมวลชนเพื่อการเผยแผ่อิสลาม" ได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง
- ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามของมูลนิธิสันติชน
- ตอนที่ 3 ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม
- ตอนที่ 4 ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามของมูลนิธิสันติชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 1 ข้อ 1 เพศ

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	130	34.5
หญิง	247	65.5
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์ เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ เพศหญิงจำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 65.5 และเพศชายจำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 34.5

ตอนที่ 1 ข้อ 2 อายุ

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
13 - 20 ปี	62	16.4
21 - 30 ปี	185	49.0
31 - 40 ปี	48	12.8
41 - 50 ปี	7	1.9
51 ปีขึ้นไป	75	19.9
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 8 ผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 5 กลุ่มอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 - 30 ปี รวม 185 คน หรือคิดเป็น 49 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 75 คน และช่วงอายุที่น้อยที่สุดคือ 41 - 50 ปี มีจำนวน 7 คน

ตอนที่ 1 ข้อ 3 ระดับการศึกษาสูงสุด

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้เข้าเรียน	0	0
ประถมศึกษา (ป.1-ป.6)	75	19.9
มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3)	27	7.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6)		
ปวช. , ปกศ. ต้น , หรือเทียบเท่า	130	34.5
อนุปริญญา , ปวส.,ปวท., ปกศ.สูง		
หรือเทียบเท่า	55	14.6
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	89	23.6
สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.2
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 9 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำการสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. , ปกศ. ต้น , หรือเทียบเท่า คือร้อยละ 34.5 รองลงมาคือระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีจำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 23.6

ตอนที่ 1 ข้อ 4 อาชีพ

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รับราชการ รัฐวิสาหกิจ	21	56
กิจการส่วนตัว ค้าขาย	71	18.8
แม่บ้าน	36	9.5
เกษตรกรรวม	7	1.9
พนักงานบริษัทเอกชน	27	7.2
นักเรียน / นิสิต / นักศึกษา	187	49.6
รับจ้างทั่วไป / ผู้ใช้แรงงาน	14	3.7
อื่นๆ	14	3.7
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานะเป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา จำนวนร้อยละ 49.6 รองลงมาคืออาชีพกิจการส่วนตัวและค้าขาย มีจำนวน 71 คน คิดเป็น ร้อยละ 18.8 และกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพเกษตรกรมีน้อยที่สุด คือ มีจำนวน 7 คน คิดเป็น ร้อยละ 1.9

ตอนที่ 1 ข้อ 5 รายได้ต่อเดือน

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีรายได้	185	50
น้อยกว่า 5,000 บาท	69	18.3
5,001 - 10,000 บาท	75	19
10,001 - 15,000 บาท	34	9.0
15,001 - 20,000 บาท	14	3.7
สูงกว่า 20,000 บาท	0	0
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 11 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาจากรายได้ส่วนตัวเฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ระหว่าง 5,001 - 10,000 บาท มีจำนวนร้อยละ 19 รองลงมาคือ ผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท และกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนน้อยที่สุด มีรายได้ระหว่าง 15,001 - 20,000 บาท มีจำนวนร้อยละ 3.7

**ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเผยแพร่
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามของมุลนิธินดิชน**

ข้อมูลนี้เป็นผลจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 377 คน ทั้งที่เคยเปิดรับและไม่เคยเปิดรับรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมที่ผลิตโดยมุลนิธินดิชน ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาศึกษาถึงประสิทธิผลการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียง ในการนำมาใช้ในงานเผยแผ่อิสลาม โดยประเมินจากแบบสอบถามตอนที่ 2 จำนวนข้อคำถามทั้งหมด 12 ข้อ ได้ผลการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 2 ข้อ 1 การเปิดรับรายการวิทยุภาคมุสลิม ที่ผลิตโดยมุลนิธินดิชน
ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เปิดรับรายการวิทยุภาคมุสลิม ที่ผลิตโดยมุลนิธินดิชน

ชื่อรายการ	เคยเปิดรับ		ไม่เคยเปิดรับ		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. รายการวิทยุเพื่อสันติชน	267	70.8	110	29.2	377	100.0
2. รายการศึกษาอิสลาม ทางไกลทางอากาศ	199	52.8	178	47.2	377	100.0
3. รายการวิทยุรวมภวอน	219	58.1	158	41.9	377	100.0

จากตารางที่ 12 พบว่า รายการวิทยุเพื่อสันติชนเป็นรายการที่กลุ่มตัวอย่างเคยเปิดรับมากที่สุด จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 70.8 รองลงมาคือรายการวิทยุรวมภวอน กลุ่มตัวอย่างเคยเปิดรับ 219 คน คิดเป็นร้อยละ 58.1 และรายการที่กลุ่มตัวอย่างเคยเปิดรับน้อยที่สุด คือรายการศึกษาอิสลามทางไกลทางอากาศ มีจำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 52.8

เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับรายการวิทยุของมูลนิธิสันติชน

เนื่องจากการสอบถามเรื่องเหตุผลในการเปิดรับสื่อนั้น เป็นหัวข้อสัมภาษณ์ที่เปิดกว้างให้กลุ่มตัวอย่างตอบได้อย่างอิสระไม่จำกัดตัวเลือก ดังนั้น ข้อมูลในเรื่องนี้จึงมีหลากหลายแง่คิด ไม่สามารถจำแนกเป็นเปอร์เซ็นต์ที่แน่นอนได้ จึงได้นำเสนอเป็นข้อมูลในลักษณะการบรรยาย ดังนี้

เหตุผลในการเปิดรับรายการวิทยุเพื่อสันติชน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับรายการวิทยุเพื่อสันติชน เนื่องจากเห็นว่าเป็นรายการที่ดี มีสาระครอบคลุมถึงเรื่องราวต่างๆ ของอิสลามในทุกด้าน ทั้งนี้เพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจถึงหลักการต่างๆ เพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องตามวัฒนธรรมอิสลาม กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มักจะให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นหลักนิติศาสตร์ เนื่องจากเห็นว่า สามารถนำไปใช้อบรมสั่งสอน บอกต่อกับเพื่อนบ้าน ลูกหลาน สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตเป็นมุสลิมที่ดีต่อไป

กลุ่มตัวอย่างบางส่วน เปิดรับเนื่องจากต้องการรับรู้ข่าวสาร กิจกรรมและความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิม รวมถึงรับรู้เกี่ยวกับปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น และได้มีโอกาสรับฟังหลายแนวคิดหลายทัศนะจากสื่อต่างๆ เพื่อนำข้อมูลมาประมวลเป็นความคิดของตัวเอง

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มตัวอย่างประมาณ 8 เปอร์เซ็นต์ ที่มีอาชีพทำงานค้าขายหรือกิจการส่วนตัว เช่น ทำอาหาร เปิดร้านขายของ ส่วนใหญ่รับฟังรายการวิทยุเพื่อสันติชน เพื่อเป็นเพื่อนซัดเกลาจิตใจ เนื่องจากเป็นรายการธรรมะ ฟังแล้วคิด จะทำให้รู้จักใช้เหตุผล มีสมาธิและทำให้สบายใจได้ กลุ่มตัวอย่างส่วนนี้ รับฟังรายการวิทยุในยามทำงาน เช่น ต้องตื่นแต่เช้าตรู่ เพื่อทำข้าวหมกขายในตลาด ก็จะใช้เวลาในช่วงนี้ฟังรายการวิทยุไปด้วย และทำงานไปด้วย หรือขายของไปด้วย ฟังวิทยุไปด้วย เป็นการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเหล่านี้ถือเป็นคุณลักษณะเด่นประการหนึ่งของสื่อวิทยุกระจายเสียง

กลุ่มตัวอย่างบางส่วนให้ความเห็นตรงกันว่า รายการวิทยุเพื่อสันติชน เป็นรายการที่รู้จักนำสื่อสมัยใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมุสลิมได้เป็นอย่างดี รายการวิทยุภาคมุสลิมจึงได้รับความสนใจจากผู้รับสารมาก เพราะในสภาพปัจจุบัน มุสลิมขาดการรวมตัวอย่างต่อเนื่อง การส่งผ่านข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในสังคมจึงต้องอาศัยสื่อเป็นตัวเชื่อมโยงส่งข่าว เช่น ข่าวการเสียชีวิตของพี่น้องมุสลิม ข่าวคราวความขัดแย้งและเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมมุสลิมในวงกว้าง เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อกระตุ้นเตือนให้พี่น้องมุสลิมเกิดความสำนึก ความสามัคคี และรวมตัวกันเพื่อกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้ต่อไป

โดยสรุป เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับรายการวิทยุเพื่อสันติชนของมูลนิธิสันติชน เนื่องจากเห็นประโยชน์จากรายการวิทยุกระจายเสียง ที่มีต่อตนเองและสังคม ดังนี้

1. สามารถใช้เป็นสื่อเพิ่มพูนและทบทวนความรู้ทางศาสนาได้เป็นอย่างดี
2. เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และครอบครัว
3. ได้รับข่าวสารความเคลื่อนไหวต่างๆ อย่างรวดเร็ว เช่น การแจ้งข่าวการเสียชีวิต
4. กรณีเกิดความขัดแย้ง สามารถใช้มุมมองและทัศนะที่แตกต่างกัน เพื่อนำมาวิเคราะห์ตีความโดยอยู่ในกรอบของอิสลามได้
5. เป็นการเผยแพร่ศาสนาในระดับกว้าง มีอิทธิพลต่อผู้รับสารจำนวนมาก

เหตุผลในการเปิดรับรายการโครงการศึกษาอิสลามทางไกลทางอากาศ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับรายการโครงการศึกษาอิสลามทางไกลทางอากาศ เนื่องจากเห็นว่าเป็นรายการที่ดีมีประโยชน์ ฟังแล้วได้สาระความรู้เกี่ยวกับหลักการในศาสนาอิสลาม ทั้งในส่วนของหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติ ได้ชัดเจนเกี่ยวกับหลักธรรมจรรยาบรรณในอิสลาม และช่วงรายการที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ชื่นชอบเป็นพิเศษก็คือ ช่วงอ่านโองการอัลกุรอาน โดยกลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลว่า อัลกุรอานเป็นมรดกล้ำค่าที่พระเจ้าประทานมาให้มนุษย์ จำเป็นที่มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเนื้อหา และหลักคำสอนที่อยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานแล้วนำมาปฏิบัติจริงในชีวิต อันจะทำให้บุคคลผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์

นอกจากการได้รับความรู้ในเรื่องศาสนาอย่างเข้มข้นแล้ว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชน เนื่องจากต้องการทราบเรื่องราวความเคลื่อนไหวทางด้านศาสนาและสังคมมุสลิม เพราะรายการโครงการศึกษาอิสลามทางไกลทางอากาศเป็นรายการถ่ายทอดสด การซักถามปัญหาข้อข้องใจต่างๆ จึงเป็นเรื่องราวทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้กลุ่มตัวอย่างผู้รับฟังได้รับรู้เหตุการณ์ต่างๆ และมีความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้มีความรู้ในเรื่องที่ไม่เคยรู้มาก่อน หรือถ้ามีปัญหาข้อข้องใจไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางศาสนาหรือปัญหาทางสังคม ก็สามารถโทรมาซักถามหรือปรึกษาที่มูลนิธิสันติชนได้ตลอดเวลา

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วน ใช้รายการวิทยุเป็นเสมือนเพื่อนและครูในเวลาเดียวกัน คือ มีเวลาว่างในช่วงออกอากาศ จึงเปิดฟังหรือทำงานประจำไปด้วยฟังวิทยุไปด้วย โดยกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ให้เหตุผลว่า ฟังรายการวิทยุของมูลนิธิสันติชนแล้วได้ประโยชน์ มีความรู้มากกว่าดูโทรทัศน์ และส่วนมากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้มักเป็นผู้ใหญ่หรือคนมีอายุ จึงค่อนข้างจะมีสมาธิในการฟัง ชอบฟังรายการบรรยายธรรมเป็นพื้นฐานเดิมอยู่แล้ว จึงติดตามรับฟังรายการมาตลอด บางคนบอกว่ารู้สึกภูมิใจที่ได้มีความรู้ในเรื่องศาสนาเพิ่มขึ้นจากการรับฟังรายการวิทยุภาคมุสลิมของมูลนิธิสันติชน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้อบรม

ดักเดือนบุดรหลานให้อยู่ในกรอบจริยธรรมอิสลามด้วยความมั่นใจว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้อง มีหลักฐานอ้างอิง และมาจากผู้มีความรู้ทางด้านศาสนาจริงๆ

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 377 คน พบว่า กลุ่มผู้รับสารรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชน ไม่ได้มีเฉพาะกลุ่มมุสลิมเดิมเท่านั้น หากแต่เป็นมุสลิมใหม่อีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสสอบถามข้อมูลจากกลุ่มมุสลิมใหม่จำนวน 2 ท่าน ได้รับข้อมูลว่า ชอบฟังรายการวิทยุภาคมุสลิมที่ผลิตโดยมูลนิธิสันติชน โดยเฉพาะรายการโครงการศึกษาอิสลามทางไกลทางอากาศ เนื่องจากมีช่วงรายการที่เจาะกลุ่มเป้าหมายเฉพาะมุสลิมใหม่ ความรู้ที่ได้รับส่วนมากเป็นเรื่องการเตือนสติเตือนใจเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษ การเชิญชวนให้ประกอบคุณธรรมความดี และการเคารพกราบไหว้พระเจ้าเพียงองค์เดียว บางครั้งกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ก็รับฟังเพื่อการประเมินระดับความรู้เรื่องศาสนาของตนกับคนในสังคม กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ท่าน มีเหตุผลตรงกันว่า ฟังรายการวิทยุเพื่อทำความเข้าใจศาสนาอิสลามทุกด้าน เนื่องจากรู้ว่าตนยังมีความรู้เรื่องศาสนาอิสลามอยู่น้อยมาก จำเป็นต้องเรียนรู้และนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่องตลอดไป

เหตุผลในการเปิดรับรายการวิทยุรวมฎอนของมูลนิธิสันติชน

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่เปิดรับฟังรายการวิทยุรวมฎอนของมูลนิธิสันติชน เนื่องจากเห็นว่าเป็นรายการที่เหมาะสมกับวาระและเวลา เพราะเดือนรวมฎอนเป็นเดือนที่มุสลิมทั่วโลกถือศีลอดอย่างพร้อมเพรียง ก่อนรุ่งอรุณของทุกวัน มุสลิมจะต้องตื่นขึ้นมาประกอบศาสนกิจและรับประทานอาหารเช้าเพื่อเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการถือศีลอดในวันรุ่งขึ้น รายการวิทยุรวมฎอนของมูลนิธิตอกอากาศในเวลา 02.30 - 06.30 น. ทุกวันตลอดเดือนรวมฎอน ซึ่งตรงกับเวลาที่มุสลิมจะต้องลุกขึ้นมารับประทานอาหารเช้าอยู่แล้ว ดังนั้น จึงมีกลุ่มผู้ฟังเป็นจำนวนมากติดตามรับฟังรายการอย่างต่อเนื่องทุกปี

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า เดือนรวมฎอนเป็นเดือนที่มุสลิมจะต้องสงบเสงี่ยมกาย วาจา ใจ และประกอบแต่คุณงามความดีให้มากที่สุด การเปิดรับสื่อต่างๆ ก็ควรจะเลือกสื่อที่ดี มีสาระประโยชน์ สามารถน้อมนำและดักเตือนให้คนในสังคมตระหนักถึงการ

ทำความดีให้แก่กันและกันให้มากที่สุด รายการวิทยุที่มีลักษณะเป็นรายการบรรยายธรรมทางศาสนาจึงได้รับการต้อนรับอย่างดีจากกลุ่มผู้ฟังมุสลิมกลุ่มใหญ่ อีกทั้งรายการวิทยุกระจายเสียงทุกรายการที่จัดโดยมูลนิธิสันติชนเป็นรูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ คือ มีหลายเรื่อง หลายตอน พิธีกรหลายคน และเนื้อหาสาระหลายประเภทรวมอยู่ในรายการเดียวกัน ทั้งที่เป็นเรื่องศาสนาล้วนๆ หรือรายการข่าวเหตุการณ์ สังคม การเมืองในประเทศไทย จึงเป็นทางเลือกให้ผู้รับสารเปิดรับฟังได้ในช่วงที่ตัวเองสนใจ เช่น กลุ่มตัวอย่างบางส่วนชอบฟังช่วงรายการเพื่อนหญิงสนทนา เนื่องจากเห็นว่า มีความน่าสนใจ เจาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้หญิง และประเด็นในการสนทนาไม่ไร้สาระ หากแต่เต็มไปด้วยแง่คิดและคติเตือนใจ

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับช่วงรายการที่ชื่นชอบเป็นพิเศษ ได้ข้อมูลว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ ชอบฟังรายการตอบปัญหาทางศาสนามากที่สุด โดยให้เหตุผลว่า เพื่อจะได้ทราบหลักการในการดำเนินชีวิต เพิ่มความรู้ในเรื่องการปฏิบัติธรรม และทำให้เกิดมุมมองและแนวความคิดที่กว้างขวางขึ้น ช่วงรายการที่ผู้ฟังชื่นชอบรองลงมา คือ ช่วงรายการ "กุรอาน ธรรมนูญแห่งชีวิต" โดยกลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลว่า ชอบฟังโองการจากอัลกุรอาน เพราะทำให้หัวใจสงบและมีสมาธิในการประกอบกิจการงานต่างๆ และคำสอนจากอัลกุรอาน ทำให้เกิดการต่อยอดการทำความดี มีประโยชน์ ต่อการปรับปรุงตนเอง และพัฒนาสังคม

ตอนที่ 2 ข้อ 2 ความบ่อยครั้งในการเปิดรับ

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชน

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทุกวัน	69	18.3
สัปดาห์ละ 3 - 4 ครั้ง	89	23.6
สัปดาห์ละ 1 - 2 ครั้ง	75	19.9
น้อยกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	103	27.3
ไม่เคยฟัง	41	10.9
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 13 พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างเปิดรับรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชนน้อยกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้งมากที่สุด คือ 103 คน คิดเป็นร้อยละ 27.3 รองลงมาคือกลุ่มที่เปิดรับสัปดาห์ละ 3 - 4 ครั้ง มี 89 คน คิดเป็นร้อยละ 23.6 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยฟังรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชน มี 41 คน หรือร้อยละ 10.9

ตอนที่ 2 ข้อ 3 ความนานในการเปิดรับ

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความนานในการเปิดรับสื่อวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชน

ความนานในการเปิดรับ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มากกว่า 3 ชม.	21	5.6
2 - 3 ชม.	34	9.0
1 - 2 ชม.	75	19.9
30 นาที - 1 ชม.	172	45.6
น้อยกว่า 15 นาที	75	19.9
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 14 พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างที่เปิดรับรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชน โดยใช้เวลา 30 นาที - 1 ชม. ต่อวัน มากที่สุด คือ 172 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมาคือกลุ่มที่ใช้เวลาดังแต่ 1 - 2 ชม. จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 19.9 และกลุ่มที่ใช้เวลาน้อยกว่า 15 นาที มีจำนวนเท่ากันคือ 75 คน คิดเป็นร้อยละ 19.9 และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เวลามากกว่า 3 ชม. มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 21 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 5.6

ตอนที่ 2 ข้อ 4 ความพอใจในเนื้อหาและรูปแบบ

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความพอใจในเนื้อหา และรูปแบบของรายการวิทยุกระจายเสียง ของมูลนิธิสันติชน

ระดับความพอใจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พอใจมาก	185	49.0
เฉยๆ	110	29.2
ควรมีการปรับปรุง	75	19.9
ไม่ค่อยพอใจ	7	1.9
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 15 ผู้วิจัยได้แบ่งระดับความพึงพอใจออกเป็น 4 ระดับ ซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากพอใจในเนื้อหาและรูปแบบของรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชนมากที่สุด คือ 185 คน คิดเป็นร้อยละ 49.0 รองลงมาคือรู้สึกเฉยๆ จำนวน 110 คน หรือร้อยละ 29.2 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ค่อยพอใจมีน้อยที่สุดคือ 7 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.9

จากการสอบถามถึงเหตุผลในการประเมินระดับความพึงพอใจดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างที่พอใจมากส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า เนื่องจากรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชนมีลักษณะเป็นรูปแบบรายการที่ให้ความรู้ทางด้านศาสนาอิสลาม ซึ่งมีประโยชน์ต่อมุสลิมโดยทั่วไปอยู่แล้ว อีกทั้งรูปแบบการดำเนินรายการที่ทันสมัย ไม่ยึดเยื้อ วิทยากรมีความรู้ความสามารถ และยึดหลักการอิสลามในการอบรมบ่มเพาะความดี วิทยากรพูดดีมีสาระ เข้าใจง่าย พูดอย่างกลางๆ และไม่รุนแรง ทำให้ผู้ฟังรู้สึกถึงความเป็นพี่น้องกัน ช่วยเตือนสติซึ่งกันและกัน อันเป็นผลทำให้ก่อเกิดความสามัคคีขึ้นในสังคมมุสลิม

กลุ่มตัวอย่างที่ประเมินความพึงพอใจในระดับเฉยๆ ให้เหตุผลว่า เนื่องจากรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชน มีลักษณะคล้ายกับรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมขององค์การอิสลามอื่นๆ คือมีทั้งข้อดี และข้อที่ยังบกพร่องอยู่ และกลุ่มตัวอย่างบางส่วนก็ไม่

ได้ติดตามรับฟังรายการอย่างต่อเนื่อง จึงไม่สามารถประเมินรายการโดยภาพรวมได้ จึงประเมินให้อยู่ในระดับกลางๆ ไว้ก่อน

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ประเมินความพึงพอใจว่า ควรมีการปรับปรุงในบางส่วนให้ เหตุผลว่าในบางครั้ง เนื้อหาของรายการก็มีลักษณะซ้ำซ้อน ไม่น่าสนใจ ประเด็นในการพูดคุย ล้ำสมัยและการนำเสนอไม่น่าฟัง เช่น พิธีกรพูดซ้ำเกินไป เนื้อหามีลักษณะเป็นน้ำท่วมทุ่ง และบางครั้งก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่มุสลิม และยังมีกลุ่มตัวอย่างอีกส่วนหนึ่งให้ เหตุผลว่า ควรปรับเปลี่ยนเวลาออกอากาศจากเวลา 05.30 - 06.30 น. เป็นเวลากลางวันบ้าง เนื่องจากเวลาดังกล่าวนั้นซ้ำเกินไป

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับไม่น่าพอใจนั้น ส่วนใหญ่ให้ เหตุผลคล้ายกันว่า ไม่ค่อยได้ฟังหรือไม่เคยฟังเลย จึงคิดว่าไม่น่าพอใจ ไม่ค่อยพอใจ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ไม่สามารถประเมินได้ว่าดีหรือไม่ดี

ตอนที่ 2 ข้อ 5 การรับรู้ประโยชน์จากการรับฟังรายการวิทยุภาคมุสลิมของมุลนิฮ์สันติชน

จากการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 377 คน เกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการรับฟังรายการวิทยุภาคมุสลิมของมุลนิฮ์สันติชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า ได้รับความรู้ทางด้านวิชาการศาสนาอิสลามมากที่สุด คือประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนประโยชน์รองลงมา คือ จะได้เข้าใจถึงปรัชญาความคิดและวิถีชีวิตประจำวันของอิสลามิกชน รวมทั้งจะได้นำความรู้ที่ได้รับมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้องในชีวิตประจำวัน

ส่วนประโยชน์ที่ได้รับจากการรับฟังรายการวิทยุภาคมุสลิมของมุลนิฮ์สันติชนในประเด็นปลีกย่อยที่กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูลนั้น พอจะสรุปเป็นประเด็นหลักๆ ได้ดังนี้

1. เพื่อที่จะได้นำความรู้ที่ได้รับจากการรับฟังรายการวิทยุไปเป็นแนวทางในการสั่งสอนอบรมบุตรหลานในครอบครัว

2. เพื่อที่จะได้รู้สถานการณ์ ข่าวสารความเป็นไปในสังคมมุสลิม
3. เพื่อที่จะได้รับทางนำและคำสอนจากคัมภีร์อัลกุรอาน
4. เพื่อที่จะได้รู้แนวคิดหลักมูลฐาน (Concept) ของอิสลาม อันเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต
5. เพื่อที่จะได้รับทราบมุมมองการวิเคราะห์ในประเด็นข้อโต้แย้งต่างๆ จากบุคคลหลายๆ กลุ่ม
6. เพื่อที่จะไขข้อข้องใจเกี่ยวกับปัญหาทางศาสนาที่ผู้ฟังถามมาในบางช่วงของรายการ
7. เพื่อที่จะได้รู้ถึงหลักปฏิบัติศาสนกิจอย่างละเอียด
8. เพื่อที่จะเป็นอีกหนึ่งแรงกระตุ้นเตือนใจในเรื่องการศรัทธา
9. เพื่อที่จะเป็นอีกหนทางหนึ่งในการตอกย้ำให้ทำความดี
10. เพื่อที่จะได้รู้ประวัติศาสตร์อิสลาม และแนวทางการปฏิบัติตนของศาสนทูตของพระเจ้าเป็นเจ้าแต่ละองค์
11. เพื่อที่จะได้รู้จักการปรับตัวและการใช้ชีวิตในสังคมมุสลิม
12. เพื่อที่จะได้รู้จักกลุ่มมุสลิมใหม่ ได้รู้แนวคิด ทศนคติ ก่อนเข้ารับอิสลาม รวมถึงเหตุผลจูงใจที่เข้ารับอิสลาม และชีวิตความเป็นอยู่หลังจากเข้ารับอิสลามแล้ว

ตอนที่ 2 ข้อ 6 การนำเนื้อหาจากการรับฟังรายการวิทยุไปถ่ายทอดสู่บุคคลอื่น
 ตารางที่ 16 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการถ่ายทอดเนื้อหาสู่
 บุคคลอื่นหลังจากการเปิดรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงของมูลนิธิสันติชน

มีการถ่ายทอดสู่บุคคลอื่น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	253	67.1
ไม่ใช่	124	32.9
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 16 พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างที่เคยนำเนื้อหาที่ได้รับจากการรับฟังรายการวิทยุไปถ่ายทอดสู่บุคคลอื่น 253 คน หรือร้อยละ 67.1 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยนำเนื้อหาที่ได้รับจากการรับฟังรายการวิทยุไปถ่ายทอดสู่บุคคลอื่น 124 คน หรือร้อยละ 32.9

ตอนที่ 2 ข้อ 7 ความเหมาะสมของเนื้อหาในรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเผยแผ่
อิสลาม

ตารางที่ 17 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประเมินความ
เหมาะสมของเนื้อหาในรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเผยแผ่อิสลาม

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เหมาะสมมาก	288	76.4
เฉยๆ	69	18.3
ไม่ค่อยเหมาะสม	20	5.3
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 17 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาในรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเผยแผ่อิสลามว่ามีความเหมาะสมมาก มีมากที่สุด คือ 288 คน หรือร้อยละ 76.4 กลุ่มตัวอย่างที่ประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับเฉยๆ มี 69 คน หรือร้อยละ 18.3 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับไม่ค่อยเหมาะสม มีน้อยที่สุด คือ 20 คน หรือร้อยละ 5.3 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับต่างๆ ให้เหตุผลดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับที่เหมาะสมมากให้เหตุผลว่า เนื่องจากรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเผยแผ่อิสลามที่ผลิตโดยมูลนิธิสันติชน เป็นลักษณะรายการที่ให้ความรู้ เน้นการศึกษาวิชาการอิสลามทุกด้าน ความรู้ที่ได้รับสามารถนำมาใช้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนั้น ยังให้ความรู้รอบตัวเกี่ยวกับสถานการณ์รอบด้านในสังคมมุสลิม วิทยากรสามารถเปิดประเด็นต่างๆ ที่ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งน่าสนใจและเป็นการจุดประกายความคิดให้คนฟังได้เป็นอย่างดี

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับที่เหมาะสมมาก ยังให้ความคิดเห็นตรงกันว่า รายการวิทยุภาคมุสลิมเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้มุสลิมที่ไม่มีโอกาสเล่าเรียนตามสถานศึกษาต่างๆ ได้มีโอกาสทำความเข้าใจและเรียนรู้ประวัติศาสตร์และหลักการอิสลาม ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันในหมู่มุสลิมว่า จากสภาพสังคมในขณะนี้ มีสิ่งล่อแหลมเกิดขึ้นมากมายที่ทำให้ศรัทธาและการปฏิบัติตนตามแบบอย่างของอิสลามไม่ได้รับความเอาใจใส่เท่าที่ควร โดยเฉพาะจากกลุ่มเยาวชนมุสลิม การเกิดสื่อสารมวลชนใหม่ๆ ขึ้นในสังคมมุสลิม ย่อมถือเป็นเรื่องที่ดีและอาจเป็นอีกหนทางหนึ่งในการช่วยฟื้นฟูจริยธรรมอิสลามให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่บ้างไม่มากก็น้อย

นอกจากเหตุผลหลักดังกล่าวข้างต้นแล้ว กลุ่มตัวอย่างที่ประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ยังให้เหตุผลที่แตกต่างกันในประเด็นปลีกย่อยอื่นๆ ซึ่งพอจะสรุปรวมเป็นประเด็นกว้างๆ ได้ดังนี้

- เนื้อหาและรูปแบบของรายการวิทยุภาคมุสลิมมีการพัฒนาให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน มีการนำเสนอข่าวสารใหม่ๆ การวิเคราะห์หรือวิจารณ์ก็สามารถประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตและหลักคำสอนของอิสลามได้ ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้รับสารเป็นคนทันโลกทันเหตุการณ์แล้ว ยังเป็นการฝึกให้ผู้ฟังรู้จักมองตัวเองและสามารถใช้หลักศาสนาอธิบายและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้
- รายการถามตอบปัญหาทางศาสนา ถือได้ว่าเป็นช่วงรายการที่ผู้ฟังให้ความสนใจเป็นอย่างมาก การตอบรับ (Feedback) จากผู้ฟัง เช่น การเขียนจดหมายหรือการโทรศัพท์เข้ามาถามปัญหาในขณะนั้น ทำให้ผู้ฟังคนอื่นๆ มีความรู้สึกมีส่วนร่วมในรายการ และสร้างความสนใจ ความอยากรู้คำตอบและเป็นการจุดประกายความคิดใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง กระบวนการทั้งหมดนี้ ถือเป็นอีกวิธีหนึ่งในการถ่ายทอดมรดกทางสังคมมุสลิมหรือหลักศีลธรรมในอิสลามให้ยังคงอยู่ และมีการนำไปใช้จริงในสังคมให้มากที่สุด เพราะหากหลักการอิสลามเป็นเพียงแนวคิดในอุดมคติที่ไม่มีการนำไปปฏิบัติจริงแล้วไซ้ร ย่อมไม่เกิดปัญหาหรือข้อขัดแย้งอันเกิดจากการปฏิบัติขึ้นในหมู่มุสลิมอย่างแน่นอน

- เมื่อเกิดปัญหาหรือข้อขัดแย้งในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอิสลาม แล้วได้มีการนำปัญหามาถกเถียงอภิปรายภายในขอบเขตและวิธีการที่อิสลามอนุญาต ทำให้เกิดมุมมองการวิเคราะห์ที่หลากหลายจากนักวิชาการมุสลิม เป็นการเพิ่มพูนวิทย์ปัญญาและส่งเสริมค่านิยมให้มุสลิมรู้จักการใช้เหตุผล และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

กลุ่มตัวอย่างที่ประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาในรายการวิทยุภาคมุสลิมของมูลนิธิสันติชนให้อยู่ในระดับเฉยๆ ให้เหตุผลว่า เนื่องจากรูปแบบและเนื้อหายังมีทั้งข้อดีและข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข เช่น บางครั้งผู้ดำเนินรายการพูดมากเกินไปหรือใช้คำไม่เหมาะสม มีคลื่นรบกวนบ่อยครั้ง โฆษณาบางชิ้นไม่น่าฟัง ไม่มีความเป็นมืออาชีพ และการนำเสนอเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนกับรายการวิทยุภาคมุสลิมขององค์กรอื่นๆ

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาในรายการวิทยุภาคมุสลิมของมูลนิธิสันติชนอยู่ในระดับที่ไม่ค่อยเหมาะสมให้เหตุผลว่า รายการควรเน้นการชักชวนให้ปฏิบัติจริง ไม่ใช่แค่การให้ความรู้อย่างเดียว และควรจะตระหนักว่า รายการวิทยุภาคมุสลิมเจาะกลุ่มเป้าหมายไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มคนทำงาน ซึ่งถือเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในช่วงวัยที่สำคัญที่สุด เป็นกลุ่มที่จะสืบทอดเจตนารมณ์ของอิสลามต่อไป ดังนั้น รูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุภาคมุสลิมต้องปรับปรุงและพัฒนาเทคนิคการนำเสนอทุกวิถีทางเพื่อให้นักกลุ่มคนเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมและภูมิใจกับการเผยแผ่อิสลาม ไม่ว่าจะตนจะอยู่ในฐานะของผู้ให้หรือผู้รับก็ตาม

ตอนที่ 2 ข้อ 8 ปัญหาในการเปิดรับ

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาในการรับฟัง
รายการวิทยุภาคมุสลิมของมูลนิธิสันติชน

ปัญหาในการเปิดรับสื่อของ กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
คลื่นไม่ชัด	110	29.2
นอนตื่นสาย	48	12.7
เนื้อหาไม่น่าสนใจ	0	0
ไม่มีเครื่องรับวิทยุกระจายเสียง	14	3.7
ไม่มีเวลา	151	40.1
ไม่ชอบรูปแบบรายการธรรมะ	14	3.7
จำคลื่นไม่ได้	40	10.6
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 18 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในเรื่องเวลามากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งคือ ไม่มีเวลา 151 คน ร้อยละ 40.1 อันดับสองคือ ปัญหาเรื่องคลื่นไม่ชัด คิดเป็นร้อยละ 29.2 หรือ 110 คน ปัญหาที่พบน้อยที่สุดในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 377 คน คือปัญหาเรื่องการไม่มีเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงและการไม่ชอบรูปแบบรายการธรรมะ คิดเป็นร้อยละ 3.7 ส่วนประเด็นที่ไม่เป็นปัญหาเลยคือ เรื่องเนื้อหาไม่น่าสนใจ เพราะกลุ่มตัวอย่าง 377 คน ไม่มีคนใดตอบว่าเหตุผลนี้เป็นปัญหาในการเปิดรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมของมูลนิธิสันติชนเลย

ตอนที่ 2 ข้อ 9 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องการปรับปรุงรายการวิทยุกระจายเสียง
ภาคมุสลิมของมูลนิธิสันติชน

เนื่องจากการสอบถามเรื่องความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องการปรับปรุง
รายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมของมูลนิธิสันติชนนั้น เป็นลักษณะคำถามแบบปลาย
เปิด (Open - End Question) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสามารถตอบได้อย่างอิสระ ไม่มีตัวเลือกมา
จำกัดคำตอบ ดังนั้น ข้อมูลในเรื่องนี้ย่อมมีหลากหลายมุมมอง ไม่สามารถจำแนกและนำ
เสนอเป็นเปอร์เซ็นต์ที่แน่นอนได้ หากแต่สามารถวิเคราะห์และจัดกลุ่มคำตอบออกเป็น
ประเด็นกว้างๆ และนำเสนอเป็นข้อมูลในลักษณะการบรรยาย ดังนี้

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 377 คน โดยมีทั้งกลุ่มที่เคยเปิดรับฟังราย
การวิทยุภาคมุสลิมของมูลนิธิสันติชน และกลุ่มที่ไม่เคยเปิดรับฟังมาก่อน ในแต่ละหัวข้อเรื่อง
ได้ข้อมูลดังนี้

เนื้อหารายการ

- ควรเพิ่มปริมาณเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องฮาลาลและฮารอม (สิ่งที่ศาสนาอนุญาต
และไม่อนุญาต) ในชีวิตประจำวัน
- ควรเน้นสาระสำคัญและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน โดยเฉพาะเนื้อหาเกี่ยว
กับการอบรมวัยรุ่น (15-24 ปี) ในเรื่องการครองตนภายใต้กรอบจริยธรรมของอิสลาม
- ควรลดเนื้อหาที่เป็นวิชาการ เพราะเข้าใจยาก ไม่เหมาะกับผู้รับสารทุกกลุ่ม ทำ
ให้รายการไม่น่าสนใจ แต่ถ้าจะนำเสนอเนื้อหาที่เป็นวิชาการบ้าง ควรใช้เทคนิคการนำเสนอที่
ไม่เคร่งเครียด ฟังง่าย เข้าใจง่าย และยกตัวอย่างประกอบให้มากขึ้น เพื่อความเข้าใจเป็นรูป
ธรรม
- ควรเพิ่มปริมาณเนื้อหาทางด้านประวัติศาสตร์ เช่น ประวัติของท่านศาสดา
ประวัติของซอฮาบะฮ์ (สาวก) คนสำคัญ ประวัติของนักต่อสู้เพื่ออิสลาม ประวัติของเมืองและ
สถานที่สำคัญทางศาสนา ประวัติของกลุ่มแนวคิดต่างๆ ของอิสลาม รวมทั้งประวัติศาสตร์

ทางด้านความขัดแย้งทางการเมืองของกลุ่มประเทศมุสลิม ซึ่งส่งผลต่อความรู้สึกของมุสลิมทั่วโลก

- สื่อมวลชนควรเน้นย้ำถึงเรื่องความสำคัญของการละหมาดให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องจากการละหมาดถือว่าเป็นเสาหลักของศาสนา หากไม่มีการละหมาด มุสลิมก็ไม่มีเอกลักษณ์ในการเป็นบ่าวผู้จงรักภักดีต่อพระเจ้า สื่อมวลชนควรมีบทบาทในการให้ความรู้ทั้งในด้านของการยึดมั่นและการปฏิบัติ รวมทั้งการนำเสนออย่างซื่อๆ เพื่อเป็นการตอกย้ำและตักเตือนให้มุสลิมทุกคนไม่ละทิ้งการละหมาด

- ในกรณีที่มีการบริจาคทุนทรัพย์ไปในหนทางของศาสนา ก็ไม่ควรนำรายชื่อของผู้บริจาคมาประกาศออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง เนื่องจากการบริจาคอย่างบริสุทธิ์ใจ ต้องไม่คำนึงว่าผู้อื่นจะรับรู้ในการทำความดีของตนหรือไม่

- เพิ่มปริมาณเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมอบรมตักเตือนในเรื่องการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน อาทิ การใช้เงินอย่างประหยัด ความอดทนอดกลั้น การทะเลาะเบาะแว้งในหมู่มุสลิมด้วยกันเอง สุขภาพอนามัย การเลือกบริโภคอาหารที่ผลิตโดยมุสลิม เป็นต้น

- เนื่องจากมุสลิมมีความแตกต่างกันทางด้านแนวคิดเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจในประเด็นปลีกย่อย ดังนั้น เมื่อเกิดกรณีขัดแย้งกันระหว่างแนวคิด สื่อมวลชนโดยเฉพาะวิทยุกระจายเสียงจะต้องวางตัวเป็นกลาง นำเสนอเนื้อหาอย่างกลางๆ ไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หรือไม่ตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด อันจะนำไปสู่บรรยากาศแห่งความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้น เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว ก็เท่ากับว่าสื่อมวลชนของมุสลิมไม่ได้แสดงบทบาทในการประสานส่วนต่างๆ ของสังคมให้สามารถรวมตัวกันอยู่ได้อย่างเต็มที่

- เมื่อพูดถึงหลักการในศาสนาอิสลามไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดๆ ก็ตาม จะต้องอ้างหลักฐานจากคัมภีร์อัลกุรอานหรือแนวปฏิบัติของท่านศาสดามุฮัมมัดทุกครั้ง เพื่อเป็นการยืนยันความหนักแน่นว่าหลักการเหล่านั้น หาใช่แนวคิดและสติปัญญาของวิทยาการเพียงคนเดียว หากแต่เป็นการใช้สติปัญญาเพื่อส่งเสริมสนับสนุนความถูกต้องของหลักสัจธรรม

อิสลาม

- กลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าเนื้อหาเกี่ยวกับการแต่งบทกลอน การใช้คำประพันธ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนานั้นไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง ควรตัดรายการประเภทนี้ออกไป เนื่องจากศาสนาไม่ใช่สิ่งบันเทิงสนุกสนานที่จะต้องมาประพันธ์เป็นภาษาใดๆ เพื่อให้

เกิดความซาบซึ้งในวรรณคดี เพราะแม้แต่ภาษาในอัลกุรอานยังไม่ถือเป็นวรรณกรรม ดังนั้นทุกเรื่องเกี่ยวกับศาสนาจึงไม่ควรนำเสนอในลักษณะของร้อยกรอง

รูปแบบรายการ

- ควรเพิ่มปริมาณรูปแบบรายการสนทนา รายการสัมภาษณ์ และรายการประเภทสารคดีชีวประวัติ
- ควรมีการเชิญวิทยากรต่างประเทศมาพูดคุยหรือให้สัมภาษณ์ในเรื่องวิชาการศาสนาโดยเฉพาะผู้ทรงความรู้เรื่องศาสนาจากประเทศในกลุ่มอาหรับ และใช้ล่ามแปลที่เป็นคนไทย ก็จะเป็นการช่วยเพิ่มสีสันและความหลากหลายให้กับรายการวิทยุภาคมุสลิม รวมทั้งจะได้มุมมองแง่คิดแปลกใหม่จากพี่น้องมุสลิมต่างแดน อันเป็นการจุดประกายความคิดให้กับมุสลิมไทยอีกด้วย
- ควรเพิ่มปริมาณของรูปแบบรายการสอนภาษา โดยเฉพาะภาษาอาหรับซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในคัมภีร์อัลกุรอาน อาทิ ภาษาอาหรับอย่างง่ายในชีวิตประจำวัน ภาษาอาหรับในคัมภีร์ เป็นต้น
- ควรลดเสียงดนตรีประกอบในรายการลง ไม่ว่าจะเป็นดนตรีคั่นระหว่างช่วงรายการ ดนตรีไตเติ้ลรายการ หรือเสียงดนตรีในโฆษณาบางชิ้น เพราะรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมถือเป็นรายการธรรมะสอนศาสนาอิสลาม จึงไม่ควรนำเสนอในลักษณะที่แฝงความสนุกสนานหรือให้เสียงดนตรีมากนัก เพราะจะทำให้รายการขาดความหนักแน่น เสียบรรยากาศแห่งความสุขอันเกิดจากความสงบนิ่งในอารมณ์และการใช้ความคิด ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกขัดแย้งระหว่างเนื้อหาในรายการและเทคนิคในการนำเสนอรายการ
- ควรเพิ่มปริมาณรูปแบบรายการถามตอบปัญหาศาสนาให้มากขึ้น และใช้เวลาในการอธิบายปัญหาต่างๆ ให้ละเอียดทุกแง่ทุกมุม เนื่องจากความสงสัยในประเด็นของศาสนาเกิดขึ้นมากมายตลอดเวลาและจากคนทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นผู้มีความรู้หรือผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ก็ตาม ปัญหาที่ถามในรายการบางปัญหาอาจเป็นเรื่องง่ายหรือเป็นปัญหาซ้ำซากสำหรับผู้รับสารบางกลุ่ม แต่เป็นเรื่องที่ผู้รับสารส่วนใหญ่ต้องการทราบ ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงเสนอแนะว่าควรแยกจัดรายการถามตอบปัญหาทางศาสนาอย่างน้อย 3 ช่วงรายการ โดย

แบ่งเป็น 3 ระดับสำหรับผู้ฟัง เช่น รายการถามตอบปัญหาศาสนาขั้นพื้นฐาน รายการถามตอบปัญหาศาสนาสำหรับนักศึกษา เป็นต้น

ผู้ดำเนินรายการ

- ผู้ดำเนินรายการควรปรับปรุงเรื่องการใช้ภาษาไทย การใช้คำควบกล้ำ รูปแบบการเรียงประโยค ระวังการพูดทวนซ้ำซากและพูดอย่างสุภาพ จังหวะไม่ช้าไม่เร็วจนเกินไป
- การดำเนินรายการในช่วงรายการสัมภาษณ์ ควรเปิดโอกาสให้วิทยากรแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ไม่ควรขัดจังหวะหรือพูดสอดแทรกความคิดเห็นในช่วงที่วิทยากรกำลังให้ข้อมูลอยู่ เพราะจะทำให้ผู้รับสารเกิดความสับสนและบางครั้งก็เป็นการเบี่ยงเบนประเด็นที่วิทยากรต้องการนำเสนอด้วย อีกทั้งการตั้งคำถามในรายการสัมภาษณ์ก็ควรใช้ภาษาอย่างง่าย ๆ เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปในสังคม
- ผู้ดำเนินรายการและวิทยากรทุกคนควรมีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ พูดจาสุภาพ ไม่โอ้อวด มีประสบการณ์ในการพูด และมีจิตวิทยาในการนำเสนอสารเพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย
- ในบางช่วงของรายการควรมีผู้ดำเนินรายการและวิทยากรที่เป็นเด็กหรือกลุ่มวัยรุ่นบ้าง เนื่องจากผู้รับสารมีหลายกลุ่มหลายวัย รวมทั้งกลุ่มที่เป็นเด็กและวัยรุ่น การใช้ผู้นำเสนอสารที่อยู่ในวัยเดียวกันจะทำให้การสื่อความหมายระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสารเป็นไปอย่างสอดคล้องเข้าใจกัน และเพื่อเป็นการสืบสานเจตนารมณ์ในการทำงานเพื่อสังคมให้กับกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตต่อไป
- ผู้ดำเนินรายการและวิทยากรควรระวังมารยาทในการพูด ไม่ควรพูดกระโชกโฮกฮาก ควรพูดอย่างมีสาระประโยชน์ การตัดสินใจเกณฑ์ใดๆ ทางศาสนาก็ต้องมีหลักฐานอ้างอิงอย่างเพียงพอทั้งที่เป็นตัวบทจากอัลกุรอานและจากแนวปฏิบัติของท่านศาสดา

เวลาออกอากาศ

- กลุ่มตัวอย่างมากกว่า 50 เปอร์เซนต์แสดงความคิดเห็นว่า รายการวิทยุภาคมุสลิมที่ออกอากาศอยู่ในขณะนี้ยังมีน้อยมาก รายการส่วนมากออกอากาศในเวลาที่ไม่เหมาะสม เช่น เข้าเกินไปหรือเวลาออกอากาศตรงกับเวลาทำงาน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างบางส่วนจึงเสนอแนะว่าควรเพิ่มรายการในช่วงต่างๆ ต่อไปนี้
  - ช่วงเช้า 07.00 - 09.00 น. เพื่อเวลาสำหรับผู้ตื่นนอนตื่นสายหรือผู้ที่ไปละหมาดที่มีสยิดในเวลา 05.30 - 06.30 น.
  - ช่วงเย็น 16.00 - 18.00 น. เพราะเป็นช่วงเลิกงาน เหมาะที่จะฟังก่อนเวลาละหมาดในช่วงค่ำ
  - ช่วงกลางคืน 1 - 4 ทุ่ม เพราะเป็นช่วงที่ทุกคนว่างจากการทำงานและพักผ่อนอยู่ที่บ้าน
- ไม่ควรออกอากาศในเวลาที่ย้ำซ้อนกันกับเวลาออกอากาศของรายการวิทยุภาคมุสลิมขององค์การอื่น
  - ควรออกอากาศอย่างต่อเนื่องทั้งวัน โดยเฉพาะควรมีรายการธรรมะของอิสลามทุกเวลาอาซาน (เวลาแห่งการป่าวร้องเชิญชวนให้ปฏิบัติละหมาด) เพื่อให้ผู้ฟังที่บ้านจะได้รู้เวลาละหมาดทั้ง 5 เวลา
  - การเพิ่มจำนวนรายการของรายการวิทยุภาคมุสลิม เป็นการเสนอตัวเลือกให้กลุ่มผู้ฟังได้มีโอกาสเลือกรับฟังรายการที่มีเนื้อหาสาระที่ตนสนใจและชื่นชอบ
  - ควรมีการประชาสัมพันธ์เวลาออกอากาศของรายการวิทยุภาคมุสลิมเพื่อให้บุคคลทั่วไปได้รับทราบ โดยใช้สื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ วารสาร ไปสเตอร์ หรือสติ๊กเกอร์ เพื่อให้ประชาชนตามชุมชนต่างๆ ได้รับทราบอย่างทั่วถึง และจะได้ติดตามรับฟังรายการต่อไป
  - เวลาที่เหมาะสมของการออกอากาศในแต่ละครั้ง ควรเป็น 2 ชั่วโมง และเวลาของแต่ละช่วงรายการไม่ควรเกิน 20 นาที เพราะถ้ามากกว่านี้จะทำให้ผู้รับสารเบื่อ ไม่เกิดแรงจูงใจให้ติดตามรับฟังรายการในโอกาสต่อไป

ภาษาที่ใช้

- เนื่องจากกลุ่มผู้รับสารมีทุกกลุ่มทุกวัยและมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นควรใช้ภาษาให้เหมาะสม เข้าใจง่าย สื่อความหมายได้ชัดเจน ไม่ก่อให้เกิดความคลุมเครือและขัดแย้ง
- เมื่อใดที่มีการอ้างคำสอนจากคัมภีร์อัลกุรอานหรือจากวจนะของท่านศาสดามูฮัมหมัดเป็นภาษาอาหรับก็ควรมีการแปลความหมาย พร้อมอรรถาธิบายอย่างละเอียดทุกครั้ง
- ควรใช้ภาษาอาหรับอย่างถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นการอ่านอย่างถูกต้องและชัดเจน การแปลอย่างถูกต้องไม่บิดเบือน การอ้างประโยคภาษาอาหรับ ควรอ่านทั้งประโยคแล้วแปลให้ได้ใจความ ไม่ควรอ่านเป็นคำแล้วแปลทีละตัว เพราะผู้ฟังจะจับใจความสำคัญไม่ได้ ทำให้ขาดอรรถรสในการใช้ภาษาอีกด้วย
- กลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งแสดงความคิดเห็นว่า การใช้ภาษาในรายการธรรมะของอิสลามในปัจจุบันเหมาะสมดีอยู่แล้ว ถึงแม้ผู้ฟังจะเป็นคนหลายกลุ่มหลายวัย แต่ถ้าเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามก็ย่อมต้องมีภาษาอาหรับปะปนอยู่ด้วย เนื่องจากคัมภีร์อัลกุรอานถูกประทานเป็นภาษาอาหรับ และท่านศาสดามูฮัมหมัดก็เป็นชนชาติอาหรับ เพียงแต่ทุกครั้งทีวิทยากรหรือผู้ดำเนินรายการใช้ภาษาอาหรับหรือภาษามลายู ควรมีการแปลเป็นภาษาไทยกำกับไว้ด้วยทุกครั้ง อีกทั้งควรแปลให้ได้ใจความ ถึงแม้คำศัพท์นั้นๆ จะเป็นศัพท์ที่คิดว่าง่ายก็ตาม

อื่นๆ

- โฆษณาบางอย่างไม่เหมาะสมทั้งเนื้อหาและเทคนิคการนำเสนอ
- ควรมีการประชาสัมพันธ์รายการให้มากกว่านี้
- การเปิดเทปการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานในตอนเปิดรายการ บางครั้งเร่งรีบเกินไปจนเกิดการผิดพลาด เช่น มีการหยุดเทปในขณะที่ยังไม่จบโองการหรือมีเสียงตอนตันของ

โครงการถัดไปซึ่งไม่ต้องการออกอากาศเล็ดลอดออกมา ทำให้เกิดการสะดุดไม่เป็นที่ประทับใจผู้ฟัง

- ช่วงเปิดรายการโดยอัญเชิญคัมภีร์อัลกุรอานนั้น ควรมีการอธิบายใจความสำคัญ (Main Idea) ของแต่ละโครงการด้วย
- ควรมีดุอา (บทขอพร) รับอาซาน (อาซาน คือการเรียกร้องเชิญชวนไปสู่การละหมาด) พร้อมคำแปลทุกครั้งที่มีการเปิดเทปอาซานด้วย
- ควรมีการปรับปรุงคลื่นวิทยุทางภาคใต้ เนื่องจากเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน บางพื้นที่ในภาคใต้รับคลื่นไม่ชัด มีเสียงแทรกหรือรับไม่ได้เลย สิ่งนี้ถือเป็นความเร่งด่วนที่จะต้องรับดำเนินการ เนื่องจากประชากรมุสลิมทางภาคใต้มีปริมาณมากที่สุด แต่สื่อมวลชนมุสลิมที่เข้าถึงกลุ่มมุสลิมทางภาคใต้ยังมีปริมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาณสื่อมวลชนมุสลิมในเขตภาคกลาง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 2 ข้อ 10 การประเมินความเหมาะสมของรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมของ
มูลนิธิสันติชน

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประเมินความ
เหมาะสมของรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมของมูลนิธิสันติชน

	เหมาะสม อย่างยิ่ง		เหมาะสม		เหมาะสม บางส่วน		ไม่ เหมาะสม		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
-รูปแบบของรายการ	75	19.9	226	59.9	76	20.2	0	0	377	100
-เนื้อหาของรายการ	103	27.4	226	59.9	48	12.7	0	0	377	100
-ความทันสมัยในการ จัดรายการ	75	19.9	226	59.9	69	18.3	7	1.9	377	100
-ภาษาที่ใช้ในการสอน	69	18.3	233	61.8	75	19.9	0	0	377	100
-ความยากง่ายของ ข้อมูล	27	7.2	219	58.1	123	32.6	8	2.1	377	100
-ผู้ดำเนินรายการและ วิทยากร	35	9.3	212	56.2	123	32.6	7	1.9	377	100
-เสียงประกอบในราย การ	27	7.2	165	43.8	130	34.5	55	14.5	377	100
-เวลาหรือความยาว ของรายการ	41	10.9	253	67.1	62	16.4	21	5.6	377	100

จากตารางที่ 19 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประเมินความเหมาะสมในประเด็น
ต่างๆ อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด โดยมีกลุ่มตัวอย่างประเมินความเหมาะสมในเรื่องของ
เวลาหรือความยาวของรายการมากที่สุด คิดเป็น 67.1 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือความเหมาะสม
ในเรื่องของภาษาที่ใช้ในการสอน คิดเป็น 61.8 เปอร์เซ็นต์ การประเมินความเหมาะสม

อยู่ในระดับ เหมาะสมอย่างยิ่งนั้น ประเด็นเรื่องเนื้อหาของรายการมีคะแนนมากที่สุด คิดเป็น 27.1 เปอร์เซ็นต์ ส่วนการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับ เหมาะสมบางส่วน ประเด็นเรื่องเสียงประกอบในรายการมีคะแนนมากที่สุด คิดเป็น 34.5 เปอร์เซ็นต์ และการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับ ไม่เหมาะสม ประเด็นเรื่องเสียงประกอบในรายการมีคะแนนมากที่สุดเช่นกัน โดยคิดเป็น 14.5 เปอร์เซ็นต์

ตอนที่ 2 ข้อ 11 ความคิดเห็นเรื่องจุดเด่นของรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 377 คน เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดเด่นของรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมนั้น ได้รับข้อมูลหลากหลายมุมมองจากกลุ่มตัวอย่างทั้งที่เคยเปิดรับและไม่เคยเปิดรับรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิม แต่จากการประมวลและวิเคราะห์คำตอบของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พอจะสรุปรวมเป็นประเด็นใหญ่ๆ ว่า กลุ่มตัวอย่างคิดว่ารายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมมีจุดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

- เนื้อหาเกี่ยวกับการถามตอบปัญหาศาสนาอิสลาม
- เนื้อหาสาระที่เน้นการสอนหลักธรรมะในศาสนาอิสลาม โดยแบ่งออกเป็น 2 ภาคอย่างชัดเจน คือ ภาคการศรัทธาและภาคปฏิบัติ
- การใช้คำพูดและภาษาในการบรรยายธรรมะของอิสลาม มีความแปลกแหวกแนวจากศาสนาอื่น มีการยกอิงการจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานและดำรัสของท่านศาสดาเป็นภาษาอาหรับก่อนทุกครั้งที่จะมีการอบรมสั่งสอน
- การเสนอข่าวและข้อมูลความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิมมีความทันสมัย
- มีการเปิดรายการด้วยการอัญเชิญโองการจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน พร้อมความหมายทุกครั้งที่จะเริ่มรายการในช่วงต่อไป
- เป็นการศึกษาจากระบบโรงเรียนด้วยสื่อมวลชนสมัยใหม่ โดยเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารเกือบทุกครัวเรือน เปิดโอกาสให้คนทุกเพศทุกวัยมีโอกาสได้เรียนรู้และเพิ่มพูนเนื้อหาทางด้านวิชาการศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง
- เนื้อหามีประโยชน์ ทันสมัย รู้จักประยุกต์เอาสถานการณ์ที่เป็นกระแสในสังคมมาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับคำสอนของศาสนา

- ผู้ฟังทางบ้านที่มีข้อสงสัยหรือประเด็นขัดแย้งสามารถโทรศัพท์ตามปัญหาเพื่อตอบข้อสงสัยได้ทันที
  - รูปแบบการนำเสนอมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสม
  - ให้ข้อมูลเร้าใจร่วมกับประชาชนได้อย่างทันท่วงทีและทั่วถึง เช่น การประกาศเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา การประกาศข่าวการเสียชีวิตของพี่น้องมุสลิม เป็นต้น
  - เนื้อหาและการดำเนินรายการมีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับรายการบันเทิง

ตอนที่ 2 ข้อ 12 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความต้องการให้มีรายการวิทยุภาคมุสลิมเพิ่มมากขึ้นหรือไม่

ตารางที่ 20 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการให้มี รายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมเพิ่มมากขึ้นหรือไม่

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อยากให้มีเพิ่ม	329	87.3
ไม่อยากให้มีเพิ่ม	48	12.7
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 20 พบว่า กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่าอยากให้มีรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมเพิ่มมากขึ้นถึง 329 คน คิดเป็นร้อยละ 87.3 และกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นว่าไม่อยากให้มีรายการวิทยุภาคมุสลิมเพิ่มมากขึ้น มีเพียง 48 คน หรือคิดเป็น 12.7 เปอร์เซ็นต์ โดยกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ให้เหตุผล ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ให้เหตุผลว่าควรมีรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมเพิ่มขึ้น เนื่องจาก

- การมีหลายรายการจะทำให้เกิดการแข่งขันและพยายามปรับปรุงคุณภาพของรายการให้ทัดเทียมกับรายการอื่นๆ ทั้งเนื้อหาและเทคนิคการนำเสนอ เมื่อเป็นดังนี้ ผู้ฟังก็จะได้รับประโยชน์สูงสุด

- มีกลุ่มผู้ฟังบางกลุ่มที่ไม่มีโอกาสเปิดรับรายการอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีปัญหาด้านเวลาที่ไม่ตรงกับเวลาออกอากาศของรายการ ดังนั้น การมีรายการวิทยุภาคมุสลิมหลายรายการมากขึ้น จะเป็นการเพิ่มตัวเลือกให้กับกลุ่มผู้ฟังมากขึ้น

- การเพิ่มจำนวนของรายการ จะทำให้มีความหลากหลายทั้งทางด้านเนื้อหา มุมมองแนวคิดของนักวิชาการ และจะได้เป็นเวทีให้สมาชิกในสังคมได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

- เมื่อมีความหลากหลายทางด้านเนื้อหา มุมมองแนวคิดในการวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ผลพลอยได้ก็คือจะเป็นการจุดประกายความคิดของคนฟัง ให้เป็นคนรู้จักการคิด การตัดสินใจอย่างมีระบบและมีเหตุผลมากขึ้น

- เมื่อมีหลายรายการ เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามก็ยิ่งได้รับการเผยแพร่ออกไปมากเท่านั้น เสมือนกับการขยายกลุ่มเป้าหมาย และการร่วมมือกันเผยแพร่หลักธรรมคำสอนในอิสลามให้กว้างขวางออกไป

- เมื่อมีหลายรายการ จะได้มีคนฟังมากๆ เมื่อคนฟังมากก็ย่อมมีความรู้เพิ่มมากขึ้น การให้ความรู้การศึกษาทุกด้านแก่ประชาชน ถือเป็นแนวทางพัฒนาสังคมวิธีหนึ่ง

- เพื่อให้มีรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมครอบคลุมทั้งกลางวันและกลางคืน

- เพื่อให้เกิดการตอกย้ำในเรื่องของการทำความดีตามบทบัญญัติแห่งศาสนา เนื่องจากสภาพของสังคมและการครอบงำความคิดจากสังคมภายนอก ทำให้ศีลธรรมและจริยธรรมของคนเสื่อมลง รวมทั้งการเห็นห่างศาสนาและขาดศรัทธาอย่างเข้มแข็งในอัลอิสลามอีกด้วย

กลุ่มที่ 2 ให้เหตุผลว่า ไม่ควรมีรายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมเพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก

- เท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นปริมาณที่เหมาะสมแล้ว ถ้ามีมากกว่านี้ จะทำให้รายการขาดคุณภาพ
- รายการวิทยุกระจายเสียงภาคมุสลิมแต่ละรายการอยู่ได้ด้วยแรงบริจาคและจากสปอนเซอร์มุสลิม ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น หากมีรายการเพิ่มมากขึ้น อาจเกิดกรณีการแย่งสปอนเซอร์หรือได้รับการบริจาคจากผู้ศรัทธาน้อยลง อันส่งผลให้คุณภาพของรายการถดถอยได้
- ควรปรับปรุงรายการที่มีอยู่ในปัจจุบัน ให้ดีที่สุด มากกว่าที่จะเพิ่มจำนวนของรายการให้มากขึ้น เพราะนั่นหมายถึงค่าใช้จ่ายที่จะตามมา อีกทั้งรายการที่มีอยู่ในปัจจุบันยังมีข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไขอีกมาก อาทิ หลายรายการไปกระจุกตัวกัน ณ เวลาใดเวลาหนึ่งมากเกินไป ทำให้เกิดการซ้ำซ้อนของรายการ เทคนิคการนำเสนอยังไม่เป็นมืออาชีพ พิธีกรและผู้ดำเนินรายการยังใช้ภาษาไทยไม่เหมาะสม เป็นต้น

ตอนที่ 3 การประเมินประสิทธิผลของการใช้สื่อมวลชนประเภทวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลาม

ตอนที่ 3 ข้อ 1 การเคยเปิดรับรายการ

ตารางที่ 21 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเปิดรับรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลาม

การเปิดรับ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคยเปิดรับ	158	41.9
ไม่เคยเปิดรับ	219	58.1
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 21 พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างที่เคยเปิดรับรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลาม 158 คน หรือคิดเป็น 41.9 เปอร์เซ็นต์ และมีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเปิดรับรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลาม 219 คน หรือคิดเป็น 58.1 เปอร์เซ็นต์

ตอนที่ 3 ข้อ 2 ความบ่อยครั้งในการเปิดรับ

ตารางที่ 22 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความบ่อยครั้งในการเปิดรับรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลาม

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทุกครั้ง	14	8.9
เกือบทุกครั้ง	105	66.5
นานๆ ครั้ง	39	24.6
รวม	158	100.0

จากตารางที่ 22 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยรับชมรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลาม จำนวน 158 คน (จากข้อ 1) มีพฤติกรรมการเปิดรับ ดังนี้ กลุ่มที่เปิดรับเกือบทุกครั้งมีมากที่สุด คือ 105 คน หรือ 64.5 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือกลุ่มที่เปิดรับนานๆ ครั้ง มี 39 คน หรือ 24.6 เปอร์เซ็นต์ และกลุ่มที่เปิดรับรายการทุกครั้งมีน้อยที่สุด คือ 14 คน หรือคิดเป็น 8.9 เปอร์เซ็นต์

ตอนที่ 3 ข้อ 3 การนำเนื้อหาไปถ่ายทอดสู่บุคคลอื่น

ตารางที่ 23 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการนำเนื้อหาไปถ่ายทอดสู่บุคคลอื่น

มีการถ่ายทอดสู่บุคคลอื่น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	69	43.7
ไม่ใช่	89	56.3
รวม	158	100.0

จากตารางที่ 23 พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างที่เคยนำเนื้อหาสาระที่ได้รับจากการชมรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลามไปถ่ายทอดหรือตกถึงกับบุคคลอื่น 69 คน หรือ 43.7 เปอร์เซ็นต์ และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยนำเนื้อหาสาระที่ได้รับจากการชมรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลามไปถ่ายทอดหรือตกถึงกับบุคคลอื่น 89 คน หรือ 56.3 เปอร์เซ็นต์

ตอนที่ 3 ข้อ 4 การรับรู้ประโยชน์จากการรับชมรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เคยรับชมรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลามจำนวน 158 คน เกี่ยวกับการรับรู้ประโยชน์จากการรับชมรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม ได้ข้อมูลหลากหลาย ซึ่งพอจะสรุปรวมเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

- ได้เรียนรู้ถึงความหมายและหลักสัจธรรมในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอ่านอย่างลึกซึ้ง
- ได้เรียนรู้และตอกย้ำถึงคำสอนของอิสลาม ทั้งในเรื่องของการศรัทธาและการปฏิบัติศาสนกิจ
  - ได้ความรู้ใหม่ ตอกย้ำความรู้เดิมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น
  - ได้รับรู้ความเป็นไปขององค์กรอิสลามและสถาบันการศึกษาต่างๆ ทำให้เกิดการตระหนักซึ่งว่า อุดมการณ์อิสลามเป็นสิ่งที่มุสลิมต้องยึดมั่นและเสียสละเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้อุดมการณ์นั้นยังคงอยู่ และถูกนำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ตลอดทุกยุคทุกสมัย
  - ได้รับรู้ถึงประวัติศาสตร์อิสลาม ทั้งที่เป็นประวัติของบุคคล ประวัติทางการเมือง และประวัติของสถานที่สำคัญต่างๆ
  - ได้รับรู้ถึงวิถีการใช้ชีวิตในสังคม โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกับเพื่อนต่างศาสนิกอย่างมีมนุษยสัมพันธ์
  - ได้รับรู้ถึงเนื้อหาสาระจากการสนทนารธรรมะอิสลาม รวมทั้งการสนทนาในมุมมองของมุสลิมที่อยู่ในสาขาอาชีพต่างๆ
  - ได้รับรู้ถึงข่าวสารความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิมทุกด้าน
  - ทำให้เป็นคนมีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องราวต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผลและมีข้อมูล
  - ได้รับรู้ถึงวิถีการดำรงชีวิตของพี่น้องมุสลิมตามแหล่งชุมชนต่างๆ

ตอนที่ 3 ข้อที่ 5 การประเมินความเหมาะสมในรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลาม
 ตารางที่ 24 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประเมินความ
 เหมาะสมในรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลาม

	เหมาะสม อย่างยิ่ง		เหมาะสม		เฉยๆ		ไม่ เหมาะสม		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
-ประเภทเนื้อหา ของรายการ	42	26.6	104	65.8	12	7.6	0	0	158	100
-ความยากง่ายของ เนื้อหารายการ	0	0	140	88.6	18	11.4	0	0	158	100
-ภาษาที่ใช้ในรายการ	6	3.8	122	77.2	24	15.2	6	3.8	158	100
-ความยาวของรายการ	12	7.6	85	53.8	49	31.0	12	7.6	158	100
-เวลาออกอากาศ	6	3.8	66	41.8	43	27.2	43	27.2	158	100
-ผู้ดำเนินรายการ	5	3.2	92	58.2	43	27.2	18	11.4	158	100
-รูปแบบของรายการ	24	15.2	92	58.2	37	23.4	5	3.2	158	100
-การนำเสนอรายการ	18	11.4	92	58.2	48	30.4	0	0	158	100
-ช่องสถานีโทรทัศน์ ที่ออกอากาศ	6	3.8	92	58.2	37	23.4	23	14.6	158	100
-ความสอดคล้องระหว่าง เนื้อหากับภาพประกอบ	24	15.2	79	50	55	34.8	0	0	158	100
-ความน่าสนใจของรายการ โดยรวมๆ	24	15.2	92	58.2	37	23.4	5	3.2	158	100

จากตารางที่ 24 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยรับชมรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลาม จำนวน 158 คน ประเมินความเหมาะสมของรายการโดยรวมอยู่ในระดับ เหมาะสม มากที่สุด โดยความเหมาะสมในเรื่องความยากง่ายของเนื้อหารายการมีคะแนนมากที่สุด คือ 140 คน หรือร้อยละ 88.6 รองลงมาคือความเหมาะสมในเรื่องภาษาที่ใช้ในรายการ มีจำนวน 122 คน หรือร้อยละ 77.2 การประเมินรายการอยู่ในระดับ เหมาะสมอย่างยิ่ง มีคะแนนมากที่สุดอยู่ที่เนื้อหาของรายการ โดยมี 42 คน หรือร้อยละ 26.6 และการประเมินราย

การอยู่ในระดับ *เฉยๆ* มีคะแนนมากที่สุดอยู่ที่ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับภาพประกอบ โดยมี 55 คน หรือร้อยละ 34.8 ส่วนการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับ *ไม่เหมาะสม* มีคะแนนมากที่สุดในเรื่องของเวลาออกอากาศ โดยมี 43 คน หรือร้อยละ 27.2

ตอนที่ 3 ข้อ 6 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบที่ควรจะเป็นของรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เคยรับชมรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม จำนวน 377 คน เกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบที่ควรจะเป็นของรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่หลากหลายมุมมอง ข้อมูลที่ได้สามารถวิเคราะห์และสรุปรวมเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

- ควรมีความหลากหลายในหัวข้อ เนื้อหา รวมทั้งวิทยากรที่ผลัดเปลี่ยนกันมาให้ข้อคิดแก่ประชาชน
- ควรนำเสนอแนวความคิดและการแก้ปัญหาทางสังคมอย่างเป็นกลาง ไม่นิยมเอียงหรือเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด
- ควรเน้นกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มทุกวัย โดยจัดให้มีช่วงรายการสำหรับเยาวชน คนทำงาน ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ รวมทั้งคนต่างศาสนาและกลุ่มเป้าหมายในอาชีพต่างๆ
- วิทยากรควรเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านศาสนาหรือเป็นผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อสนทนา มีจิตวิทยาในการนำเสนอ เป็นคนพูดจาไพเราะ เข้าใจง่าย เพราะผู้รับสารมีทั้งกลุ่มที่เป็นมุสลิมและกลุ่มที่ไม่ใช่มุสลิม
- วิทยากรหรือผู้ดำเนินรายการควรมีบุคลิกคล่องแคล่วในการพูด เพื่อลดบรรยากาศการสนทนาที่เคร่งเครียดจริงจัง และทำให้รายการน่าสนใจ
- ควรนำเสนอหัวข้อสนทนาโดยสื่อให้เห็นถึงผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบต่อศาสนาอย่างครบถ้วน
- เทคนิคการจัดรายการควรมีความทันสมัยและน่าสนใจมากกว่านี้ โดยเฉพาะเทคนิคด้านมุกตลก การเปลี่ยนภาพ การจัดฉากให้ดูสวยงามทันสมัย รวมทั้งความสว่างและความสดใสของภาพ

- ไม่ควรยึดติดกับรูปแบบการนำเสนอแบบสากลมากเกินไป เช่น ผู้ดำเนินรายการต้องใส่สูทผูกไท เป็นต้น แต่ควรนำรูปแบบการเรียนการสอน การสนทนาธรรมแบบอิสลามมาใช้ให้มากที่สุด โดยยึดแบบอย่างตามที่ท่านศาสดามุฮัมมัดเคยปฏิบัติมา อาทิ แทนที่จะมีผู้ดำเนินรายการสตรีนั่งสัมภาษณ์หรือสนทนากับวิทยากรนุรุษเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ทางศาสนา ควรเปลี่ยนเป็นผู้ดำเนินรายการที่เป็นนุรุษจะดีกว่า หรือถ้าเป็นรูปแบบการสนทนา ควรเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดทัศนะที่หลากหลายและมุมมองแปลกใหม่
- ควรเน้นเนื้อหาสาระที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติจริงได้ แทนที่จะเน้นเรื่องการให้ความรู้ทางด้านทฤษฎีเพียงอย่างเดียว
- ควรเพิ่มปริมาณเนื้อหาเกี่ยวกับการรายงานข่าวในสังคมมุสลิมทั่วทุกภาคในประเทศไทย
- ควรลดปริมาณเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ทั้งการเมืองโดยตรงและโดยอ้อม
- ต้องตระหนักอยู่เสมอว่า กลุ่มเป้าหมายที่รับชมรายการมีทั้งกลุ่มที่เป็นมุสลิมและกลุ่มที่ไม่ใช่มุสลิม ดังนั้น การใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศหรือเนื้อหาบางอย่าง ควรคำนึงถึงความเข้าใจในอิสลามของกลุ่มที่ไม่มีความรู้ทางด้านนี้หรือกลุ่มที่ไม่ใช่มุสลิมด้วย เพราะหากละเลยเรื่องเหล่านี้แล้ว คำพูดหรือความคิดบางอย่างอาจเป็นชนวนสู่ความขัดแย้งและไม่ก่อให้เกิดประสิทธิผลในการสร้างความเข้าใจในอิสลามตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้
- ควรนำเสนอปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาในสังคมมุสลิมอย่างเป็นไปได้มากที่สุด
- ควรเพิ่มปริมาณเนื้อหาเกี่ยวกับเยาวชน ยาเสพติด การศึกษาและศาสนาให้มากขึ้น
- กลุ่มตัวอย่างบางส่วนแสดงความคิดเห็นว่า ควรเพิ่มจำนวนรายการ และเปลี่ยนเวลาออกอากาศ เป็นช่วงเย็นหรือช่วงเวลากลางคืน และควรเพิ่มจำนวนชั่วโมงให้มากขึ้น เป็น 1 ชั่วโมงหรือมากกว่านั้น
- ควรเพิ่มปริมาณเนื้อหาเกี่ยวกับการถามตอบปัญหาศาสนา โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับศาสนาเบื้องต้นและแนวทางในการนำหลักธรรมคำสอนของอิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

- ควรเน้นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับอิสลามแก่บุคคลทั่วไป ทั้งนี้เพื่อเปิดแนวทางให้เพื่อนต่างศาสนิกสามารถทำความเข้าใจในอิสลาม เป็นการลดการบิดเบือนและการโจมตีที่เกิดจากความเข้าใจผิดของบุคคลเหล่านั้น
- ควรเพิ่มรูปแบบการสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีอิทธิพลในการกำหนดเนื้อหารายการ และถือเป็นการประเมินผู้รับสารอีกวิธีหนึ่งด้วย เช่น การเปิดโอกาสให้ผู้ชมตั้งคำถามข้อข้องใจ แล้วให้ผู้ชมคนอื่นๆ ช่วยกันแสดงความคิดเห็นในประเด็นเหล่านั้น หรือจัดให้มีการส่งข้อมูลให้กับผู้ชมที่บ้านที่เขียนจดหมายมาขอข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากข้อมูลที่ได้ออกอากาศไปแล้ว เป็นต้น
- ก่อนจบรายการ ควรมีบทขอพรเป็นภาษาอาหรับและให้ความหมายเป็นภาษาไทยอย่างกระจ่าง
- ควรนำเสนอกิจกรรมทางสังคมมุสลิม เพื่อเป็นการส่งเสริมภาพพจน์และเชิดชูวิถีชีวิตของอิสลาม เช่น กิจกรรมในชุมชนมัสยิด การเยี่ยมเยียนและนำชมการทำงานในองค์กรมุสลิม โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม หรือวิถีชีวิตของมุสลิมที่ได้รับการนับถือในสังคม เป็นต้น

- ตอนที่ 3 ข้อ 7 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความต้องการเพิ่มจำนวนรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลาม
- ตารางที่ 25 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการเพิ่มจำนวนรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลาม

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อยากให้มีเพิ่ม	361	95.8
ไม่อยากให้มีเพิ่ม	16	4.2
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 25 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยากให้มีรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลามเพิ่มมากขึ้นมี 361 คน คิดเป็นร้อยละ 95.8 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่อยากให้มีรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลามเพิ่มมากขึ้นมี 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.2 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มให้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า

กลุ่มที่ 1 ให้เหตุผลว่าควรเพิ่มจำนวนรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลามให้มากขึ้น เนื่องจาก

- เพราะในปัจจุบันนี้ มีรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลามเพียงรายการเดียว ซึ่งถือว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนมุสลิมในประเทศไทย
- เพราะถ้ามีจำนวนรายการเพิ่มขึ้น จะทำให้เกิดการแข่งขันและการพัฒนาคุณภาพของรายการให้ดียิ่งขึ้น
- จะได้เป็นอีกแนวทางการขยายสื่อในรูปแบบอิสลามให้มากขึ้น เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้รับสารที่แตกต่างจากสื่อชนิดอื่นๆ
- เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้ที่ไม่ค่อยมีเวลารับชม หรือมีเวลาว่างไม่ตรงกับเวลาออกอากาศของรายการ

- เพราะเป็นวิธีการแสวงหาความรู้วิถีหนึ่ง เนื่องจากเนื้อหาของรายการเน้นการปลูกฝังความรู้ ความคิดและการแก้ปัญหาตามแบบอย่างอิสลาม และเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม (Non Muslim) ได้เข้าใจอิสลามมากขึ้น
- เพราะเนื้อหา มีประโยชน์ต่อมุสลิมทุกคน และถ้ามีจำนวนรายการเพิ่มขึ้น ก็อาจเป็นไปได้ว่าจะมีผู้ชมเพิ่มมากขึ้นตามกัน ซึ่งก็เท่ากับว่าได้บรรลุเป้าหมายแห่งการเผยแผ่อิสลามอีกระดับหนึ่ง
- จะได้ขยายกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชน เนื่องจากรายการวิทยุโทรทัศน์ที่มีอยู่ในขณะนี้ยังมีปริมาณเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนอยู่น้อยมาก

กลุ่มที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่าไม่ควรเพิ่มจำนวนรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่อิสลาม เนื่องจาก

- ค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ยังถือว่าแพงมากเมื่อเทียบกับสื่อมวลชนชนิดอื่น การลงทุนลงแรงเพื่อเพิ่มจำนวนรายการและพัฒนาคุณภาพของรายการให้ทัดเทียมกับรายการประเภทอื่น อาจมีประสิทธิผลไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย ยังมีจำนวนรายการมากขึ้นก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้นตามตัว ดังนั้น แทนที่จะคิดเพิ่มจำนวนรายการให้มากขึ้น ควรคำนึงถึงการเพิ่มคุณภาพของรายการเท่าที่มีอยู่เพียงรายการเดียวนี้ให้มีคุณภาพดีที่สุดเท่าที่จะทำได้จะดีกว่า
- ถ้ามีจำนวนรายการเพิ่มขึ้น รูปแบบของรายการก็จะทันสมัยและหลากหลายมากขึ้น จนอาจจะไม่เหลือรูปแบบรายการธรรมะของอิสลามอยู่เลยก็เป็นได้

- ตอนที่ 3 ข้อ 8 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความต้องการให้มีรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลามต่อไปอีกหรือไม่
- ตารางที่ 26 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการให้มีรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลามต่อไปอีกหรือไม่

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อยากให้มีต่อไป	368	97.6
ไม่อยากให้มีต่อไป	9	2.4
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 26 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยากให้มีรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลามต่อไป โดยมีถึง 368 คน หรือร้อยละ 97.6 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่อยากให้มีรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลามต่อไป มี 9 คน หรือร้อยละ 2.4 เท่านั้น โดยกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีเหตุผลดังนี้

กลุ่มที่ 1 แสดงความคิดเห็นว่า อยากให้มีรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแพร่อิสลามต่อไป เนื่องจาก

- เป็นรายการที่มีสาระประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไป
- รูปแบบและแนวทางการผลิตรายการในปัจจุบันนี้ค่อนข้างดีอยู่แล้ว เพราะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของมุสลิมได้อย่างชัดเจน
- เป็นสื่อมวลชนที่สอนแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง
- เป็นกระบอกเสียงให้ชาวไทยมุสลิม
- เป็นการส่งเสริมภาพพจน์ให้กับสังคมมุสลิม
- เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักวัฒนธรรมอิสลาม
- เป็นการแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของสื่อมวลชนมุสลิมทางด้านวิทยุโทรทัศน์

- เป็นตัวอย่างของคนรุ่นใหม่ที่มีอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อศาสนา
- เพราะในปัจจุบันมีสื่อมวลชนประเภทวิทยุโทรทัศน์ในรูปแบบอิสลามเพียงรายการเดียว หากไม่มีรายการนี้ต่อไป รายการธรรมะแบบอิสลามคงหายไปจากแวดวงสื่อมวลชนวิทยุโทรทัศน์ของประเทศไทยอย่างแน่นอน

ตอนที่ 4 ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามของมุสลิมสันติชน

ตอนที่ 4 ข้อ 1 - 10 คือ ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกหรือเคยเป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน

ตอนที่ 4 ข้อ 1 การสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน ตารางที่ 27 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน

ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เป็นสมาชิก	4	1.1
เคยเป็นสมาชิก	3	0.8
ไม่เคยเป็นสมาชิก	370	98.1
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 27 พบว่า ในจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 377 คน มีคนที่^๑เป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.1 มีคนที่เคยเป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 และมีคนที่ไม่เป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชนมากที่สุด จำนวน 370 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 98.1

ตอนที่ 4 ข้อ 2 เหตุผลของกลุ่มตัวอย่างที่สมัครเป็นสมาชิกและที่เคยสมัครเป็นสมาชิก
วารสารมุสลิมสันติชน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกและที่เคยเป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน จำนวน 7 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างสมัครเป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน เพราะ

- สามารถนำข้อมูลจากวารสารไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น ใช้เป็นข้อมูลในการบรรยาย การสนทนาธรรมกับผู้รู้ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปเล่าชานบอกต่อกับสมาชิกในครอบครัวได้
- เนื่องจากเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีคุณสมบัติสามารถเก็บรักษาไว้ได้นานๆ จึงเป็นความรู้ที่ไม่สูญหาย หากเล่มก็สามารถอ่านซ้ำเป็นการทบทวนความรู้ได้อย่างไม่จำกัด
- สามารถนำไปใช้เป็นเอกสารอ้างอิง ในกรณีที่ต้องการความเชื่อมั่นในข้อมูล เนื่องจากวารสารมุสลิมสันติชน เป็นวารสารเชิงวิชาการอิสลาม เนื้อหาที่มีจึงมีความเข้มข้น มีสาระทางวิชาการที่สามารถนำไปใช้อ้างอิงได้อย่างดี เช่น เนื้อหาในบทความต่างๆ การแปลและอธิบายอัลกุรอาน การแปลและอธิบายอัลฮาดิษ (วจนะของท่านศาสดามุฮัมมัด) เป็นต้น
- เนื่องจากเป็นวารสารทางวิชาการอิสลาม จึงมีเนื้อหาสาระทางวิชาการเข้มข้น ไม่เฉพาะแค่เรื่องศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมถึงเรื่องการเมือง สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การท่องเที่ยว รวมทั้งกระแสข่าวความเคลื่อนไหวในต่างประเทศ ลักษณะการเขียนเน้นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุมีผล ดังนั้น คนที่เป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน ไม่เพียงแต่จะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังได้รับข้อมูลทุกด้านที่ตนควรรู้ เพื่อที่จะได้เป็นคนทันโลกทันเหตุการณ์ สามารถวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องราวต่างๆ ได้อย่างมีข้อมูลถูกต้อง

ตอนที่ 4 ข้อ 3 ความสม่ำเสมอในการรับวารสาร

ตารางที่ 28 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสม่ำเสมอในการรับวารสาร

ความสม่ำเสมอในการรับวารสาร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ได้รับเป็นประจำทุกฉบับ	4	57.1
ได้รับแต่ไม่ครบทุกฉบับ	3	42.9
ไม่เคยได้รับเลย	0	0
รวม	7	100.0

จากตารางที่ 28 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน จำนวน 7 คน ได้รับวารสารเป็นประจำทุกฉบับ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1 และกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับวารสารแต่ไม่ครบทุกฉบับมีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกแต่ไม่เคยได้รับวารสารเลยนั้น ไม่มีเลย

ตอนที่ 4 ข้อ 4 ความบ่อยครั้งในการอ่านวารสารมุสลิมสันติชน

ตารางที่ 29 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความบ่อยครั้งในการอ่านวารสารมุสลิมสันติชน

ความบ่อยครั้ง ในการอ่าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทุกฉบับ	1	14.3
เกือบทุกฉบับ	5	71.4
บางฉบับ	1	14.3
ไม่อ่านเลย	0	0
รวม	7	100.0

จากตารางที่ 29 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน จำนวน 7 คน มีพฤติกรรมการอ่านวารสารมุสลิมสันติชน ดังนี้ คนที่อ่านทุกฉบับ มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.3 คนที่อ่านเกือบทุกฉบับ มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 71.4 และคนที่อ่านเป็นบางฉบับมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.3 ส่วนคนที่ เป็นสมาชิกแต่ไม่เคยเปิดอ่านเลยนั้น ไม่มี

ตอนที่ 4 ข้อ 5 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับจุดเด่นของวารสารมุสลิมสันติชน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน จำนวน 7 คน เกี่ยวกับจุดเด่นของวารสารมุสลิมสันติชน ได้ข้อมูลดังนี้

- มีจุดเด่นในเรื่องเนื้อหาสาระ ความต่อเนื่องของเนื้อหาที่เน้นเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและศาสนาควบคู่กันไป
- มีจุดเด่นในเรื่องมุมมองของนักวิชาการศาสนาที่หลากหลาย มีเหตุมีผล มีหลักฐานอ้างอิง และนำเสนออย่างเป็นกลาง ข้อมูลชัดเจน สามารถสืบค้นได้

- มีจุดเด่นในเรื่องภาพประกอบที่สามารถสื่อให้เห็นถึงแนวคิดหลัก (Concept) ที่ต้องการนำเสนอ เป็นภาพที่สื่อให้เห็นถึงอารมณ์ ความรู้สึก และมีความหมายสอดคล้องกับเนื้อหาในคอลัมน์ต่างๆ
- มีจุดเด่นในเรื่องภาษาที่ใช้ เนื่องจากเป็นข้อมูลทางวิชาการศาสนาอิสลาม การอ้างอิง การใช้ข้อความต่างๆ จึงต้องมีความน่าเชื่อถือ แสดงถึงความเคารพ ศรัทธาในคำสอนของพระเจ้าและองค์ศาสดา ภาษาที่ใช้ในวารสารจึงเป็นภาษาที่สวยงามเหมาะสม การแปลจากภาษาอาหรับเป็นภาษาไทยมีความชัดเจน เข้าใจง่ายและได้อรรถรสทางภาษา
- มีจุดเด่นในเรื่องผู้เขียน เนื่องจากคอลัมน์ต่างๆ ในวารสารมุสลิมสันติชน มีนักเขียนซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ มีชื่อเสียงเป็นที่เคารพนับถือในสังคม รวมทั้งนักวิชาการหลายท่าน ช่วยกันเขียน ช่วยกันแสดงความคิดเห็น ดังนั้น มุมมองในการวิเคราะห์วิจารณ์เหตุการณ์จึงมีความหลากหลาย น่าเชื่อถือ มีเหตุมีผลและสร้างสรรค์อย่างเต็มที่

ตอนที่ 4 ข้อ 6 บทความที่สนใจอ่านมากที่สุด

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน และกลุ่มตัวอย่างที่เคยอ่านวารสารมุสลิมสันติชน จำนวน 32 คน เกี่ยวกับบทความที่สนใจอ่านมากที่สุด พบว่า บทความที่กลุ่มตัวอย่างสนใจอ่านมากที่สุด เรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้

- ลำดับที่ 1 บทความเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อิสลาม
- ลำดับที่ 2 บทความเรื่อง ทางนำจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน
- ลำดับที่ 3 บทความเรื่อง บทเรียนจากอัลฮาดิษ
- ลำดับที่ 4 บทความเกี่ยวกับศาสนาและการเมืองต่างประเทศ
- ลำดับที่ 5 บทความเกี่ยวกับสารคดีที่ให้ความรู้ทั่วไป
- ลำดับที่ 6 บทความเกี่ยวกับการศึกษาและอาชีพ
- ลำดับที่ 7 บทความเกี่ยวกับการเมือง สังคม เศรษฐกิจ
- ลำดับที่ 8 บทนำและคอลัมน์ภาพข่าว
- ลำดับที่ 9 โฆษณา

ตอนที่ 4 ข้อ 7 การรับรู้ประโยชน์จากการอ่านวารสารมุสลิมสันติชน
 ตารางที่ 30 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการรับรู้ประโยชน์
 จากการอ่านวารสารมุสลิมสันติชน

เนื้อหา	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
-ความรู้จากอัลกุรอาน	1	14.3	3	42.9	3	42.8	0	0	7	100
-ความรู้จากอัลฮาดิษ	2	28.6	2	28.6	3	42.8	0	0	7	100
-ความรู้ในการประกอบ ศาสนกิจ	2	28.6	1	14.3	4	57.1	0	0	7	100
-ความรู้ในการดำรงชีวิต	1	14.2	3	42.9	3	42.9	0	0	7	100
-การเมือง	0	0	4	57.1	3	42.9	0	0	7	100
-สังคม เศรษฐกิจ	0	0	2	28.6	5	71.4	0	0	7	100
-การศึกษา	0	0	2	28.6	5	71.4	0	0	7	100
-ความรู้รอบตัว	1	14.3	1	14.3	5	71.4	0	0	7	100
-ข่าวสารจากต่างประเทศ	0	0	1	14.3	1	85.7	0	0	7	100
-ความรู้สำหรับเยาวชน และ สตรี	1	14.2	3	42.9	3	42.9	0	0	7	100
-ประวัติศาสตร์อิสลาม	1	14.3	4	57.1	1	14.3	1	14.3	7	100
-ความรู้จากโฆษณา และอื่นๆ	0	0	0	0	4	57.1	3	42.9	7	100

จากตารางที่ 30 พบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ประโยชน์จากการอ่านวารสารมุสลิมสันติชนในประเด็นต่างๆ เจลี่ยอยู่ในระดับ *มาก* และ *ปานกลาง* โดยการรับรู้ประโยชน์ในระดับ *มากที่สุด* มีคะแนนมากที่สุดที่ ความรู้จากอัลฮาดิษและความรู้ในการประกอบศาสนกิจ คิดเป็นร้อยละ 28.6 การรับรู้ประโยชน์ในระดับ *มาก* มีคะแนนมากที่สุดอยู่ที่เรื่อง การเมืองและประวัติศาสตร์อิสลาม คิดเป็นร้อยละ 57.1 การรับรู้ประโยชน์ในระดับ *ปานกลาง* มีคะแนนมากที่สุดอยู่ที่เรื่องสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และความรู้รอบตัว คิดเป็นร้อยละ 71.4 และการรับรู้ประโยชน์ในระดับ *น้อย* มีคะแนนมากที่สุดอยู่ที่เรื่อง โฆษณาและอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 42.9

ตอนที่ 4 ข้อ 8 ปัญหาในการติดตามอ่านวารสารมุสลิมสันติชน
 ตารางที่ 31 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาใน
 การติดตามอ่านวารสารมุสลิมสันติชน

ปัญหาในการติดตาม อ่านวารสาร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีเวลา	14	43.7
อ่านแล้วไม่ค่อยเข้าใจ	0	0
ไม่ได้รับอย่างสม่ำเสมอ	8	25
ไม่สนใจ	0	0
ปัญหาทางเศรษฐกิจ	6	18.8
เนื้อหาไม่ชวนติดตาม	0	0
ไม่มีปัญหา	4	12.5
รวม	32	100.0

จากตารางที่ 31 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกและที่เคยอ่านวารสารมุสลิมสันติชน จำนวน 32 คน มีปัญหาในการติดตามอ่านวารสารมากที่สุดในเรื่องไม่มีเวลา มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 43.7 รองลงมาคือปัญหาเรื่องการไม่ได้รับวารสารอย่างสม่ำเสมอ มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 25 และปัญหาทางเศรษฐกิจ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 18.8 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีปัญหาในการติดตามอ่านวารสารเลย มีจำนวน 4 คน หรือร้อยละ 12.5

ตอนที่ 4 ข้อ 9 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารมุสลิมสันติชน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกและที่เคยอ่านวารสารมุสลิมสันติชน จำนวน 32 คน เกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารมุสลิมสันติชน พบว่า ข้อเสนอแนะทั้งหมด พอที่จะสรุปรวมเป็นประเด็นใหญ่ๆ ได้ดังนี้

- เนื้อหาควรกระชับชัดเจนมากกว่านี้ บางครั้งยังมีการเขียนในลักษณะน้ำท่วมทุ่ง ข้อมูลซ้ำซ้อน และนำเสนอซ้ำในประเด็นเดิมๆ มากเกินไป
- ควรเน้นเนื้อหาที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกในการนำหลักคำสอนในศาสนามาใช้ ปรับปรุงตนเองทั้งในเรื่องความศรัทธาและการปฏิบัติศาสนกิจ รวมทั้งช่วยกันเผยแพร่สัจธรรมอิสลามให้กว้างขวางออกไป
- การนำเสนอเนื้อหาในบางฉบับเน้นการเมือง เศรษฐกิจ ในลักษณะที่หนักไปทางด้านวิชาการมากเกินไป หรือใช้คำศัพท์เฉพาะ (Technical Term) มากเกินไป ทำให้ผู้รับสารไม่เข้าใจ หรือยากแก่การทำความเข้าใจ ทำให้ขาดความสนใจอย่างต่อเนื่อง อันจะทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารให้ผู้อ่านได้ทราบ
- ควรปรับปรุงเรื่องการจัดส่งวารสาร เนื่องจากบ่อยครั้งที่กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นสมาชิกได้รับวารสารไม่ตรงตามเวลาที่ออกวารสาร โดยเฉพาะสมาชิกที่อยู่ในเขตจังหวัดทางภาคใต้
- ควรเพิ่มปริมาณความถี่ในการออกวารสาร จากเดิม 1 ฉบับ ต่อ 3 เดือน เป็น 1 ฉบับ ต่อ 1 เดือน เนื่องจากสมาชิกเห็นว่าเป็นจำนวนที่เหมาะสมกว่า

ตอนที่ 4 ข้อ 10 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องความต้องการให้มีวารสาร
มุสลิมสันติชนต่อไปหรือไม่

ตารางที่ 32 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นในเรื่อง
ความต้องการให้มีวารสารมุสลิมสันติชนต่อไปหรือไม่

ความคิดเห็นของ กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อยากให้มีต่อไป	32	100
ไม่อยากให้มีต่อไป	0	0
รวม	32	100

จากตารางที่ 32 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกและที่เคยอ่านวารสารมุสลิม
สันติชน ทั้งหมด 32 คน ต้องการให้มีวารสารมุสลิมสันติชนต่อไป โดยให้เหตุผลว่า

- เพราะเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการแสวงหาความรู้ทั้งทางด้านศาสนาและความรู้
ทั่วไปที่มุสลิมควรรู้

- เพราะข้อมูลในวารสารสามารถใช้เป็นหลักฐานอ้างอิง และเป็นประโยชน์
สำหรับผู้สนใจที่ไม่มีเวลาในการติดตามจากสื่อชนิดอื่นๆ

ตอนที่ 4 ข้อ 11 - 15 คือ ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน

ตอนที่ 4 ข้อ 11 กลุ่มตัวอย่างเคยทราบหรือไม่ว่ามูลนิธิสันติชนมีวารสาร

ตารางที่ 33 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคำตอบว่าเคยทราบ
ว่ามูลนิธิสันติชนมีวารสารหรือไม่

คำตอบของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เคยทราบ	154	41.6
เคยทราบ	216	58.4
รวม	370	100.0

จากตารางที่ 33 พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยทราบว่ามูลนิธิสันติชนมีวารสาร
จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 41.6 และกลุ่มตัวอย่างที่เคยทราบว่ามูลนิธิสันติชนมีวารสาร
จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 58.4 โดยกลุ่มตัวอย่างกลุ่มหลังให้ข้อมูลว่า เคยทราบจาก

- การโฆษณาในรายการวิทยุเพื่อสันติชน
- เคยเห็นในมัสยิดบางแห่ง
- ทราบจากมูลนิธิสันติชน เนื่องจากเป็นนักศึกษาของมูลนิธิสันติชน
- เคยซื้อมาอ่าน แต่ไม่เคยสมัครเป็นสมาชิก
- เคยทราบจากการบอกเล่าของเพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน
- เคยอ่านและเคยเห็นจากร้านขายหนังสือ

ตอนที่ 4 ข้อ 12 เคยอ่านหรือไม่

ตารางที่ 34 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคำตอบว่าเคยอ่านวารสารมุสลิมสันติชนหรือไม่

คำตอบของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคยอ่าน	200	54.1
ไม่เคยอ่าน	170	45.9
รวม	370	100.0

จากตารางที่ 34 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชนจำนวน 370 คน เคยอ่านวารสารมุสลิมสันติชนแล้ว 200 คน คิดเป็นร้อยละ 54.1 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยอ่านวารสารมุสลิมสันติชนเลยมี 170 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 45.9

ตอนที่ 4 ข้อ 13 อยากร่วมสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชนหรือไม่

ตารางที่ 35 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคำตอบว่าอยากเป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชนหรือไม่

คำตอบของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อยากเป็น	277	74.9
ไม่อยากเป็น	93	25.1
รวม	370	100.0

จากตารางที่ 35 พบว่า กลุ่มตัวอย่างอยากเป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน จำนวน 277 คน คิดเป็นร้อยละ 74.9 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่อยากเป็นวารสารมุสลิมสันติชน จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 25.1 โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มให้เหตุผล ดังนี้

กลุ่มที่ 1 อยากร่วมสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน เนื่องจาก

- เห็นว่ามีประโยชน์ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านวิชาการศาสนาอิสลาม
- เนื้อหาสาระน่าสนใจ ทันสมัย ทันเหตุการณ์ สามารถหยิบยกเหตุการณ์ที่กำลัง

เป็นกระแสของสังคมมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับหลักธรรมคำสอนในศาสนาอิสลามได้อย่างลงตัว

- ต้องการติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวและกิจกรรมในสังคมมุสลิม รวมทั้งข่าวสารทางด้านศาสนาและความเคลื่อนไหวขององค์กรเพื่ออิสลาม
- ต้องการอ่านและเก็บไว้เป็นเจ้าของ เนื่องจากเห็นว่าเป็นวารสารที่เต็มไปด้วยสาระทางวิชาการ รูปแบบการจัดรูปเล่มทันสมัยสวยงาม และราคาไม่แพง

กลุ่มที่ 2 ไม่อยากเป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน เนื่องจาก

- มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ
- กลุ่มตัวอย่างบางส่วนไม่มีเวลาอ่าน หรือถ้าคิดจะอ่านหนังสือก็คงเป็นหนังสือประเภทอื่น ไม่ใช่หนังสือทางวิชาการ
- เห็นว่ายังมีแหล่งความรู้แหล่งอื่นๆ ที่สามารถหาได้โดยไม่ต้องเสียเงิน
- กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมาก กลุ่มคนทำงาน หรือกลุ่มแม่บ้าน ส่วนใหญ่ไม่ชอบอ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือทางวิชาการ แต่ชอบฟังจากสื่อวิทยุกระจายเสียงมากกว่า
- กลุ่มตัวอย่างบางส่วนเห็นว่าวารสารมุสลิมสันติชนมีสาระน้อยไป น่าจะเพิ่มสาระทางวิชาการให้มากกว่านี้
- กลุ่มตัวอย่างจำนวน 13 คน ตอบว่า ชอบอ่านตามแผงหนังสือมากกว่าการสมัครเป็นสมาชิก เพราะมีอิสระในการเลือกซื้อ คือ เมื่อเห็นว่าเล่มไหนดี ก็ซื้อเล่มนั้น แต่ถ้าเห็นว่าเล่มไหนไม่ดีพอ ก็ไม่ซื้อ

ตอนที่ 4 ข้อ 14 เนื้อหาที่สนใจอ่านมากที่สุด

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเป็นสมาชิกวารสารมุสลิมสันติชน จำนวน 370 คน เกี่ยวกับเนื้อหาที่ตนสนใจอยากอ่านมากที่สุด ได้ข้อมูลดังนี้

1. เนื้อหาเกี่ยวกับหลักการศรัทธา
  - ความรู้เกี่ยวกับพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน
  - หลักความเชื่อในอิสลาม
  - การรู้จักอัลลอฮ์
  - ตายแล้วไปไหน
2. เนื้อหาเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติศาสนกิจ
  - บทขอพรเนื่องในโอกาสต่างๆ
  - ข้อใช้และข้อห้ามในชีวิตประจำวัน
  - อิสลามศึกษาเบื้องต้นเพื่อคนต่างศาสนิก
  - การใช้ชีวิตตามแบบอย่างของท่านศาสดา
  - คำสอนในอัลฮาดิษ

- คุดบะฮ์ (ปาฐกถาธรรม) วันศุกร์ และวันสำคัญทางศาสนา
  - การตอบปัญหาข้อข้องใจในประเด็นต่างๆ
  - ความสำคัญและเหตุผลของการคลุมผมของสตรีมุสลิม
3. เนื้อหาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวในสังคมมุสลิมและความรู้ทั่วไป
- ประวัติศาสตร์อิสลาม และประวัติศาสตร์ในอิสลามทั้ง 25 พระองค์
  - ประวัติของบรรดานักต่อสู้คนสำคัญและนักวิชาการศาสนาอิสลาม
  - ประวัติศาสตร์อิสลามในประเทศไทย
  - การเมืองประเทศมุสลิม
  - สารคดีเกี่ยวกับอิสลามกับวิทยาศาสตร์
  - ข่าวรอบโลกในสังคมมุสลิม
  - Web Side ที่เกี่ยวกับมุสลิมทั่วโลก
  - การวางตัวของมุสลิมในสังคมที่คนส่วนใหญ่ไม่ใช่มุสลิม
  - เศรษฐกิจและสังคมมุสลิม
  - หลักการทำงานเพื่อสานต่ออุดมการณ์อิสลาม
  - บทกวีส่งเสริมคุณธรรม
  - ปัญหาที่มุสลิมทั่วโลกกำลังประสบ
  - สิทธิเสรีภาพของมุสลิมในความเป็นจริงและในสายตาของชาวโลก
  - ภาพพจน์ของอิสลามในสื่อมวลชน

ตอนที่ 4 ข้อ 15 ปัญหาในการติดตามอ่านวารสารมุสลิมสันติชน
 ตารางที่ 36 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาในการ
 ติดตามอ่านวารสารมุสลิมสันติชน

ปัญหาของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ทราบว่ามูลนิธิสันติชนมีวารสาร	62	16.8
ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ	50	13.5
ไม่มีเวลา	100	27.0
ไม่ทราบการติดต่อเป็นสมาชิก	91	24.6
ไม่สนใจ	29	7.8
ไม่เข้าใจในเนื้อหา จึงไม่อยากติดตามอ่าน	12	3.2
อื่นๆ	26	7.1
รวม	370	100.0

จากตารางที่ 36 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาเรื่อง *ไม่มีเวลา* มากที่สุด มีจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 รองลงมาคือปัญหาเรื่อง *ไม่ทราบการติดต่อเป็นสมาชิก* มีจำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 24.6 และปัญหาที่มีน้อยที่สุด คือเรื่อง *การไม่เข้าใจในเนื้อหา* มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.2